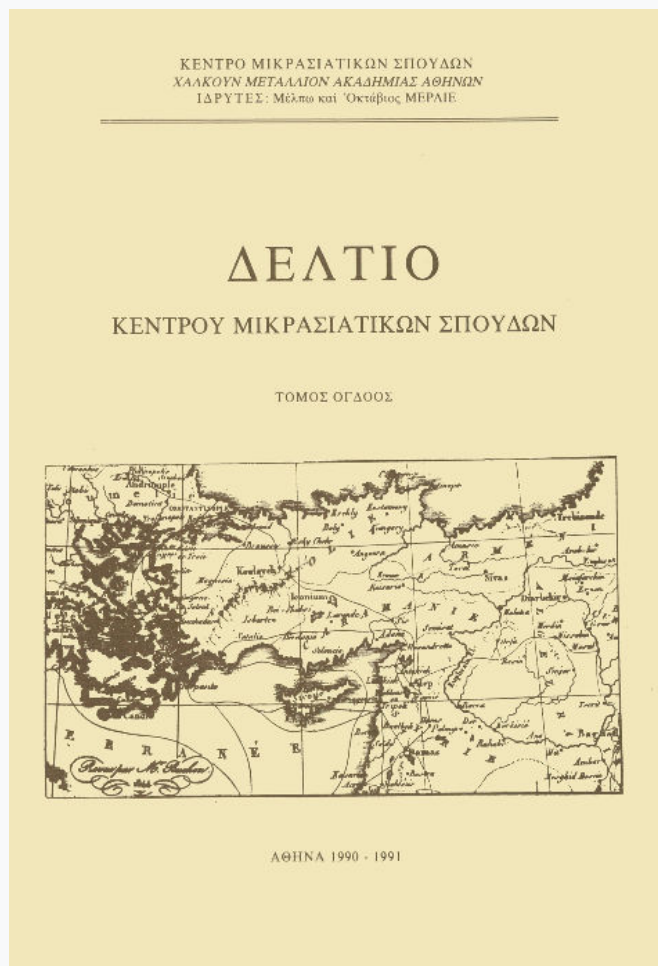


## Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 8 (1990)



Έκθεση πεπραγμένων κέντρου μικρασιατικών σπουδών: 1986-1991

Πασχάλης Μ. Κιτρομηλίδης

doi: [10.12681/deltiokms.246](https://doi.org/10.12681/deltiokms.246)

Copyright © 2015, Πασχάλης Μ. Κιτρομηλίδης



Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

### Βιβλιογραφική αναφορά:

Κιτρομηλίδης Π. Μ. (1990). Έκθεση πεπραγμένων κέντρου μικρασιατικών σπουδών: 1986-1991. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 8, 281–325. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.246>

*XPONIKA*



ΕΚΘΕΣΗ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ  
ΚΕΝΤΡΟΥ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ  
1986-1991

Πρόλογος

Στις επόμενες σελίδες εκτίθενται συνοπτικά οι γενικές κατευθύνσεις της λειτουργίας του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, οι κυριότερες δραστηριότητες και τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίστηκαν κατά την περίοδο 1986-1991. Το Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών έχει χαρακτηρίσει αποκλειστικά επιστημονικό και λειτουργεί ως επί το πλείστον ως κέντρο τεκμηρίωσης και ως εκδοτικός οργανισμός με αντικείμενο την ιστορία και τον πολιτισμό του ελληνισμού της Μικράς Ασίας. Η ιστορία του ιδρύματος και ο χαρακτήρας του υλικού που έχει αποθησαυριστεί σε αυτό τοποθετούν το επίκεντρο των επιστημονικών του ενδιαφερόντων στη μεταβυζαντινή και σύγχρονη περίοδο της ιστορίας του μικρασιατικού ελληνισμού, μέχρι το 1922 και της διασποράς του μικρασιατικού ελληνισμού. Η εξέιδικευση αυτή όμως δεν αποκλείει τη θεματολογική διεύρυνση και τον μεθοδολογικό εκσυγχρονισμό των επιστημονικών προσανατολισμών του ιδρύματος, πράγμα που εγγράφεται στην ίδια τη λογική της επιστημονικής ανάπτυξης. Το έργο της διεύθυνσης του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών πέρα από την αντιμετώπιση των πρακτικών, οργανωτικών και τεχνικών προβλημάτων που ενυπάρχουν στη λειτουργία κάθε επιστημονικής μονάδας, συνίσταται ακριβώς στην προώθηση του αιτήματος της επιστημονικής ανάπτυξης, της προαγωγής δηλαδή της γνώσης και της αποτελεσματικότερης κοινωνικής της λειτουργίας. Η προσήλωση στο στόχο αυτό διασφαλίζει την αξιοπιστία του ίδιου του έργου των επιστημονικών ιδρυμάτων. Για να προσπελαστεί το ζητούμενο αυτό εντούτοις απαιτείται να αντιμετωπιστούν πλείστα προβλήματα και προσκόμματα, πολλά από τα οποία σχετίζονται με την αδυναμία της ίδιας της ευρύτερης κοινωνίας να κατανοήσει την σκοπιμότητα της έρευνας και της προαγωγής της γνώσης ως στοιχείου του αυτοπροσδιορισμού, της σοβαρότητας και τελικά της ίδιας βιωσιμότητάς της.

Όσα εκτίθενται στον παρόντα απολογισμό μπορούν να θεωρηθούν ότι εικονογραφούν εμπειρικά ως επί μέρους περίπτωση το πρόβλημα ακριβώς των κοινωνικών προϋποθέσεων της επιστημονικής γνώσης και της ικανότητας του συλλογικού σώματος να αποσαφηνίσει και να ιεραρχήσει τις προτεραιότητές του σε συνάρτηση προς θεμελιωμένα ποιοτικά κριτήρια και σοβαρές προδιαγραφές, πέρα από τις εύκαιρες σκοπιμότητες, τις ποικίλες



ιδιοτέλειες, τούς παροδικούς συρμούς και τη θλιβερή λογική τών κοντόφθαλμων έντυπωσιασμών.

### Ι. Διοικητικό Συμβούλιο

Ἡ περίοδος 1986-1991 συνιστᾷ σημαντική καμπή στην ἱστορία τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν διότι συμπίπτει μέ τή ριζική ἀνανέωση τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ ιδρύματος. Τό Διοικητικό Συμβούλιο ἀποτελεῖ τόν φορέα τῆς νομικῆς προσωπικότητας τοῦ Κέντρου καί ἀνάδοχο τῆς εὐθύνης πού πηγάζει ἀπό τό κληροδότημα τῶν ιδρυτῶν. Γιά τό λόγο αὐτό ἡ σύνθεση τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ἀποτελεῖ τόν κρισιμότερο παράγοντα στην πορεία τοῦ ιδρύματος.

Κατά τήν περίοδο 1986-1991 τό Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν δέχθηκε δεινὰ πλήγματα λόγω τῆς ἀπώλειας ἐγκρίτων μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, πού ὑπῆρξαν στυλοβάτες τῆς λειτουργίας του ἐπὶ μακρά σειρά ἐτῶν. Στίς 24 Ὀκτωβρίου 1987 ἀπεβίωσε ἡ Γενική Γραμματεὺς τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου Θάλεια Βασιλείου Βοῖλα, ἡ ὁποία ὑπηρετήσε ἀπὸ τή θέση αὐτή τό ἴδρυμα συνεχῶς ἀπὸ τῆς συστάσεώς του ὡς νομικοῦ προσώπου ἰδιωτικοῦ δικαίου. Ἡ Θάλεια Βοῖλα ὑπῆρξε τό τελευταῖο ἀπὸ τὰ ἱδρυτικά μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καί ἡ ἐκδημία τῆς ἀντιπροσωπεύει τό τέλος μιᾶς ἐποχῆς γιά τό Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν. Πρώτη ἐξαδέλφη ἐκ μητρὸς τῆς ιδρύτριας τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν Μέλπως Λογοθέτη-Μερλιέ ἀγάπησε τό ἴδρυμα σάν πνευματικό τέκνο τοῦ ζεύγους Μερλιέ καί τό ὑπηρετήσε μέ ἀφοσίωση, γενναιοδωρία καί σπάνια ἀξιοπρέπεια. Τό ἥθος πού τήν διέκρινε συμπύκνωνε τίς ἀρετὲς τῆς ρωμιοσύνης καί ἐκδηλώθηκε ποικιλότροπα σέ μιὰ ἐντυπωσιακὴ πορεία κοινωνικῆς καί ἐθνικῆς εὐποιίας σέ ὅλο τῆς τὸν βίο. Ἡ προσφορά τῆς στὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν κατοπτρίζει αὐτὸ τό εὐρύτερο κοινωνικό ἥθος, κορυφαία στιγμή τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε ἡ δωρεὰ τό 1980 πρὸς τό Κέντρο τοῦ μεριδίου τό ὁποῖο ἡ Θάλεια Βοῖλα ἐκληρονόμησε ἀπὸ τήν περιουσία τῆς ἐξαδέλφης τῆς Μέλπως Μερλιέ. Τῇ μεγάλῃ Ἑστιάδα τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἀποχαιρέτησε στίς 26 Ὀκτωβρίου 1987 ἐκ μέρους τοῦ ιδρύματος ὁ Διευθυντής, ὁ ὁποῖος διατηρεῖ ζωερὴ τὴν ἀνάμνηση τῆς προσωπικῆς ὀφειλῆς του πρὸς τὴ Θάλεια Βοῖλα γιά τοὺς τρόπους μέ τοὺς ὁποίους τὸν ἐστήριξε καί τὸν ἐμύθησε στὴν πνευματικὴ παράδοση τοῦ Κέντρου κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ὑπηρεσίας του σὲ αὐτό (βλ. *Νέα Ἑστία*, 15.11.1987, σ. 1510).

Στίς 10 Αὐγούστου 1987 ἀπεβίωσε ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Γεώργιος Ἀθανασιάδης-Νόβας, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε ὁ πρῶτος πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου μετὰ τὴν ἀποχώρηση τῆς Μέλπως Μερλιέ ἀπὸ τὴν προεδρία τοῦ Ἰδρύματος. Στίς 16 Ἀπριλίου 1988 ἀπεβίωσε ὁ Σμυρναῖος Ἀκαδημαϊκὸς Γεώργιος Μυλωνᾶς, κορυφαῖος μελετητῆς τοῦ Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ, μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ἀπὸ τό 1979. Στίς 9 Ὀκτωβρίου 1989 ἀπεβίωσε ὁ Ἀντιπρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου Γεώργιος Π. Κουρνοῦτος, φιλό-

λογος και έπιτιμος Γενικός Διευθυντής του 'Υπουργείου Πολιτισμού. 'Ο Γεώργιος Κουρνούτος, μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου από τὸ 1968 και 'Αντιπρόεδρος από τὸ 1980 προσέφερε οὐσιαστικές ὑπηρεσίες στὸ Κέντρο ὡς Πρόεδρος τῆς 'Εκτελεστικῆς 'Επιτροπῆς ἀπὸ τὸ 1983 και ἔξῃς. 'Υπὸ τὴν ιδιότητα αὐτὴ ἐπωμίσθηκε τὴν εὐθύνη γιὰ τὴ διοικητικὴ λειτουργία τοῦ ιδρύματος και ἀντιμετώπισε μὲ τὴ σοφία τῆς μεγάλῃς του πείρας πλείστα προβλήματα. 'Αλλὰ και ἡ ἐπιστημονικὴ του ἐμπειρία, ιδίως ἡ βαθειὰ γνώση του τῆς πνευματικῆς ἱστορίας τοῦ μεταγενέστερου ἑλληνισμοῦ ἀποτελέσαν πολὺτιμο κεφάλαιο γιὰ τὸ ἴδρυμα. 'Ο Διευθυντῆς αἰσθάνεται βαθύτατο προσωπικὸ χρέος πρὸς τὸν αἰμνηστο Γεώργιο Π. Κουρνούτο γιὰ τὶς πολὺτιμες συμβουλές και τὴν καθοδήγηση σὲ διοικητικά και ἐπιστημονικά θέματα, τὴν ὀριμότητα τῆς κρίσης και τὴν ἐμπιστοσύνη μὲ τὴν ὁποία τὸν περιέβαλε ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς ἀναλήψεως τῆς εὐθύνῃς τῆς διευθύνσεως τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν. 'Αλλὰ και οἱ συνεργάτες τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν διατηροῦν ζωνηρὴ τὴν ἀνάμνηση τοῦ ἐνδιαφέροντός του και τῆς προσήνειάς του κατὰ τὶς συχνές ἐπισκέψεις του στὰ γραφεῖα τοῦ ιδρύματος. 'Εκ μέρους τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἀποχαιρέτησε τὸν Γεώργιο Π. Κουρνούτο ὁ 'Αντιπρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καθηγητῆς Βασίλειος Βλ. Σφυρόερας στὶς 16 'Οκτωβρίου 1989 (βλ. *Δελτίο ΚΜΣ*, τόμ. Ζ', σσ. 361-364).

Στὶς 9 'Οκτωβρίου 1990 ἀπεβίωσε ὁ Πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου 'Ακαδημαϊκὸς Γεώργιος Τενεκίδης. Πρῦτανις τῶν 'Ελλήνων διεθνολόγων, ὁ Συρναῖος 'Ακαδημαϊκὸς ὑπῆρξε σέμνωμα τοῦ Μικρασιατικοῦ κόσμου και ἡ παρουσία του στὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἀπὸ τὸ 1976 συντέινει τὰ μέγιστα στὴν προαγωγή τῶν στόχων τοῦ ιδρύματος. 'Ιδιαίτερης σημασίας ὑπῆρξε ἡ προσφορά του στὸ ἐπιστημονικὸ ἔργο τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν μὲ τὴ συγγραφή τοῦ μνημειώδους προλόγου τῆς *Ἐξόδου* (τόμ. Α', 'Αθήνα 1980, σσ. ιζ'-λς'). 'Ὡς πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου περιέβαλε τὸ ἴδρυμα μὲ ἀμέριστη ἀγάπη, ἡ ὁποία ἐκδηλώθηκε ἔμπρακτα και μὲ τὴ μεγάλη δωρεὰ τοῦ ἰδίου και τῆς κυρίας Αἰκατερίνης Τενεκίδου πρὸς τὸ Κέντρο εἰς μνήμη τῶν γονέων του Κυριάκου και Μαρίας και εἰς μνήμη τῶν γονέων τῆς συζύγου του και τῆς ἀδελφῆς τῆς Εὐγενίας στὶς 30 Μαρτίου 1989. 'Εκ μέρους τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ἀπεχαιρέτησε τὸν ἀπελθόντα πρόεδρο ὁ 'Αντιπρόεδρος 'Ακαδημαϊκὸς Μιχαὴλ Β. Σακελλαρίου, ὁ ὁποῖος ἀνέγνωσε σχετικὸ ψήφισμα (βλ. *Τὸ Βῆμα*, 9.11.1990, σ. 36). Εἰς ἀντικατάσταση τοῦ Γεωργίου Τενεκίδου στὴν προεδρία τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ἐξελέγη στὶς 4 Δεκεμβρίου 1990 ὁ 'Ακαδημαϊκὸς Μ. Β. Σακελλαρίου, παλαιὸς Διευθυντῆς Σπουδῶν τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν.

Οἱ μεγάλες ἀπώλειες παλαιότερων μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ἀντισταθμίστηκαν μὲ τὴν εἰσοδο νέων μελῶν, τὰ ὁποία ἐπλούτισαν και ἀνανέωσαν τὸ σῶμα. Στὶς 7 Δεκεμβρίου 1987 ἐξελέγη ὁ Καθηγητῆς τῆς 'Ιστορί-

ας στο Πανεπιστήμιο 'Αθηνών κ. Θάνος Βερέμης. Στις 7 Δεκεμβρίου 1987 επίσης εξελέγη ο Καθηγητής του Συνταγματικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο 'Αθηνών κ. Νίκος Κ. 'Αλιβιζάτος, διαδεχόμενος κατά κάποιο τρόπο ἐμμέσως τὸν ἐκ μητρὸς θεῖο τοῦ Γιώργου Θεοδοκά, ἰδρυτικὸ μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου. Στις 7 Δεκεμβρίου 1987 εξελέγη καὶ ἡ κυρία 'Ελισάβετ Ζαχαριάδου, Καθηγήτρια Τουρκολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Κρήτης. Στις 24 'Οκτωβρίου 1989 εξελέγη ὁ κ. Γεώργιος Δαυῖδ, ἐπιχειρηματίας καὶ μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ κοινωφελοῦς ἰδρύματος Α. Γ. Λεβέντη. 'Ο κ. 'Αριστόβουλος Μάνεσης, ὁμότιμος καθηγητὴς τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου στὸ Πανεπιστήμιο 'Αθηνῶν εξελέγη μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου στὶς 6 'Ιουνίου 1990. 'Ο κ. Θεόδωρος Α. Κουλουμπής, Καθηγητὴς Διεθνῶν Σχέσεων στὸ Πανεπιστήμιο 'Αθηνῶν εξελέγη μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου στὶς 18 Μαρτίου 1991. Τέλος κατὰ τὴν ἀνανέωση τῆς θητείας τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου γιὰ τὴν τριετία 1992-1994 στὶς 25 Νοεμβρίου 1991 νέο μέλος εξελέγη ὁ Καθηγητὴς τῆς 'Ιστορίας στὸ 'Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης κ. Χρῆστος Γ. Πατρινέλης.

'Ο κ. Λάζαρος 'Εφραίμογλου 'Επίτιμος Πρόεδρος τοῦ 'Εμπορικοῦ καὶ Βιομηχανικοῦ 'Επιμελητηρίου 'Αθηνῶν ἀπεχώρησε ἀπὸ τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο τὴν 1.1.1990 λόγῳ τῆς ἐκλογῆς του στὴ Βουλὴ τῶν 'Ελλήνων. 'Η παρουσία του στὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο ὑπῆρξε ἄκρως ἐποικοδομητικὴ καὶ ἡ συμβολὴ του στὴν προαγωγὴ τῶν σκοπῶν τοῦ ἰδρύματος διακρίθηκε ἀπὸ τὸ πρακτικὸ πνεῦμα τὸ ὁποῖο ἔφερε πάντοτε θετικὰ ἀποτελέσματα. 'Ο Διευθυντὴς διατηρεῖ ζωντὴ τὴν αἴσθησι τῆς ἐκτίμησης γιὰ τὴν κατανόηση μὲ τὴν ὁποία ὁ κ. Λάζαρος 'Εφραίμογλου ἀντιμετώπισε τὶς ἀνάγκες τοῦ ἰδρύματος καὶ τὴν ἀνταπόκριση ποὺ πάντοτε ἔδειχνε πρὸς τὰ αἰτήματα ποὺ τοῦ ἐξέθετε. 'Η ἀποχώρησι τοῦ κ. 'Εφραίμογλου ἀπὸ τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο γιὰ τυπικοὺς λόγους δὲν διακόπτει τὴ σχέση του μὲ τὸ ἴδρυμα καὶ τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν προσβλέπει στὴ συνέχισι τοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ τῆς μερίμνης του γιὰ τὴν προαγωγὴ τοῦ ἔργου του.

Τὸ μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου κ. Ν. Κουτούζης, σύμβουλος τοῦ Γαλλικοῦ 'Ινστιτούτου καὶ στενὸς συνεργάτης τοῦ Octave Merlier, ἀπεχώρησε ἀπὸ τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο στὶς 31 Δεκεμβρίου 1991. 'Η συμβολὴ του στὸ ἔργο τοῦ Κέντρου ὑπῆρξε πολὺ χρήσιμη, ἰδίως σὲ σχέση μὲ τὴν δημιουργία τῆς νέας ἐκδοτικῆς σειρᾶς, τῶν *Δημοσιευμάτων τοῦ 'Αρχείου Μέλπωσ καὶ 'Οκταβίου Μερλιέ*.

'Η σύνθεσι τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τὴν 31 Δεκεμβρίου 1991 παρουσιάζεται ὡς ἐξῆς:

## ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Μ. Β. Σακελλαρίου, Ἀκαδημαϊκός

## ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΙ

Βασίλειος Σφυρόερας, Ὁμότιμος Καθηγητὴς Πανεπιμίου Ἀθηνῶν

Ὀδυσσεὺς Λαμψίδης, δ.φ., Φιλόλογος

Γ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

Ἀγλαΐα Α. Ἀγιουτάντη, δ.φ., Μουσικολόγος, τ. Ὑποδιευθύντρια ΚΜΣ

ΤΑΜΙΑΣ

Νίκος Ἀλιβιζάτος, Καθηγητὴς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΜΕΛΗ

Θάνος Βερέμης, Καθηγητὴς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Γεώργιος Δαβίδ, Διευθυντὴς Ἐπιχειρήσεων

Δ. Α. Ζακυθηνός, Ἀκαδημαϊκός

Ἑλισάβετ Ζαχαριάδου, Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Κρήτης

Θεόδωρος Α. Κουλουμπής, Καθηγητὴς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἀριστόβουλος Μάνεσης, Ὁμότιμος Καθηγητὴς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Χρήστος Πατρινέλης, Καθηγητὴς Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

## II. Οἶκημα

Ἡ στέγαση τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν στὸ ὠραῖο νεοκλασικὸ οἶκημα τῆς ὁδοῦ Κυδαθηναίων 11-13 ποὺ ἔχει παραχωρήσει στὸ ἴδρυμα τὸ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν (ἀρ. πρωτ. Φ242/70961/30.12.1977· βλ. *Δελτίο ΚΜΣ*, τόμ. Ε', σ. 553) ἔχει κάνει δυνατὴ τὴν ἀνετότερη λειτουργία καὶ τὴν πλήρη ἀνάπτυξη τοῦ πλουσίου ὑλικοῦ ποὺ ἔχει ἀποθησαυριστεῖ στὸ Κέντρο καὶ στὰ ἐπὶ μέρους τμήματά του. Ἐπιπλέον ἡ στέγαση τοῦ Κέντρου σὲ ἕνα ἀπὸ τὰ σημαντικότερα διατηρητέα οἰκήματα τῆς Πλάκας ἔχει προσδώσει στὸ ἴδρυμα καὶ τὴν ἐξωτερικὴ ἐκείνη ἐμφάνιση ποὺ ἐπιβάλλει ἡ ἱστορία του καὶ ἡ σπουδαιότητά τῆς ἀποστολῆς ποὺ ἐπιτελεῖ. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ἐκφράζονται καὶ ἀπὸ αὐτὴ τὴ θέση οἱ εὐγνώμονες εὐχαριστίες τοῦ ιδρύματος πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν, τὴν κατὰ καιροὺς πολιτικὴ ἡγεσία τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν καὶ τοὺς ὑπηρεσιακοὺς ἀρμοδίους γιὰ τὴν ἐμπρακτὴ αὐτὴ ἀναγνώριση τῆς σημασίας τοῦ ἔργου τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν. Ὁ ἐξοπλισμὸς καὶ ἡ λειτουργία τῶν δύο κάτω ὀρόφων τοῦ οἰκήματος, ποὺ πραγματοποιήθηκε τὸ 1985 δαπάναις τοῦ Ἰδρύματος Α. Γ. Λεβέντη προσέδωσε σὲ ὁλόκληρο τὸ οἶκημα πλήρη λειτουργικότητα. Οἱ χώροι ἂν καὶ ἐκτεταμένοι μόνις ἐπαρκοῦν γιὰ τὴ στέγαση καὶ τακτοποίηση τοῦ ὑλικοῦ τοῦ Κέντρου, τὸ ὁποῖο ἐμπλουτίζεται διαρκῶς καὶ μὲ ταχὺ ρυθμό. Αὐτὸ ἰσχύει ἰδίως γιὰ τὴ βιβλιοθήκη καὶ τὸ ἀπόθεμα τῶν ἐκδόσεων. Ὡς ἐκ τούτου ἐπιβάλλεται ἡ ὀρθολογικότερη δυνατὴ ἀξιοποίηση τῶν διαθέσιμων χώρων, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν περιοδικὴ ἀναδιάταξη τμημάτων τοῦ ὑλικοῦ.

Ὁ χαρακτήρας τοῦ οἰκήματος ὡς διατηρητέου καὶ ἡ παλαιότητα τῆς

κατασκευής ή όποια χρονολογείται πρό τοῦ ἔτους 1844, καθιστοῦν ἀναγκαία τή συνεχή συντήρηση τῶν χώρων. Οἱ ἐξωτερικές ὀψεις τοῦ οἰκήματος ἐμπύπτουν στήν εὐθύνη καί τήν ἀρμοδιότητα τῆς Διεύθυνσης Νεοτέρων Μνημείων τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καί Ἐπιστημῶν, τήν ὁποία ἐνημερώνουμε τακτικά εἴτε μέ ἔγγραφα εἴτε τηλεφωνικῶς γιά τήν κατάσταση καί τίς ἀνάγκες συντήρησης πού διαπιστώνουμε. Περιοδικά ζητοῦμε τήν ἐπιθεώρηση τῶν χώρων τοῦ οἰκήματος ἀπό ἀρμοδίους ἐπιστήμονες καί τεχνικούς τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καί Ἐπιστημῶν γιά νά ἐλέγχεται ἡ κατάσταση καί νά προγραμματίζονται σχετικές ἐργασίες συντήρησης. Ἡ συντήρηση τῶν ἐσωτερικῶν χώρων ὅταν δέν ἄπτεται ζητημάτων στατικῆς τοῦ οἰκήματος συνήθως πραγματοποιεῖται ἀπό τὸ Κέντρο δι' ἰδίων πόρων. Αὐτὸ ἀποτελεῖ μεγάλη ἐπιβάρυνση τῶν καχεκτικῶν οικονομικῶν τοῦ ἰδρύματος, διότι οἱ σχετικές δαπάνες εἶναι ὑψηλές καί γίνονται πάντοτε μέ τίς προδιαγραφές πού ἐπιβάλλουν οἱ τεχνικές ὑπηρεσίες τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καί Ἐπιστημῶν καί σέ συνεννόηση καί ὑπὸ τήν ἐπίβλεψη τῶν ἀρμοδίων τεχνικῶν.

Οἱ ἐργασίες ἐπισκευῆς καί συντήρησης δέν ἐξαντλοῦν τή μέριμνα γιά τὸ οἶκημα τοῦ Κέντρου. Μᾶς ἔχει ἀπασχολήσει καί ἡ ἀποτελεσματικότερη φύλαξή του καί πρός τοῦτο ἔχει ἐγκατασταθεῖ σύστημα συναγερμοῦ τὸ ὁποῖο λειτουργεῖ κατὰ τίς ὥρες πού εἶναι κλειστά τὰ γραφεῖα τοῦ Κέντρου. Ἡ ἐπιτήρηση τοῦ συστήματος καί ἡ παρακολούθηση καί συντήρηση τῆς λειτουργίας τοῦ συναγερμοῦ ἔχει ἀνατεθεῖ στήν ἐταιρεία «Ἐρμῆς».

Ἀπὸ τὸ ἔτος 1986 καί ἐξῆς ἔχουν συντελεστεῖ οἱ ἐξῆς ἐργασίες στοῦ οἴκημα τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν:

*1986* Τὸ 1986 ἔγινε συντήρηση τῶν δύο ἐξωθυρῶν τοῦ οἰκήματος καθὼς καί ξυλουργικὲς ἐργασίες στοὺς ἐσωτερικοὺς χώρους τοῦ Κέντρου ἀντὶ δαπάνης 154.985 δρχ. Ποσὸν 113.960 δρχ. διατέθηκε γιά ἠλεκτρικὲς ἐργασίες καί 233.100 δρχ. γιά ἐλαιοχρωματισμούς.

*1987* Μιά καλοκαιρινή καταιγίδα τόν Αὐγουστο τοῦ 1987 μᾶς θύμισε ὅτι χρειαζόταν ἐπισκευὲς ἡ στέγη τοῦ οἰκήματος, ἡ ὁποία δέν εἶχε συντηρηθεῖ ἀφότου μεταφέρθηκε σὲ αὐτὸ τὸ Κέντρο τὸ 1982. Ἀναζητήθηκε συνεργεῖο μέ πείρα στήν ἐπισκευὴ καί συντήρηση παραδοσιακῶν οἰκημάτων καί ἀνατέθηκαν οἱ ἐργασίες ἐπισκευῆς τῆς στέγης. Συντηρήθηκε τὸ ξυλότυπο τῆς στέγης καί τὰ κεραμίδια τῆς ὀροφῆς ἀντὶ δαπάνης 141.600 δρχ. Οἱ ἐργασίες ἀποδείχθηκαν ἀπολύτως ἀποτελεσματικὲς ἀφοῦ ἡ στέγη τοῦ οἰκήματος δέν ἔχει ἔκτοτε παρουσιάσει προβλήματα. Τὸ 1987 ἐπίσης ἔγινε γενικὴ ἐπισκευὴ τῶν ξύλινων κουφωμάτων τοῦ οἰκήματος καί τῶν ἐπίπλων τοῦ Κέντρου ἀντὶ δαπάνης 152.025 δρχ.

*1988* Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἔτους 1988 τὸ οἶκημα δέν παρουσίασε ἀνάγκες ἐπισκευῆς. Ἔγιναν μόνον ἐργασίες συντήρησης καί ἐλέγχου τῶν ἠλεκτρικῶν ἐγκαταστάσεων ἀντὶ δαπάνης 113.320 δρχ. Ἐπίσης γιά τήν καλύτερη τακτοποίηση τοῦ ἀποθέματος τῶν ἐκδόσεων τοῦ Κέντρου καί τῶν διπλῶν

ἀντιτύπων τῆς βιβλιοθήκης κατασκευάστηκαν συγκροτήματα ραφιδῶν στὸν ἡμιυπόγειο ὄροφο τοῦ οἰκήματος ἀντὶ δαπάνης 273.600 δρχ.

1989 Κατὰ τὸ ἔτος 1989 μᾶς ἀπασχόλησε σοβαρὰ ἡ ἐγκατάσταση συστήματος πυρανίχνευσης καὶ πυρασφαλείας σὲ ὅλους τοὺς χώρους τοῦ οἰκήματος, ὥστε καὶ οἱ τρεῖς ὄροφοι νὰ καλυφθοῦν ἀποτελεσματικὰ ἀπὸ τὸ ἐνδεχόμενο πυρκαϊᾶς. Πρὸς τὸ σκοπὸ αὐτὸ εἴχαμε ἐπανεπιλημμένες συσκέψεις μὲ τὸν τεχνικὸ σύμβουλο τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν πολιτικὸ μηχανικὸ κ. Αἰμίλιο Σκέπερς καὶ καταλήξαμε στὴν ἀνάθεση τῆς σχετικῆς μελέτης στὸν εἰδικὸ κ. Χρύσανθο Νεοκλέους. Ἡ σχετικὴ μελέτη ποὺ ἐκπονήθηκε ὑποβλήθηκε μὲ τὸ ὕπ' ἀριθμὸ πρωτοκόλλου 284/31.8.1987 ἔγγραφός μας στὴν Πυροσβεστικὴ Ὑπηρεσία Ἀθηνῶν πρὸς ἔγκρισήν.

Ἀφοῦ λήφθηκε ἡ ἔγκριση μὲ ἔγγραφο τῆς Πυροσβεστικῆς, ἀρ. πρωτ. 13212/15.6.1988, προχωρήσαμε στὴν ἐκτέλεση τῶν προβλεφθεῖσων ἐργασιῶν. Ἐγκαταστάθηκε σύστημα πυρανίχνευσης σὲ ὅλους τοὺς χώρους τοῦ οἰκήματος καὶ κατασβεστικὲς ξηρῆς σκόνης σὲ ὅλα τὰ σημεῖα ποὺ προέβλεπε ἡ μελέτη. Ἡ παρακολούθηση καὶ συντήρηση τοῦ συστήματος καθὼς καὶ ἡ ἀναγόμενη τῶν πυροσβεστήρων ἀνατέθηκε στὴν ἐταιρεία ATOM/Χρ. Νεοκλέους Ε.Ε. τοῦ κ. Χρ. Νεοκλέους. Τὸ σύστημα συναγερμὸ τῆς πυρανίχνευσης, συνδέθηκε μὲ τοὺς μηχανισμοὺς παρακολούθησης τῆς Ἑταιρείας Ἑρμῆς ποὺ εἶναι ἐπιφορτισμένη καὶ μὲ τὴν παρακολούθηση τοῦ συστήματος ἀσφαλείας τοῦ Κέντρου. Τὸ ὅλο σύστημα ἐπιθεωρήθηκε καὶ ἐγκρίθηκε ἀπὸ τὴν Πυροσβεστικὴ μὲ τὸ ἔγγραφο ὕπ' ἀρ. πρωτ. 27386/11.10.1990. Ἡ συνολικὴ δαπάνη τῶν ἐργασιῶν γιὰ τὴν ἐγκατάσταση τοῦ συστήματος πυρανίχνευσης καὶ πυρασφαλείας ἀνῆλθε στὸ ποσὸν τῶν 983.000 δρχ.

1990 Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἔτους 1990 οἱ ἐργασίες συντήρησης τοῦ οἰκήματος περιέλαβαν ἐλαιοχρωματισμὸ τοῦ γραφείου τοῦ Διευθυντῆ, τὸ ὁποῖο ἦταν τὸ μόνο δωμάτιο τοῦ οἰκήματος ποὺ εἶχε ἐπισκευαστεῖ ἀπὸ τὰ συνεργεῖα τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν πρὶν ἀπὸ τὴν ἐγκατάσταση τοῦ Κέντρου στὸ οἶκον. Ὁ χώρος παρουσίαζε ἰδιαίτερα ἀντιαισθητικὲς ρωγμὲς στὰ ἐπιχρίσματα τῶν τοίχων καὶ τῆς ὀροφῆς καὶ μαύρισμα στὰ χρώματα. Οἱ φθορὲς αὐτὲς ἀποκαταστάθηκαν μὲ τὶς ἐργασίες ἐπισκευῆς ἀντὶ ποσοῦ 424.800 δρχ. Ἐπίσης τὸ 1990 ἐγκαταστάθηκαν τέντες στὶς δύο βεράντες τῆς ὀπίσθιας ὀψης τοῦ ἄνω ὀρόφου πρὸς τὸν κῆπο, ἀντὶ ποσοῦ 88.500 δρχ. Ἐτεῖ ἐγένετο δυνατόν νὰ μετριάσθῃ κάπως ἡ ὑπερβολικὴ ζέστη, ποὺ ἐπιτείνεται ἀπὸ τὴν ἀκτινοβολία τοῦ λευκοῦ μαρμάρου τῆς ἐπίστρωσης τῶν βεραντῶν, πράγμα ποὺ κάνει δύσχρηστα τὰ γραφεῖα τοῦ Διευθυντῆ καὶ τοῦ Προϊσταμένου τοῦ Μουσικοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου κατὰ τοὺς καλοκαίρινους μῆνες. Ποσὸν 41.600 δρχ. διατέθηκε γιὰ ἡλεκτρικὲς ἐργασίες κατὰ τὸ 1990.

Τέλος κατὰ τὸ ἔτος 1990 ἐγένετο δυνατό ἡ ἀνάρτηση στὴν αἴθουσα διαλέξεων τοῦ Κέντρου τῶν ὀρειχάλκινων μεταλλίων μὲ τὶς προσωπογραφίες τῶν ιδρυτῶν. Σχετικὰ μὲ τὸ ἔργο αὐτὸ σημειῶνω τὰ ἑξῆς: Στὸ Ἀρχεῖο Merlier

εφυλάσσετο από χρόνια ορειχάλκινο μετάλλιο του 'Οκταβίου Μερλιέ, έργο του γλύπτη Θανάση 'Απάρτη. Για να συμπληρωθεί ή σύνθεση ανατέθηκε ή εκπόνηση αντίστοιχου μεταλλίου της Μέλπως Μερλιέ στον παλαιό φίλο του ζεύγους γλύπτη Κλέαρχο Λουκόπουλο, υιό του πρωτοπόρου συνεργάτη της Μέλπως Μερλιέ λαογράφου Δημήτρη Λουκόπουλου. 'Αφού ολοκληρώθηκε τὸ καλλιτέχνημα του Κλέαρχου Λουκόπουλου τὰ δύο μετάλλια τοποθετήθηκαν σὲ ὥραίο συμπαγὲς ξύλινο ὑπόστρωμα καὶ ἀναρτήθηκαν στὴν αἶθουσα διαλέξεων ὡς σεμνὸ μνημεῖο τιμῆς καὶ ἀγάπης πρὸς τοὺς ἰδρυτὲς τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν. 'Η δαπάνη τοῦ ἔργου ἀνῆλθε στὸ ποσὸν τῶν 270.000 δρχ.

1991 'Εργασίες συντήρησης ἔγιναν καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1991 σὲ περιορισμένη ὁμως κλίμακα στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ οἰκήματος. Πραγματοποιήθηκαν ξυλουργικὲς ἐργασίες ἀντὶ δαπάνης 106.200 δρχ.

'Εκτὸς ἀπὸ τὶς ἀνωτέρω ἐργασίες οἱ ὁποῖες ἔγιναν μὲ δαπάνη τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, τὸ ἔτος 1986 ἔγιναν ἐκτεταμένες ἐργασίες ἐπισκευῆς τῆς τοιχοδομίας καὶ τῶν ἐπιχρισμάτων καὶ ἐλαιοχρωματισμοί τῆς μεγάλης αἴθουσας τοῦ ἀρχείου, τοῦ γραφείου τῆς γραμματείας καὶ τοῦ μεταξὺ τῶν δύο αἰθουσῶν διαδρόμου στὸν ἄνω ὄροφο τοῦ οἰκήματος ἀπὸ συνεργεῖα τοῦ 'Υπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ 'Επιστημῶν. Τὸ ἔργο αὐτὸ ἀναλήφθηκε ὕστερα ἀπὸ σχετικὰ διαβήματα τοῦ Διευθυντῆ τοῦ Κέντρου διότι οἱ ἀναγκαῖες ἐργασίες ἄπτονταν καὶ ζητημάτων στατικῆς τοῦ οἰκήματος. 'Η συντήρηση ὑπῆρξε ἀριστη καὶ οἱ ἐπισκευασθέντες χώροι δὲν ἔχουν ἔκτοτε παρουσιάσει προβλήματα. Εὐχαριστίες ὀφείλονται στοὺς ὑπηρεσιακοὺς ἀρμοδίους τοῦ 'Υπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ 'Επιστημῶν τόσο τῆς Διεύθυνσης Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ ὅσο καὶ τῆς Διεύθυνσης Νεοτέρων Μνημείων γιὰ τὴν ἀνταπόκρισή τους στὰ αἰτήματα τοῦ κέντρου. Τὴν ἐποπτεία τῶν ἐργασιῶν εἶχε ἡ ἀρχιτέκτων τοῦ 'Υπουργείου Πολιτισμοῦ κυρία Μ. Φιλήντρα.

Τὸ μέγα ἔργο συντήρησης τοῦ οἰκήματος τῶν τελευταίων ἐτῶν ὑπῆρξε ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο δρομολογήθηκε τὸ ἔτος 1991 μὲ τὴν ἐναρξὴ τῶν ἐργασιῶν ἀποκατάστασης τῶν ἐξωτερικῶν ὀψεων ἀπὸ συνεργεῖα τοῦ 'Υπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ 'Επιστημῶν. Τὸ ἔργο ζητήθηκε μὲ ἐπίμονα διαβήματα τοῦ Διευθυντῆ τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, τὰ ὁποῖα κατέληξαν στὴν ὑποβολή στη Διεύθυνση 'Αναστηλώσεως Νεοτέρων Μνημείων λεπτομεροῦς ἐγγράφου γιὰ τὶς ἐπιβαλλόμενες ἐργασίες, μὲ ἀριθμοὺς πρωτοκόλλου ΚΜΣ 767/28.9.90 καὶ 900/24.6.91 (ἀρ. πρωτ. ὑποβολῆς στὸ ΥΠΠΕ 29034/26.6.91 ἀντίστοιχα). Κατόπιν τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν καὶ σχετικῆς αὐτοψίας τῶν τεχνικῶν ἀρμοδίων τοῦ 'Υπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ 'Επιστημῶν ἐγκαταστάθηκαν ἱκρίωματα καὶ ἄρχισε ἡ ἀποτοίχιση τῶν σοβάδων τῆς προσόψεως μὲ προοπτικὴ τὴν πλήρη ἀνανέωση τῶν ἐπιχρισμάτων. Οἱ ἐργασίες συνεχίζονται καὶ κατὰ τὸ 1992 καὶ ἐλπίζεται ὅτι θὰ ολοκληρωθοῦν καὶ μὲ τὴ συντήρηση τῆς ὀπίσθιας ὀψης τοῦ οἰκήματος.

Στο έργο της επίβλεψης και συντήρησης του οικήματος κατά την περίοδο 1986-1991 είχαμε την τύχη να έχουμε την συμπαράσταση του κ. Αϊμίλιου Σκέπερς, πολιτικού μηχανικού, ο οποίος με άκρα προθυμία και καλή διάθεση και τελείως άφίλοκερδώς προσέφερε πάντα τη γνώμη και τη συμβουλή του στα τεχνικά έργα που αναλαμβάναμε. Τόν ευχαριστώ και από αυτή τη θέση για την ποικιλόμορφη και αποτελεσματική συμπαράστασή του στο έργο μας. Ευχαριστίες όφειλονται και στο μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου κ. Θάνο Βερέμη, ο οποίος έσύστησε τόν κ. Αϊμίλιο Σκέπερς στο Κέντρο και εγκαινίασε την τόσο έπωφελή για τὸ ἴδρυμα συνεργασία. Ευχαριστίες επίσης εκφράζονται στὸν ᾽Ακαδημαϊκὸ κ. Σόλωνα Κυδωνιάτη καὶ στὸν Καθηγητὴ τοῦ ᾽Εθνικοῦ Μετσόβιου Πολυτεχνείου κ. Χαράλαμπο Μπούρα οἱ ὁποῖοι μετὰ ἀπὸ παράκλησή μου πολὺ πρόθυμα ἐπισκέφθηκαν καὶ ἐπιθεώρησαν τὸ οἶκμα καὶ τὶς ἐργασίες ποὺ ἔγιναν γιὰ τὴ συντήρησή του καὶ προέβησαν σὲ ὑποδείξεις γιὰ τὴν τελειότερη ἐκτέλεση τῶν ἔργων. Ἡ ἡθικὴ τους συμπαράσταση καὶ οἱ συμβουλές τους ὑπῆρξαν πολυτιμότητα στοιχεῖα στὴν ἐπιτέλεση τοῦ ἔργου τῆς διεύθυνσης.

Μιὰ ἰδιαίτερα εὐχάριστη πλευρὰ τῆς ἐνασχόλησής μας μὲ τὴ συντήρηση τοῦ οἴκηματος τοῦ Κέντρου ὑπῆρξε ἡ προσπάθεια νὰ καλλιεργηθεῖ ὁ ἀνοιχτὸς χώρος τῆς ἐσωτερικῆς αὐλῆς τοῦ οἴκηματος καὶ νὰ ἀναπτυχθεῖ ἕνας μικρὸς κήπος. Φυτεύθηκαν φυτὰ καὶ ἔγιναν οἱ ἀναγκαῖες κηπουρικὲς ἐργασίες, συνήθως μὲ ἐθελοντικὴ ἐργασία τῶν συνεργατῶν τοῦ Κέντρου. Οἱ σχετικὲς δαπάνες διατηροῦνταν γενικῶς σὲ πολὺ χαμηλὰ ἐπίπεδα καὶ ἐκαλύπτονταν ἀπὸ τὴν τρέχουσα μηνιαία διαχείριση τοῦ Κέντρου. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς προσπάθειας αὐτῆς ὑπῆρξε ἡ δημιουργία ἑνὸς συμπαθητικοῦ πνεύμονα πρασίνου, ἰδιαίτερα θαλεροῦ τοὺς καλοκαιρινοὺς μῆνες, ποὺ ἐκπλήττει εὐχάριστα τοὺς ἐπισκέπτες καὶ τέρπει μὲ μιὰ ἀναπνοὴ φυσικῆς ὁμορφιᾶς τοὺς ἐργαζομένους στὸ ἴδρυμα. Τόσο ἡ ἀνάπτυξη τοῦ κήπου μας ὅσο καὶ ἡ συνεχὴς μέριμνα γιὰ τὴ συντήρηση καὶ τὸν γενικότερο εὐπρεπισμὸ τοῦ οἴκηματος ἐπαναφέρουν συχνὰ στὴ μνήμη τὴν παρατήρηση τοῦ ἀειμνήστου ᾽Αντιπροέδρου τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου Γεωργίου Κουρνούτου, ὁ ὁποῖος ὅταν ὀλοκληρώσαμε τὴν ἐγκατάσταση τοῦ Κέντρου στὸ οἶκμα τῆς ὁδοῦ Κυδαθηναίων μᾶς συνεχάρη λέγοντας ὅτι τὸ ἔργο τῆς διεύθυνσης τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐπιστημονικὰ ἐπιτεύγματα θὰ παρῆχε πλέον καὶ τὴν ἱκανοποίηση τῆς ἀπτῆς ἀποτύπωσης τῶν μόχθων μας σὲ ὕλικά ἀποτελέσματα ὅπως εἶναι ἡ διαμόρφωση χώρων ἀντάξιων τοῦ ἔργου τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν.

### III. Οἰκονομικὰ

Τὸ χρόνιο οἰκονομικὸ πρόβλημα τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, ἡ διασφάλιση δηλαδὴ ἐπαρκoῦς καὶ μόνιμης χρηματοδότησης γιὰ τὴν κάλυψη τῶν ἀναγκῶν τῆς λειτουργίας του, παρέμεινε ἄλυτο καὶ κατὰ τὴν διαρ-



ρεύσασα από το 1986 περίοδο. "Αν και κατεβλήθησαν πολλές προσπάθειες προς την κατεύθυνση αυτή, οι γενικότερες διαπιστώσεις για τα οικονομικά του Κέντρου που παρατίθενται στο οικείο τμήμα του "Απολογισμού της πενταετίας 1980-1985 (βλ. *Δελτίο ΚΜΣ*, τόμ. Ε', σ. 559) εξακολουθούν να ισχύουν. Η επιβίωση του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών εξαρτάται από την επιχορήγηση του "Υπουργείου Πολιτισμού και "Επιστημών, ή οποία καταβάλλεται μὲν τακτικά ἀλλὰ κυμαίνεται σὲ χαμηλὰ ἐπίπεδα πού εἶναι ἀπαγορευτικά σὲ σχέση με τὴν ἀνάληψη μιᾶς τελεσφόρου προσπάθειας γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν πρὸς τὶς ἐπιβεβλημένες κατευθύνσεις. Τὸ σημαντικότερο στοιχεῖο πὺ χαρακτηρίζει τὴν προσπάθειά μας στὸν οικονομικὸ τομέα κατὰ τὴν περίοδο 1986-1991 ὑπῆρξε ἡ συστηματικὴ προώθηση τοῦ στόχου νὰ διευρυνθοῦν οἱ πηγὲς χρηματοδότησης τοῦ Κέντρου ἀπὸ τὸν ἰδιωτικὸ τομέα. Τὰ ἀποτελέσματα δὲν ἦταν σὲ ὅλες τὶς περιπτώσεις θετικά ἀλλὰ σὲ γενικὲς γραμμές μποροῦν νὰ κριθοῦν ἱκανοποιητικά. "Αν μάλιστα ληφθεῖ ὑπόψη ὅτι τὸ 1980 τὸ σύνολο τῆς χρηματοδότησης μὲ τὴν ἐξαίρεση τῆς ἐπιδότησης τῆς Μπαγκείου "Επιτροπῆς, προερχόταν ἀπὸ τὴν ἐπιχορήγηση τοῦ δημοσίου, ἐνῶ πῶ πρόσφατα ὅπως δείχνουν οἱ ἐτήσιοι ἀπολογισμοὶ τοῦ λογιστικοῦ τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, μέχρι καὶ τὸ ἥμισυ τῆς χρηματοδότησης προέρχεται ἀπὸ πηγὲς τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέα, θὰ ἐκτιμηθεῖ τὸ μέγεθος τῆς προσπάθειας γιὰ διαφοροποίηση τῆς προέλευσης τῶν ἐσόδων τοῦ Κέντρου. "Ο προσανατολισμὸς αὐτὸς τῆς οικονομικῆς διαχείρισης τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν εἶναι ἐπιθυμητὸς γιὰ πολλοὺς λόγους καὶ ἰδίως διότι ἐδραιώνει τὴν ἀνεξαρτησία καὶ αὐτοτέλεια τοῦ ἰδρύματος ὡς νομικοῦ προσώπου τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέα καὶ ἀπαλλάσσει τὴ λειτουργία καὶ τὴν ἀνάπτυξή του ἀπὸ τὴν τροχοπέδη στὴν ὁποία συχνὰ μεταβάλλεται ἡ ἐξάρτηση ἀπὸ δημόσιες χορηγίες, ἰδίως ὅταν τὰ γενικότερα οικονομικά τοῦ κράτους ἐπιβάλλουν περικοπὲς καὶ φειδῶ στὴ διάθεση τῶν δημοσίων πόρων. Πάντως ἐπιβάλλεται καὶ ἀπὸ τὴ θέση αὐτὴ νὰ ἐκφραστοῦν καὶ δημόσια οἱ εὐχαριστίες τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν πρὸς τὴν κατὰ καιροὺς πολιτικὴ ἡγεσία τοῦ "Υπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ "Επιστημῶν καὶ τοὺς ὑπηρεσιακοὺς ἀρμοδίους τῆς Διεύθυνσης Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ καὶ τῆς Διεύθυνσης Οἰκονομικῶν τοῦ ΥΠΠΕ γιὰ τὸ θετικὸ πνεῦμα μὲ τὸ ὁποῖο ἀντιμετώπισαν τὰ αἰτήματα τοῦ ἰδρύματος.

'Αναλυτικότερα κατὰ τὴν περίοδο 1986-1991 ἡ ἐπιχορήγηση τοῦ ἑλληνικοῦ δημοσίου πρὸς τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν κυμάνθηκε στὰ ἐπίπεδα πὺ ἐμφανίζονται στὸν Πίνακα Α'.

#### ΠΙΝΑΚΑΣ Α'.

#### ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΕΩΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ

1986	8.400.000
1987	8.400.000
1988	11.000.000
1989	11.200.000

1990	10.399.400
1991	9.800.000

Θά πρέπει νά σημειωθεί ὅτι τὰ ποσὰ αὐτὰ δὲν ἀντιπροσωπεύουν τὸ ὀνομαστικὸ ὕψος τῆς ἐπιχορήγησης ποὺ ἐγγράφεται ἐτησίως στὸν κρατικὸ προϋπολογισμὸ καὶ ἐγκρίνεται ἀπὸ τὴ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ ἀποτελοῦν τὸ ποσὸν τὸ ὁποῖο τελικὰ χορηγεῖται στὸ Κέντρο μετὰ τὶς περικοπὲς τῶν δημοσίων δαπανῶν ποὺ ἐπιβάλλουν τὰ κατὰ καιροὺς προγράμματα οἰκονομικῆς λιτότητας. Τὸ σύνολο τῆς ἐπιχορήγησης ἀπορροφᾶται ἀπὸ τὴν ἀνελαστικὴ δαπάνη τῆς μισθοδοσίας τοῦ προσωπικοῦ ἡ ὁποία ἀπὸ τοῦ 1983 καὶ ἐξῆς καὶ καθόλη τὴν ὑπὸ ἀνασκόπηση περίοδο (1986-1991) δὲν ἔτυχε καμμίας αὐξήσεως πέραν τῆς χορηγήσεως τῆς Αυτόματης Τιμαριθμικῆς Ἀναπροσαρμογῆς, ποὺ ἐδίδοτο νομοθετικὰ στοὺς ἐργαζομένους τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέα. Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα αὐτὸ διευκρινίζεται ὅτι τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἀκολουθεῖ τὸ μισθολόγιο τῶν μὴ κερδοσκοπικῶν νομικῶν προσώπων ἰδιωτικοῦ δικαίου ποὺ δὲν ἀσκοῦν ἐπιχειρήρηση καὶ ἐφαρμόζει τὶς ἐκάστοτε νομοθετικὲς ρυθμίσεις καὶ ὑπουργικὲς ἀποφάσεις ποὺ ἀναφέρονται στοὺς ἐν λόγω ὀργανισμοὺς.

Κατὰ τὴν περίοδο 1986-1991 συνεχίστηκε ἡ τακτικὴ ἐπιδότηση τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἀπὸ τὸ κληροδότημα τῆς Μπαγκείου Ἐπιτροπῆς. Ἡ ἐπιδότηση τῆς Μπαγκείου Ἐπιτροπῆς, ἂν καὶ αἰσθητὰ μικρότερη σὲ ἀπόλυτους ἀριθμοὺς ἀπὸ τὴν κρατικὴ ἐπιχορήγηση, ἀποτελεῖ ἐξίσου ζωτικῆς σημασίας πηγὴ γιὰ τὴ διασφάλιση τῆς συνέχισης τῆς λειτουργίας τοῦ Κέντρου. Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸν Πίνακα Β' ἡ ἐπιδότηση τῆς Μπαγκείου Ἐπιτροπῆς ἀκολούθησε ἀνοδικὴ πορεία κατὰ τὴν περίοδο 1986-1991 καὶ ἐλπίζεται ὅτι ἡ ἀνοδικὴ αὐτὴ τάση θὰ συνεχιστεῖ καὶ στὸ μέλλον.

ΠΙΝΑΚΑΣ Β'.  
ΕΠΙΔΟΤΗΣΗ ΜΠΑΓΚΕΙΟΥ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

1986	1.200.000
1987	2.200.000
1988	2.250.000
1989	2.000.000
1990	2.000.000
1991	3.000.000

Θὰ ἤθελα ἀπὸ τὴ θέση αὐτὴ νὰ ἐκφράσω τὶς εὐχαριστίες τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν πρὸς τὴν Μπάγκειο Ἐπιτροπὴ γιὰ τὴν κατανόηση τῶν ἀναγκῶν τοῦ Κέντρου καὶ τὴν προθυμία μὲ τὴν ὁποία ἐνισχύει τὸ ἔργο τοῦ ἰδρύματος, ἐντάσσοντας τὴν προσπάθειά μας στὸ γενικότερο πλαίσιο τῆς ἐνίσχυσης δραστηριοτήτων ἐθνικῆς σημασίας ὅπως ἐπιβάλλει ἡ θέληση τοῦ διαθέτη τοῦ κληροδοτήματος Ἰωάννη Μπάγκα.

Ὅπως ἐσημείωσα καὶ στὸν ἀπολογισμὸ τῆς περιόδου 1986-1991 ἡ ἐνί-

σχυση του Κέντρου από το Ταμείο 'Ανταλλαξίμων Περιουσιών και 'Αποκαταστάσεως Προσφύγων (ΤΑΠΑΠ) όχι μόνο δεν κυμάνθηκε στα επιθυμητά επίπεδα αλλά ουσιαστικά έχει διακοπεί. Το συμβολικό ποσόν των 70.000 δραχμών που χορηγήθηκε το 1988 αποτελεί εμπαιγμό μάλλον παρά χειρονομία καλής θελήσεως. 'Επανελημμένα έγγραφα του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών που υπογράφουν οι Πρόεδροι του Διοικητικού Συμβουλίου Γ. Κ. Τενεκίδης και Μ. Β. Σακελλαρίου δεν έτυχαν οποιασδήποτε ανταποκρίσεως.

Σημαντική πηγή αυτοχρηματοδότησης για το Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών είναι τα έσοδα από την πώληση των εκδόσεων (βιβλίων και δίσκων). Οι σχετικές εισπράξεις από τη διάθεση των εκδόσεων εμφανίζονται στον κατωτέρω πίνακα Γ'.

ΠΙΝΑΚΑΣ Γ'.  
ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

1986	449.900
1987	426.070
1988	586.850
1989	1.077.167
1990	1.133.835
1991	1.393.650

'Επίσης κατά το 1991 πραγματοποιήθηκαν εισπράξεις από δικαιώματα φωτογράφησης 57.000 δρχ.

'Από τα έσοδα των εκδόσεων καλύπτεται μεγάλο μέρος της τρέχουσας διαχείρισης του Κέντρου όπως και οι δαπάνες του εμπλουτισμού της βιβλιοθήκης. Για το λόγο αυτό καταβάλλεται κάθε δυνατή προσπάθεια για την προώθησή τους με προβολή στον τύπο και χορήγηση σε πρόσωπα που μπορούν να συμβάλουν στην ευρύτερη διάδοσή τους.

Το σημαντικότερο στοιχείο ως προς τα οικονομικά του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών κατά την υπό ανασκόπηση περίοδο υπήρξε ή προσπάθεια να διαφοροποιηθούν οι πηγές εσόδων του Κέντρου με την ενεργότερη αναζήτηση χρηματοδοτήσεων από τον ιδιωτικό τομέα, ιδίως με τη μορφή δωρεών ιδιωτών ή την προσέλευση χορηγιών από οργανισμούς του ιδιωτικού τομέα (κοινωφελή ιδρύματα, τράπεζες κλπ.). 'Η προσπάθεια αυτή απέδωσε ικανοποιητικά αποτελέσματα. Το ύψος των δωρεών προς το Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών κατά την υπό ανασκόπηση περίοδο φαίνεται στον Πίνακα Δ'.

ΠΙΝΑΚΑΣ Δ'.  
ΔΩΡΕΕΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΚΜΣ

Ποσόν	Πηγή Δωρεᾶς
	1987
500.000	κ. 'Αрс. Κεσίσογλου

591.896	"Ίδρυμα Ουράνη
500.000	Διάφοροι
	1988
5.000.000	*Υπουργείο Βιομηχανίας
150.000	*Εμπορική Τράπεζα τής 'Ελλάδος
250.000	Τράπεζα 'Εργασίας
22.400	Διάφοροι
	1989
500.000	Τράπεζα 'Εργασίας
1.000.000	Γεώργιος Κ. Τενεκίδης
100.000	Αφοί Μιμίκου
600.000	"Ενωση Συμυρναίων
50.000	*Ορθόδοξη 'Ακαδημία Κρήτης
	1990
1.500.000	Αίκατερίνη Γ. Τενεκίδου
75.000	Διάφορες δωρεές εις μνήμη Γ. Κ. Τενεκίδη
	1991
10.000.000	ΟΠΑΠ
1.500.000	Αίκατερίνη Γ. Τενεκίδου
300.000	Διάφοροι
250.000	Τράπεζα 'Εργασίας
35.000	Σγούρος

Μεταξὺ τῶν δωρεῶν ιδιωτῶν θὰ πρέπει νὰ μνημονευθοῦν ιδιαίτερα ἡ δωρεὰ ποσοῦ 500.000 δρχ. τοῦ κυρίου καὶ τῆς κυρίας Ἀρσενίου Κεσίσογλου τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1987 ὡς ἔνδειξη ἐκτίμησης γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν καὶ εἰς ἀνάμνησιν τοῦ φίλου τους ἀειμνήστου προκατόχου μου Διευθυντοῦ τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν Φ. Α. Ἀποστολόπουλου. Σὲ μεγάλη δωρεὰ 1.000.000 πρὸς τὸ Κέντρο προέβησαν τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1989 ὁ Πρόεδρος καὶ ἡ κυρία Γ. Κ. Τενεκίδη εἰς μνήμην τῶν γονέων του καὶ εἰς μνήμη τῶν γονέων τῆς συζύγου του καὶ τῆς ἀδελφῆς τῆς Εὐγενίας. Ἡ χειρονομία αὐτὴ καταδεικνύει μὲ ἀπτό τρόπο τὴν ἀγάπη καὶ τὴ διαρκὴ φροντίδα τοῦ ἀειμνήστου Προέδρου γιὰ τὸ ἴδρυμα. Εἰς μνήμην τοῦ συζύγου τῆς καὶ τῶν γονέων του ἡ κυρία Αἰκατερίνη Τενεκίδου προέβη σὲ ἔτι μεγαλύτερη δωρεὰ 3.000.000 δραχμῶν πρὸς τὸ ἴδρυμα κατὰ τὰ ἔτη 1990 καὶ 1991.

\*Ενισχύσεις πρὸς τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν κατὰ τὴν ὑπὸ ἀνασκόπηση περίοδο προσέφεραν ἐπίσης ἡ Τράπεζα Ἐργασίας κατὰ τὰ ἔτη 1988 250.000 δρχ. καὶ 1989 500.000 δρχ. κατόπιν ἐνεργειῶν τοῦ μέλους τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου κ. Λάζαρου Ἐφραίμογλου.

Τὸ Ἴδρυμα Κώστα καὶ Ἑλένης Οὐράνη τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἐνίσχυσε τὸ Κέντρο γιὰ τὴν ἐκδοση τοῦ ἔργου τοῦ Octave Merlier, *Solomos, La vision prophetique du moine Dionysios ou La Femme de Zante. Essai d'analyse de l'oeuvre*, μὲ τὸ ποσὸν 591.896 δρχ. τὸ 1987.

Οὐσιαστικὴ γιὰ τὸν ἐκσυγχρονισμό τῆς ἐπιστημονικῆς ὑποδομῆς τοῦ Κέντρου ὑπῆρξε ἡ χορηγία ποσοῦ 5.000.000 δρχ. ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Βιομηχανίας, Ἑρευνας καὶ Τεχνολογίας/Γενικὴ Γραμματεία Ἑρευνας καὶ Τεχνολογίας τὸ 1988. Μὲ τὸ ποσὸν αὐτὸ κατέστη δυνατὴ ἡ χρηματοδότηση τῆς μηχανοργάνωσης τοῦ ἀρχείου καὶ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν. Λεπτομέρειες γιὰ τὸ πρόγραμμα αὐτὸ ἐκτίθενται στὸ οἰκεῖο τμῆμα τοῦ παρόντος ἀπολογισμοῦ.

Μὲ ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση μνημονεύουμε ἐπίσης τὴν ἀπόφαση τῆς Ἐνώσεως Σμυρναίων νὰ ἔλθει ἀρωγὸς πρὸς τὸ ἐπιστημονικὸ ἔργο τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν μὲ τὴν ἀπονομὴ πρὸς τὸ ἴδρυμά μας τοῦ ἐπάθλου ποὺ ἀθλοθέτησαν ὁ κύριος Κίμων Δούκας καὶ ἡ ἀδελφὴ του κυρία Ἀθανασία Χρήστου εἰς μνήμην τῶν γονέων τους γιὰ τὴ χρηματοδότηση ἐπιστημονικῆς ἐκδόσεως ποὺ νὰ ἀναφέρεται στὴ γενέτειρά τους Σμύρνη. Τὸ ἔπαθλο διατέθηκε ἀπὸ τὴν Ἐνωση Σμυρναίων πρὸς τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν γιὰ τὴν κάλυψη τοῦ μεγαλύτερου μέρους τῆς δαπάνης τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου τῆς κυρίας Ἑλένης Φραγκάκη-Syrett, *The Commerce of Smyrna in the Eighteenth Century (1700-1820)*. Ἀπὸ τὸ κεφάλαιο τοῦ ἐπάθλου ἡ Ἐνωση Σμυρναίων διέθεσε στὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ποσὸν 600.000 δραχμῶν κατὰ τὸ ἔτος 1989. Τὸ ὑπόλοιπο τοῦ ποσοῦ θὰ διατεθεῖ πρὸς τὸ Κέντρο μὲ τὴν ἐπικείμενη ὀλοκλήρωση τῆς ἐκδόσεως. Ἡ χειρονομία αὐτὴ τῆς Ἐνώσεως Σμυρναίων ἐκτὸς ἀπὸ τὴν οὐσιαστικὴ ὕλική σημασία της ἐνέχει γιὰ μᾶς καὶ μέγιστη ἠθικὴ σημασία διότι ἀντιπροσωπεύει ἀκριβῶς τὸ εἶδος τῆς ἐνίσχυσης ποὺ ἀναμένει τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἀπὸ τὸν Μικρασιατικὸ κόσμο τῆς χώρας ὡς ἐνθάρρυνση τοῦ ἔργου τοῦ.

Ἡ οὐσιαστικότερη ἐξέλιξη ὡς πρὸς τὴ χρηματοδότηση τῶν προγραμμάτων τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν κατὰ τὴν ὑπὸ ἀνασκόπηση περίοδο ὑπῆρξε ἡ προσέλκυση τοῦ ἐνδιαφέροντος δύο σημαντικῶν κοινωφελῶν ἱδρυμάτων τῆς ἑλληνικῆς διασποράς, τὰ ὁποῖα ἐκτιμώντας τὸ ἔργο τοῦ Κέντρου καὶ κατόπιν σχετικῶν αἰτήσεων καὶ συστάσεων προέβησαν σὲ γενναιοδωρὲς πρὸς αὐτὸ χορηγίες. Πρόκειται γιὰ τὸ Ἴδρυμα Α. Γ. Λεβέντη καὶ τὸ Ν. Demos Foundation. Ἦδη στὸν ἀπολογισμό τῆς προηγούμενης περιόδου (1980-1985) ἀναφέρθηκε ἡ εὐεργετικὴ συμβολὴ τοῦ Ἰδρύματος Λεβέντη στὴ διαμόρφωση τῶν ἐσωτερικῶν χώρων τοῦ οἰκήματος τοῦ Κέντρου (βλ. *Δελτίο ΚΜΣ*, Ε', σ. 563). Ἀπὸ τοῦ 1986 καὶ ἐξῆς ἡ ἀρωγὴ τοῦ Ἰδρύματος Λεβέντη πρὸς τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν συνεχίστηκε ποικιλότροπα καὶ μὲ μεγάλῃ γενναιοδωρία χάρις στὸ ἀδιάπτωτο ἐνδιαφέρον τοῦ Προέδρου τοῦ

Διοικητικού Συμβουλίου του 'Ιδρύματος κ. Κωνσταντίνου Λεβέντη, του μέλους του Διοικητικού Συμβουλίου και μέλους του Διοικητικού Συμβουλίου του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών κ. Γ. Δαβίδ και του εκπροσώπου του 'Ιδρύματος Λεβέντη στην 'Αθήνα πρέσβεως έ.τ. κ. 'Αχ. 'Εξάρχου. 'Η έκτίμηση του Διευθυντή του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών προς το 'ίδρυμα Λεβέντη και τους εκπροσώπους του δέν έχει άπλως τὸ συμβατικό περιεχόμενο τῆς τυπικῆς εὐχαριστίας ἐκ μέρους τοῦ Κέντρου ἀλλὰ ἐμφορεῖται ἀπὸ βαθύτατο αἶσθημα προσωπικῆς εὐγνωμοσύνης γιὰ τὴν ἠθικὴ στήριξη ποὺ ἡ στάση τοῦ 'Ιδρύματος πρόσφερε πρὸς τὸ δύσκολο ἔργο τῆς διευθύνσεως ἐνὸς ἀπὸ τὰ ἱστορικότερα ἐπιστημονικὰ κέντρα τῆς χώρας. Οἱ χορηγίες τοῦ 'Ιδρύματος Λεβέντη πρὸς τὸ Κέντρο διατέθηκαν κατευθείαν ἀπὸ τὸ 'Ίδρυμα γιὰ τὴν κάλυψη τῆς δαπάνης τοῦ μακρόπνοου προγράμματος μικροφωτογράφησης τοῦ ἀρχείου προφορικῆς παράδοσης τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν. Λεπτομέρειες γιὰ τὸ ἔργο αὐτὸ τὸ ὁποῖο ἄρχισε τὸ 1989 καὶ συνεχίζεται ἐκτίθενται στὸ οἰκεῖο τμῆμα τοῦ παρόντος ἀπολογισμοῦ (βλ. Βιβλιοθήκη - 'Αρχεῖο).

'Απὸ τοῦ ἔτους 1989 ἔνα ἀκόμη κοινωφελὲς ἴδρυμα τῆς ἐλληνικῆς διασπορᾶς ἐντάχθηκε στοὺς ἀρωγούς τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν. Πρόκειται γιὰ τὸ N. Demos Foundation τοῦ Σικάγου, τὸ ὁποῖο ἰδρύθηκε μὲ κληροδότημα τοῦ ὁμογενοῦς Νικολάου Δήμου γιὰ ἐνίσχυση ἐκπαιδευτικῶν καὶ φιланθρωπικῶν προγραμμάτων στὴν 'Ελλάδα. Κατόπιν αἰτήσεώς μας καὶ σχετικῆς συστάσεως ὑπὲρ τοῦ Κέντρου τοῦ διακεκριμένου ἐλληνιστῆ καὶ ἐνθέρμου φίλου τοῦ 'Ιδρύματος Καθηγητῆ George L. Huxley ἀπὸ τοῦ 1989 καὶ ἐξῆς τὸ N. Demos Foundation χρηματοδότησε σειρὰ προγραμμάτων στὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν μὲ ἐτήσιες χορηγίες τὸ ὕψος τῶν ὁποίων παρουσιάζεται στὸν Πίνακα Ε'.

ΠΙΝΑΚΑΣ Ε'.  
ΔΩΡΕΕΣ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ N. DEMOS

1989	894.600
1990	1.558.492
1991	1.682.812

Χάρη στὶς δωρεὲς τοῦ N. Demos Foundation ἐμπλουτίστηκε σοβαρὰ καὶ συντηρήθηκε καὶ καταλογογραφήθηκε ἡ συλλογὴ ἐλληνικῶν ἐκδόσεων καὶ ἐφημερίδων τυπωμένων στὴν Τουρκία ποὺ φυλάσσονται στὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, πραγματοποιήθηκαν προγράμματα ἐκπαίδευσης προσωπικοῦ μὲ ἀντικείμενο τὴν ἐξοικείωση μὲ τὸ ὑλικὸ τοῦ Κέντρου καὶ προωθήθηκε τὸ πρόγραμμα συγκρότησης τῆς 'Εξόδου τοῦ Πόντου. Τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ὑποβάλλει λεπτομερεῖς ἐτήσιους ἀπολογισμοὺς πρὸς τὸ 'Ίδρυμα N. Demos βάσει τῶν ὁποίων ἔχει ἐπιτευχθεῖ ἡ μέχρι τώρα συνεχῆς ἀνανέωση τῆς χορηγίας ποὺ ἀποτελεῖ πηγὴ ἀναπνοῆς καὶ μεγάλης ἠθικῆς ἐγκαρδιώσεως πρὸς τὸ ἔργο μας. Μὲ αἰσθήματα ἰδιαίτερης

τιμής και εύγνωμοσύνης σημειώνουμε την επίσκεψη την οποία πραγματοποίησε στο Κέντρο στις 6.9.1991 εκ μέρους του Διοικητικού Συμβουλίου του Ίδρυματος N. Demos ό Θεοφιλέστατος Έπίσκοπος Σικάγου κ.κ. Ίάκωβος, ό όποιος έν συνεχεία προέβη σέ θετικότατη αξιολόγηση τόσο του γενικότερου έργου του Κέντρου όσο και τών συγκεκριμένων προγραμμάτων πού έχουν έκπονηθεί υπό την αιγίδα του Ίδρυματος N. Demos. Σημειώνουμε μέ ίκανοποίηση τό γεγονός ότι κατά την επίσκεψή του ό Θεοφιλέστατος άνέτρεξε και στό ύλικό του Άρχείου Προφορικής Παράδοσης, όπου έντόπισε και μαρτυρία του πατέρα του Ίωάννη Γκαρμάτη στο Φάκελο τών Άλατσάτων τής Ίωνίας.

#### IV. Μεταβολές Προσωπικού

Κατά την έξαετία 1986-1991 άπασχολήθηκαν στο Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών οί ακόλουθοι τακτικοί συνεργάτες:

Πασχάλης Μ. Κιτρομηλίδης, διδάκτωρ φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Harvard, διευθυντής.

Μάρκος Φ. Δραγούμης, μουσικολόγος, προϊστάμενος του Μουσικού Λαογραφικού Άρχείου.

Στέφανος Παπαγεωργίου, διδάκτωρ Ίστορίας, ύποδιευθυντής από 1.12.1991.

Ματούλα Κουρουπού, φιλόλογος, έρευνήτρια.

Ίωάννα Πετροπούλου, φιλόλογος, Maitrise Πανεπιστημίου Παρισίων, έρευνήτρια.

Ευαγγελία Μπαλτά, τουρκολόγος, διδάκτωρ ίστορίας Πανεπιστημίου Παρισίων, έρευνήτρια, μέχρι 30 Σεπτεμβρίου 1987.

Γιώργος Γιαννακόπουλος, πτυχιούχος βιβλιοθηκονομίας Τ.Ε.Ι. Άθηνών και πτυχιούχος Πολιτικής Έπιστήμης τής Παντείου ΑΣΠΕ, βιβλιοθηκάριος-άρχειοφύλαξ, από 1 Ίουλίου 1986.

Μαρία Άσβέστη, δακτυλογράφος.

Λουκία Βασιλείου, γραμματεός.

Θεολογία Κουτούζου-Μπίρη, βοηθός δακτυλογράφος. Ή κυρία Μπίρη είναι επίσης έπιφορτισμένη μέ την τρέχουσα οικονομική διαχείριση και τη διεκπεραίωση τών έξωτερικών εργασιών του Κέντρου.

Θεοφανώ Βίγλιαρη, λογίστρια, μερικής άπασχόλησης, υπεύθυνη τής τήρησης τών λογιστικών βιβλίων του Κέντρου.

Μαρίκα Δημητράκη, καθαρίστρια, μερικής άπασχόλησης.

Ός έκτακτοι συνεργάτες μέ άνάθεση έργου συνεργάστηκαν στο Κέντρο οί εξής:

Μιράντα Τερζοπούλου, λαογράφος, συνεργάτρια του Κέντρου Έρεύνης τής Έλληνικής Λαογραφίας τής Άκαδημίας Άθηνών, από 2.12.1983 για την έπιλογή του ύλικού και έπιμέλεια του Γ΄ τόμου τής Έξόδου.

Θεοδώρα Τσούρη, πτυχιούχος αγγλικής φιλολογίας, προσέφερε βοηθητική εργασία στην κυρία Άγλαφα Α. Άγιουτάντη στην τακτοποίηση του Άρχείου Merlier από 1.1.1989-31.12.1989.

Ιωάννης Σαμαρτζής, πτυχιούχος πολιτικής επιστήμης Πανεπιστημίου Αθηνών, βοηθός αρχείου από 1 Νοεμβρίου 1990 έως 1 Νοεμβρίου 1991, για τη διεκπεραίωση των προγραμμάτων που χρηματοδότησε το Ίδρυμα Ν. Demos.

#### Υ. Διοικητική Λειτουργία

Το διοικητικό έργο αποτελεί την αναγκαία ύποδομη για την εύτακτη και αποτελεσματική επίτευξη του πρωταρχικού έργου ενός έρευνητικού ιδρύματος, που είναι ή επιστημονική παραγωγή. Η οργανωτική ύποδομη αποτελεί κατά κανόνα την κρίσιμη προϋπόθεση για την επιστημονική απόδοση, δεν πρέπει όμως να γίνεται αυτοσκοπός, ούτε να εκτοπίζει την επιστημονική στόχευση από την αξιωματική προτεραιότητα που πρέπει να κατέχει. Για τον λόγο αυτό ή μη κάλυψη των δύο βασικών διοικητικών θέσεων του εσωτερικού κανονισμού του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, εκείνων του υποδιευθυντή και του προϊσταμένου γραμματείας, για λόγους οικονομικούς, έτεινε και στην περίοδο 1986-1991 να διαιωνίζει δυσλειτουργίες που είχαν ήδη επισημανθεί στον προηγούμενο Άπολογισμό (βλ. Δελτίο ΚΜΣ, Ε', σ. 565).

Όπως συχνά είχα την ευκαιρία να υπογραμμίσω τόσο στο Διοικητικό Συμβούλιο και την Έκτελεστική Επιτροπή όσο και σε συγκεντρώσεις του προσωπικού του Κέντρου, το έργο της διεύθυνσης του ιδρύματος δεν μπορεί να νοηθεί ως αστυνόμευση του προσωπικού ή άπλη έπιστασία του κτιρίου. Ένασχόληση του διευθυντή με τὰ έργα αυτά αποτελεί περισπασμό ό όποιος με βεβαιότητα οδηγεί στον επιστημονικό μαρασμό του ιδρύματος. Μερικότερης σημασίας δυσλειτουργίες στην τρέχουσα εργασία του Κέντρου κατά την ύπό ανασκόπηση περίοδο παρουσιάστηκαν κατά καιρούς σε σχέση με την τήρηση του ώραρίου από το προσωπικό και σε σχέση με την επιβεβλημένη διεκπεραίωση του έργου καθαρισμού και εύπρεπισμού του οικήματος. Προς τίς κατευθύνσεις αυτές εγίνονταν πάντοτε όί αναγκαίες συστάσεις και παρατηρήσεις, με άπαρέγκλιτη πάντοτε την πεποίθηση ότι μόνο με την καλή διάθεση συνεργασίας όλων μπορεί να λειτουργήσει άποτελεσματικά το Ίδρυμα. Επίσης κατά καιρούς παρουσιάζονται καθυστερήσεις στη διεκπεραίωση άλλων εργασιών, όπως στίς παραγγελίες της βιβλιοθήκης λόγω στενότητας προσωπικού.

Σημαντικό βήμα για την άποτελεσματικότερη διοικητική λειτουργία του Κέντρου συντελέστηκε με την άνάθεση από 1 Δεκεμβρίου 1991 τών καθηκόντων του ύποδιευθυντή του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών στον κύριο Στέφανο Παπαγεωργίου, άναπληρωτή καθηγητή της νεότερας ιστορίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο. Η σχετική άπόφαση λήφθηκε από το Διοικητικό



Συμβούλιο κατά τη συνεδρία της 25 Νοεμβρίου 1991 ύστερα από πρόταση του μέλους κ. Θάνου Βερέμη. Ίκανοποιήθηκε με την απόφαση αυτή ή από πολλοί έκκρεμούσα παράκληση του Διευθυντή για την πλήρωση της θέσεως του υποδιευθυντή για να βοηθηθεί στο έργο της διευθύνσεως του Κέντρου.

#### VI. Βιβλιοθήκη - Άρχειο

##### *Βιβλιοθήκη*

Η λειτουργία της βιβλιοθήκης του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών κατά την περίοδο 1986-1991 σηματοδεύτηκε από την προσπάθεια για ριζική αναδιοργάνωσή της με άφετηρία την πρόσληψη στο προσωπικό του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών του βιβλιοθηκονόμου κ. Γ. Γιαννακόπουλου, πτυχιούχου του Τμήματος Βιβλιοθηκονομίας του ΤΕΙ 'Αθηνών και του Τμήματος Πολιτικής Έπιστήμης του Παντείου Πανεπιστημίου. Με την ανάληψη των νέων του καθηκόντων και με τη σύμφωνη γνώμη του Διευθυντή ο νέος βιβλιοθηκονόμος του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών επιχείρησε την αναδιάταξη του υλικού της βιβλιοθήκης για να την καταστήσει πιο λειτουργική. Η ιδιαιτερότητα των χώρων του νεοκλασικού οικήματος του Κέντρου και η ανάγκη για την αποτελεσματική λειτουργία της βιβλιοθήκης επέβαλαν την αποσυμφόρηση και την εκ νέου ταξινόμηση των βιβλίων της. Η πρωταρχική φροντίδα της προσπάθειας επικεντρώθηκε όπως ήταν φυσικό στην ειδική μικρασιολογική συλλογή του Κέντρου, που αποτελεί το θεμελιώδες εργαλείο της έρευνητικής εργασίας του Ίδρυματος. Ίδιαίτερη προσοχή δόθηκε επίσης στη συλλογή έργων ελληνικής ιστορίας που καταλογογραφήθηκε εξ αρχής και ταυτόχρονα πλουτίστηκε με βασικά ιστοριογραφικά έργα πολλά από τα οποία αγοράστηκαν από το εξωτερικό.

Η πολύτιμη συλλογή των Καραμανλίδικων εντύπων (556 τόμοι), πυρήνας της οποίας είναι ή βιβλιοθήκη του Ίορδάνη Παμπούκη που αποκτήθηκε το 1985, κατέστη πλέον απολύτως λειτουργική. Τα βιβλία της τοποθετήθηκαν κατά χρονολογική σειρά σε δύο ειδικές προθήκες, ενώ τα πιο κατεστραμμένα από αυτά συντηρήθηκαν ώστε να γίνουν προσιτά στους έρευνητές. Στη διάθεση των ερευνητών είναι επίσης και ή αξιόλογη συλλογή τουρκικών βιβλίων (600 περίπου τόμοι), κυρίως ιστορικών, γεωγραφικών και λαογραφικών, που για αρκετό διάστημα παρέμενε ανενεργή. Η συντήρηση του υλικού απορρόφησε ένα μεγάλο μέρος του ισχυρού προϋπολογισμού της βιβλιοθήκης. Συνολικά 1100 τόμοι βιβλιοδετήθηκαν, πολλοί από τους οποίους ήταν σε κακή κατάσταση και ή αποκατάστασή τους είχε αυξημένο κόστος. Η χορηγία της Ν. Demos Foundation βοήθησε αποφασιστικά στη συντήρηση παλαιών βιβλίων και εφημερίδων.

Στην γενναιοδωρία του ίδιου ιδρύματος οφείλεται και ή αγορά σπανίων μικρασιατικών εκδόσεων που πλούτισαν τη συλλογή ελληνικών εκδόσεων της Σμύρνης αλλά και δημιούργησαν τόν πυρήνα για τη συγκρότηση αντίστοιχης συλλογής με ελληνικές εκδόσεις της Κωνσταντινουπόλεως.

Παρά τίς, δυστυχώς, περιορισμένες δωρεές πάνω από 3020 τόμοι προστέθηκαν στις συλλογές της βιβλιοθήκης. Τό 18% απ' αυτούς αποκτήθηκε με αγορά. Ο αριθμός των βιβλίων της βιβλιοθήκης του Κέντρου συνυπολογιζομένων των βιβλίων των ειδικών συλλογών ανέρχεται σε περίπου 10.500 τόμους. Στόν αριθμό αυτό δέν περιλαμβάνονται οί 1800 τόμοι τής ειδικής βιβλιοθήκης του Μουσικού Λαογραφικού 'Αρχείου.

Ίδιαίτερα ίκανοποιητικά λειτουργεί τό πρόγραμμα ανταλλαγών με πάνω από είκοσι πέντε όμόλογα ιδρύματα τής 'Ελλάδας καί του έξωτερικού. 'Αξίζει νά αναφέρουμε ότι στόν κατάλογο των ιδρυμάτων με τά όποία τό Κέντρο διατηρεί ανταλλαγές προστέθηκε τό Institut für Orientalistik του Πανεπιστημίου τής Βιέννης που έκδίδει τήν 'Επετηρίδα *Turkologischer Anzeiger*, όπου αποδελτιώνεται τό *Δελτίο* καί τά άλλα δημοσιεύματα του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών. 'Αξιοσημείωτο είναι επίσης τό γεγονός ότι στό Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών αποθησαυρίζονται τά φύλλα των εφημερίδων 'Απογευματινή καί 'Ηχώ που έκδίδονται στην Κωνσταντινούπολη καί φθάνουν στό Κέντρο με τή φροντίδα του εκεί Γενικού Προξενείου τής 'Ελλάδος. Σχεδόν πλήρεις σειρές των δύο αυτών εφημερίδων έχουν καταρτισθεί από τά έτη 1982 καί έξης.

Κύρια επιδίωξη τής εξαετίας από τό 1986 καί έξης ήταν ή όργάνωση τής βιβλιοθήκης ώστε νά καταστεί λειτουργική, νά διευκολυνθεί ή προσπάθεια στό ύλικο της καί νά τεθούν οί βάσεις τής μελλοντικής της ανάπτυξης. Σημαντικότερη εξέλιξη προς αυτή τήν κατεύθυνση ήταν ή άρχη τής προσπάθειας για τόν αυτοματισμό της.

Τό Κέντρο μετά από συστηματική έρευνα τής αγοράς προχώρησε στην προμήθεια του άπαραίτητου έξοπλισμού (Hardware). Στο χώρο τής βιβλιοθήκης εγκαταστάθηκε μιá κεντρική μονάδα ηλεκτρονικού ύπολογιστή με σκληρό δίσκο χωρητικότητας 40 MB (με δυνατότητα επέκτασως ανάλογα με τίς ανάγκες), συνδεδεμένη σε δίκτυο με ένα τερματικό. 'Επειδή τά éλάχιστα άλλωστε υπάρχοντα προγράμματα (software) αυτοματισμού βιβλιοθηκών δέν ανταποκρίνονταν στις ανάγκες καί τίς ιδιαιτερότητες του Κέντρου αποφασίστηκε ή δημιουργία πρότυπου προγράμματος. Μετά από πολύμηνη συνεργασία του υπευθύνου τής βιβλιοθήκης του Κέντρου καί του προγραμματιστή ηλεκτρονικών ύπολογιστών κ. Πάνου 'Αντύπα τό πρόγραμμα έχει πάρει τήν τελική του μορφή καί δοκιμάζεται λεπτομερικά ώστε να άρχίσει ή τροφοδοσία τής μνήμης του ύπολογιστή με τά στοιχεία των βιβλίων. Τό πρόγραμμα αυτοματισμού τής βιβλιοθήκης χρηματοδοτήθηκε με έκτακτη χορηγία 5.000.000 δραχμών του 'Υπουργείου Βιομηχανίας κατά τό έτος 1988.

Τό πρόγραμμα επιτρέπει τήν ανάκληση βιβλίων με βάση έξη διαφορετικά στοιχεία: όνομα, συγγραφέα, τίτλο, θεματικούς όρους, τόπο έκδοσης, χρόνο έκδοσης, ή με συνδυασμό αυτών. Τό Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών πρότίθεται νά παρχωρήσει τό πρόγραμμα αυτοματισμού τής βιβλιοθήκης του σε όσα συναφή ιδρύματα θελήσουν νά τό χρησιμοποιήσουν, με τήν

ἐλπίδα νὰ συγκεντρωθοῦν τελικὰ στὴ μνήμη ἐνὸς ὑπολογιστῆ ὅσο τὸ δυνατὸν περισσότερα στοιχεῖα βιβλίων σχετικῶν μὲ τὴν ἱστορία τοῦ Μικρασιατικοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἦδη ἔχουν γίνει συνεννοήσεις γιὰ παραχώρηση τοῦ προγράμματος τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν σὲ ἄλλες βιβλιοθήκες τῆς χώρας μὲ εἰδικεῖς παρεμφερεῖς μὲ ἐκεῖνες τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν.

### *Ἀρχεῖο*

Ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς ἀναλήψεως τῆς διεύθυνσης τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἔθεσα ὡς μιὰ ἀπὸ τὶς πρωταρχικὲς μου μέριμνες τὴ μικροφωτογράφηση τοῦ ὀγκωδέστατου Ἀρχείου Προφορικῆς Παράδοσης τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν. Ἡ συναίσθηση ὅτι στὸ Ἀρχεῖο αὐτὸ ἔχει πράγματι ἀποθησαυριστεῖ μὲ κάθε δυνατὴ λεπτομέρεια ἡ τελευταία φάση τῆς μακραίωνος ἑλληνικῆς ἱστορίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μὲ τὴν ἀποτύπωση τῆς φυσιογνωμίας 1375 οἰκισμῶν (ἐντοπίστηκαν συνολικὰ 2163 οἰκισμοί) ἀπὸ τὰ δυτικὰ παράλια ὡς τὰ βᾶθη τῆς μικρασιατικῆς χερσονήσου, καὶ ὅτι οἱ ἑκατοντάδες χιλιάδες χειρόγραφες σελίδες τοῦ Ἀρχείου ἀποτελοῦσαν μοναδικὰ καὶ ἀνεπανάληπτα τεκμήρια ἑλληνικῆς ἱστορίας, προσέδιδε στὴ μέριμνα αὐτὴ ἓνα πιεστικὰ ἐπείγοντα χαρακτῆρα. Γιὰ τοῦτο, ὄχι χωρὶς δυσκολία ἀρχικὰ, προσπάθησα νὰ πείσω τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς μικροφωτογράφησης τοῦ ὑλικοῦ τοῦ Ἀρχείου ὥστε νὰ διαφυλαχτεῖ τὸ πρωτότυπο ἀπὸ τὴ φθορὰ τοῦ χρόνου καὶ τῆς χρήσης καὶ νὰ ἐξασφαλιστεῖ σὲ κάθε περίπτωση ὁ ὅγκος τῶν πληροφοριῶν μὲ τὴν κατάθεση μιᾶς δεύτερης σειρᾶς μικροταινιῶν ἐκτὸς Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν. Ἡ πραγμάτωση τοῦ στόχου αὐτοῦ προσέκρουε μονίμως στὴν τεράστια δαπάνη ποὺ ἀπαιτοῦσε τὸ ἔργο τῆς μικροφωτογράφησης. Ἀφοῦ ἐξασφάλισα τὴν ἔγκριση τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου γιὰ τὸ πρόγραμμα ἀπευθύνθηκα σὲ γνωστοὺς καὶ κατὰ τεκμήριο ἀρμοδίους φορεῖς τῆς χώρας ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ ἀναλάβουν εἴτε νὰ ὑποβοηθήσουν τὸ ἔργο. Πρῶτον ἀπευθυνθῆκα πρὸς τὸ Μορφωτικὸ Ἰδρυμα τῆς Ἑθνικῆς Τράπεζας τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖο χάρι στὸ προσωπικὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀειμνήστου ἀκαδημαϊκοῦ Λίνου Πολίτη συμφώνησε νὰ διαθέσει τὰ μηχανήματα καὶ μέρος τῶν ἀναγκαίων ὑλικῶν γιὰ ν' ἀρχίσει ἡ μικροφωτογράφηση, μὲ ἐργασία τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Κέντρου. Οἱ ἐργασίες ἄρχισαν τὸ 1984 μετὰ τὴν ἐγκατάσταση τοῦ Κέντρου στὸ οἶκμα τῆς ὁδοῦ Κυδαθηναίων καὶ φωτογραφήθηκαν 227 φάκελοι ὑλικοῦ τῶν ἐπαρχιῶν Αἰολίδας, Βιθυνίας καὶ Ἀνατολικῆς Θράκης (56,162 καὶ 9 ἀντίστοιχα). Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Λίνου Πολίτη ὁμως τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Μορφωτικοῦ Ἰδρύματος τῆς Ἑθνικῆς Τράπεζας τῆς Ἑλλάδος ἀτόνησε καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀποσύρθηκαν τὰ μηχανήματα. Ἐτοί διακόπηκε τὸ πρόγραμμα. Ἐν συνεχείᾳ ἀπευθυνθῆκαμὲ στὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, ὡς τὸν ἐπίσημο ὀργανισμό διαφύλαξης τοῦ ἀρχαιακοῦ πλοῦτος τῆς χώρας, καὶ ἐξητήσαμε τὴ συνέχιση τοῦ προγράμματος. Χάρη στὸ προσωπικὸ ἐνδια-

φέρον της τότε διευθύνουσας τὰ Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους κυρίας Μαρίας Χαιρέτη καὶ μὲ τὴν ἐνεργὸν συμπάρασταση τῆς συνεργάτριάς της κυρίας Μαριάννας Κολυβά-Καραλέκα, ἐξασφαλίστηκε ἡ διάθεση μικρῶν πιστώσεων ἀπὸ τοὺς ἐτήσιους προϋπολογισμοὺς τῶν ΓΑΚ γιὰ τὴ μικροφωτογράφησιν τοῦ ἀρχείου τοῦ Κέντρου ἀπὸ τὸν ἐπαγγελματία φωτογράφο τῶν ΓΑΚ κ. Κώστα Μανώλη κατὰ τὰ ἔτη 1986 καὶ 1987. Μετὰ τὴ συνταξιοδότηση τῆς κυρίας Χαιρέτη ὅμως τὸ πρόγραμμα ἐγκαταλείφθηκε καὶ σχετικὲς ἀπόπειρές μας γιὰ συνέχισή του ὑπὸ τὴ νέα διεύθυνση τῶν ΓΑΚ δὲν ἔτυχαν ἀνταπόκρισης. Κατὰ τὸ ἔτος 1988 μὲ τὸ ἔγγραφό μας ἀρ. πρωτ. 544/30.6.1988 ἀπευθυνθήκαμε γιὰ τὸ ἴδιο ζήτημα στὴν τότε Ὑπουργὸ Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν Μελίνα Μερκούρη. Μὲ τὸ ἔγγραφο αὐτὸ ἐκθέσαμε ἀναλυτικὰ τὸ ὅλο πρόβλημα τῆς συντήρησης καὶ διασφάλισης τοῦ ἀρχείου τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν καὶ προβαίναμε σὲ συγκεκριμένες προτάσεις γιὰ τὸν προγραμματισμὸ τῆς μικροφωτογράφησης τοῦ ὑλικοῦ. Καὶ τὸ διάβημα αὐτὸ ἔμεινε χωρὶς συνέχεια.

Τελικὰ ὁ παλαιὸς στόχος τῆς μικροφωτογράφησης τοῦ πολύτιμου Ἀρχείου Προφορικῆς Παράδοσης τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν μπόρεσε νὰ μπεῖ στὸ στάδιο τῆς πραγματοποιήσεώς του μόνο χάρις στῇ γενναϊοδωρίᾳ τοῦ Ἰδρύματος Α. Γ. Λεβέντη τὸ ὁποῖο ἀπὸ τὸ 1990 ἀνέλαβε τὴ δαπάνη τοῦ ἔργου. Μικροφωτογραφήθηκαν σὲ δύο ἀντίγραφα 1.130 φάκελοι τοῦ Ἀρχείου (ποὺ ἀντιστοιχοῦν σὲ 150.000 λήψεις) ἀπὸ τὶς παρακάτω μικρασιατικὲς ἐπαρχίες: Ἰωνία (117), Λυκία (13), Μυσία (40) Πισιδία (15), Παφλαγονία (23) καὶ 922 φάκελοι ἀπὸ τὸν Πόντο. Παράλληλα καταρτίστηκε εἰδικὸ πρόγραμμα (software) εὐρετηριάσεως τοῦ Ἀρχείου. Τὸ πρόγραμμα δίνει τὴ δυνατότητα ἐντοπισμοῦ ἐνὸς οἰκισμοῦ, τῶν οἰκισμῶν μιᾶς περιφέρειας, ἢ τῶν περιφερειῶν καὶ τῶν οἰκισμῶν μιᾶς ἐπαρχίας παραπέμποντας στοὺς ἀντίστοιχους φακέλους τοῦ Ἀρχείου. Τὰ στοιχεῖα τῶν 2227 οἰκισμῶν ποὺ ὑπῆρχαν στὸ χειρόγραφο γεωγραφικὸ εὐρετήριον ἔπεσαν ἥδη στὸν ἠλεκτρονικὸ ὑπολογιστὴ καὶ δημιουργήθηκε ἔτσι ἓνα ἐξαιρετικὰ εὐχρηστο καὶ ἀπολύτως ἀποτελεσματικὸ ἠλεκτρονικὸ εὐρετήριον.

Στὸ διάστημα τῆς ἐπισκοπούμενης ἐξαετίας τὴ βιβλιοθήκη καὶ τὸ ἀρχεῖο ἐπισκέφθηκαν 1613 μελετητές, ὅπως ἐμφαίνεται ἀναλυτικὰ στὸν Πίνακα Στ'.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΤ'.  
ΚΙΝΗΣΗ ΜΕΛΕΤΗΤΩΝ

1986	215
1987	425
1988	286
1989	197
1990	227
1991	236

Σύνολο 1.613

Ἐτήσιος μέσος ὅρος ἐπισκεπτῶν 1986-1991: 270.

Ἰδιαίτερα ἐνθαρρυντικό εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐπισκέπτες ἦταν μεταπτυχιακοὶ φοιτητὲς ποὺ ἐτοιμάζουν διδακτορικὲς διατριβὲς σὲ πανεπιστήμια τοῦ ἐξωτερικοῦ. Οἱ συνεργάτες τοῦ Κέντρου καταβάλλουν κάθε δυνατὴ προσπάθεια νὰ ἐξυπηρετήσουν τοὺς χρήστες τῆς βιβλιοθήκης καὶ τοῦ ἀρχείου, ἰδιαίτερα τοὺς νεότερους. Γνωρίζοντας καλὰ ὄχι μόνον τὸ ὕλικὸ τοῦ Κέντρου ἀλλὰ καὶ τὸ ἀντικείμενο τῆς μικρασιολογικῆς ἔρευνας, τὸ προσωπικὸ τοῦ Κέντρου βοηθᾷ οὐσιαστικὰ τὸ ἔργο τῶν μελετητῶν. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐπιτόπου ἐξυπηρέτηση, παρέχονται ἐπιστημονικὲς πληροφορίες μὲ ἀλληλογραφία σὲ ἐρευνητὲς τῆς Ἑλλάδας καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονες τοῦ ἐξωτερικοῦ ποὺ ἐξυπηρετήθηκαν μὲ τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλο τρόπο ἀναφέρουμε ἐνδεικτικὰ τοὺς κυρίους J. E. Davis τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης, Clive Foss τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Μασσαχουσέτης, Peter Mackridge τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης, Richard Clogg τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης, Harry Psomiales τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Νέας Ὑόρκης, Ilber Ortaylı τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἀγκύρας, Theodor Ikonomu τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Σάλτςμπουργκ, William Bechhoeter τοῦ Πανεπιστημίου Maryland, Πρωτοπρεσβύτερο Κωνσταντίνου Χαλκιᾶ, Μόντρεαλ, Natalie Depraz τοῦ Γαλλικοῦ Προξενείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Γεράσιμο Αὐγουστίνου τοῦ Πανεπιστημίου Βόρειας Καρολίνας, Niels Kadritzke τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου, Engin Berber τοῦ Πανεπιστημίου Σμύρνης, Cumhur Odabasioglu, Τραπεζούντα.

#### VII. Ἐκδόσεις

Στὸν τομέα τῶν ἐκδόσεων ἡ προσπάθειά μας κατὰ τὴν περίοδο 1986-1991 ἐπικεντρώθηκε στὴ δημοσίευση τοῦ *Δελτίου ΚΜΣ*, ποὺ εἶναι ἡ ἐπιστημονικὴ περιοδικὴ ἔκδοση τοῦ ἰδρύματος. Κατὰ τὴν ὑπὸ ἀνασκόπηση περίοδο κυκλοφόρησαν τρεῖς ὀγκῶδεις τόμοι, οἱ ὁποῖοι καλύπτουν ἐργασίες δύο ἐτῶν ἕκαστος. Στὸ *Δελτίο* κατοπτρίζονται οἱ ἐρευνητικοὶ προσανατολισμοὶ τοῦ Κέντρου καὶ παρουσιάζονται συνεργασίες ἐξωτερικῶν συνεργατῶν οἱ ὁποῖες καλύπτουν ὅλο τὸ φάσμα τῆς ἱστορικῆς πορείας τοῦ Μικρασιατικοῦ ἑλληνισμοῦ ἀλλὰ καὶ γενικότερα θέματα, συναφῆ πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴ ταυτότητα τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν. Ἡ ἐμβέλεια τῶν περιεχομένων καὶ ὁ διευρυνόμενος κύκλος τῶν συνεργατῶν τοῦ *Δελτίου* μαρτυροῦν ὅτι τὸ ἐπιστημονικὸ περιοδικὸ τοῦ Κέντρου ἔχει ἀποβεῖ τὸ διεθνῶς ἀναγνωρισμένο ὄργανο μελέτης τοῦ Μικρασιατικοῦ ἑλληνισμοῦ ἐνῶ οἱ βιβλιοκρισίες στὸν ἑλληνικὸ τύπο καὶ σὲ διεθνῆ ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ καὶ οἱ διευρυνόμενες παραγγελίες ἀπὸ βιβλιοθῆκες τοῦ ἐξωτερικοῦ ὑπογραμμίζουν ὅτι τὸ *Δελτίο* ἔχει πλέον καθιερωθεῖ ὡς ἕνα ἀπὸ τὰ κυριότερα ὄργανα ἱστορικῆς καὶ ἐθνογραφικῆς ἔρευνας στὴ χώρα μας.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ *Δελτίο* κατὰ τὴν ὑπὸ ἀνασκόπηση περίοδο συνεχίστηκαν καὶ ἄλλες παλαιότερες σειρὲς δημοσιευμάτων τοῦ Κέντρου μὲ νέες ἐκδόσεις. Ἡ σειρὰ τῆς τουρκόφωνης ἑλληνικῆς βιβλιογραφίας (*Karamanlidika*), ποὺ

είχε ἐγκαινιάσῃ τὸ 1958 ἀπὸ τὸν Εὐγένιο Δαλλέζιο ἐμπλουτίσθη μετὰ δύο νέους τόμους μετὰ τὴν ἐπιμέλεια τῆς Εὐαγγελίας Μπαλτᾶ. Ἐπίσης συνεχίσθη καὶ τὰ δημοσιεύματα τοῦ Μουσικοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου μετὰ τὴν ἐκδοσὴ τῆς μελέτης τοῦ Μάρκου Φ. Δραγοῦμη γιὰ τὰ τραγούδια τοῦ Νικολάου Φαρδῦ.

Τὸ 1987 ἐγκαινιάσαμε μιὰ νέα σειρὰ ἐκδόσεων, τὰ *Δημοσιεύματα τοῦ Ἀρχείου Μέλως καὶ Ὁκταβίου Μερλιέ*. Ἡ σειρὰ ἀποσκοπεῖ νὰ παρουσιάσῃ κείμενα ἀπὸ τὰ κατάλοιπα τῶν ἱδρυτῶν καὶ ὑλικὸ πὺν βρίσκεται ἀποθησαυρισμένο στὸ Ἀρχεῖο Merlier, μετὰ τὴν κατάλληλη φιλολογικὴ ἐπεξεργασία. Ἡ νέα σειρὰ παρουσίασε ἤδη τρεῖς ἐκδόσεις.

Ἡ σειρὰ τῶν ἐπιστημονικῶν μονογραφιῶν καὶ κριτικῶν ἐκδόσεων πηγῶν πὺν ἐγκαινιάσαμε τὸ 1983 μετὰ τίτλο *Βιβλιοθήκη Ἱστορικῶν Μελετῶν/Bibliotheca Asiae Minoris Historica* πλουτίσθη μετὰ μιὰ νέα σημαντικὴ ἐκδοσὴ, τὴ μελέτη τῆς κυρίας Ἑλένης Φραγκάκη-Syrett, καθηγήτριας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πόλεως τῆς Νέας Ὑόρκης (CUNY) γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ἱστορία τῆς Σμύρνης 1695-1820. Δεῖγμα τῆς ἐπιτυχίας τῆς σειρᾶς εἶναι ἡ ἐξάντληση τοῦ πρώτου τόμου, τοῦ ἔργου τοῦ κ. Ἀλέξη Ἀλεξανδρῆ γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Μειονότητα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ ὁποῦ ἡ συνεχὴς ζήτηση μᾶς ὡδήγησε νὰ ἀναλάβουμε τὴν παρουσίαση δευτέρας ἐκδόσεως μετὰ ἑκτενεῖς δι-ορθώσεις τοῦ συγγραφέα. Ἡ νέα ἐκδοσὴ θὰ κυκλοφορήσῃ ἐντὸς τοῦ 1992.

Ἀνταποκρινόμενοι στὴ ζήτηση τοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ ἀλλὰ καὶ τιμῶντας τὴ σπουδαιότητα τοῦ ἔργου, προχωρήσαμε τὸ 1989 σὲ ἀνατύπωση μιᾶς ἀπὸ τὶς σημαντικότερες ἐκδόσεις τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, τοῦ ἔργου τοῦ ἀειμνήστου καθηγητῆ Β. Ν. Τατάκη, *Ἡ συμβολὴ τῆς Καππαδοκίας στὴ χριστιανικὴ σκέψη*. Ἡ ἀνατύπωση αὐτὴ ἔγινε δυνατὴ χάρις στὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴ βοήθεια πὺν μᾶς πρόσφερε ὁ ἑγκριτος ἱστορικὸς τῆς βυζαντινῆς φιλοσοφίας κ. Λίνος Γ. Μπενάκης, ὁ ὁποῖος ἐπίσης προέβη σὲ βιβλιογραφικὴ ἐνημέρωση τοῦ ἔργου. Τὸ πρόγραμμα τῶν ἀνατυπώσεων ἐξάντλημένων ἐκδόσεων τοῦ Κέντρου θὰ συνεχιστεῖ καὶ στὸ μέλλον.

Ἀναλυτικότερα οἱ ἐκδόσεις τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν κατὰ τὴν περίοδο 1986-1991 εἶναι οἱ ἑξῆς:

#### A. Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, τόμος Ε' (1984-1985), σσ. 608.

##### Κρίσεις

Κ. Μ. Προυσῆς, *Νέα Ἑστία*, τχ. 1450 (1 Δεκεμβρίου 1987), σσ. 1568-1573.

A. Lily Macrakis, *Journal of Modern Greek Studies*, τόμ. 6, τχ. 1 (May 1988), σσ. 140-143.

Γ. Κ. Τενεκίδης, *Πρακτικά τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν*, τόμ. 63 (1988), σσ. 57-77.

Χ. Λαμπρινός, *Μακεδονία*, 19.1.1988.

P. J. Vatikiotis, *Middle Eastern Studies*, τόμ. 25, τχ. 2 (April 1989), σ. 279.

Elena Frangakis-Syrett, *Middle East Studies Association Bulletin*, τόμ. 23 (1989), σσ. 211-212.

Δημήτρης Σταμέλος, *Ἐλευθεροτυπία*, 5.7.89, σ. 33.

N. Δ. Τριανταφυλλόπουλος, *Ἡ Καθημερινή*, 26.7.89.

W. Puchner, *Zeitschrift für Balkanologie*, τόμ. 27, τχ. 2 (1991), σσ. 75-76.

*Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν*, τόμος Στ' (1986-1987), σσ. 463.

Κρίσεις

A.M., *Ἐξόρμηση*, 21.4.1989.

Ο Βόρειος, *Μακεδονία*, 23.4.1989.

Κωνσταντίνος Καλλιγιάς, *Ἡ Καθημερινή*, 21.5.1989, σ. 20.

Κώστας Τρίγκατζης, *Κοινωνική*, 23.5.1989 καὶ 17.11.1989.

Δημήτρης Σταμέλος, *Ἐλευθεροτυπία*, 5.7.1989.

Θάνος Βερέμης, *Τὸ Βήμα*, 11.6.1989.

N. Δ. Τριανταφυλλόπουλος, *Ἀντί*, 28.7.1989, σ. 56.

Alex. Kitroeff, *Journal of Modern Greek Studies*, τόμ. 10, τχ. 1 (Μάιος 1992), σσ. 159-161.

P. J. Vatikiotis, *Middle Eastern Studies*, τόμ. 27, τχ. 3, (Ἰούλιος 1991), pp. 535-536.

W. Puchner, *Zeitschrift für Balkanologie*, τόμ. 27, τχ. 2 (1991), σσ. 76-77.

*Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν*, τόμος Ζ' (1988-1989), σσ. 373.

Κρίσεις

N. Δ. Τριανταφυλλόπουλος, *Ἀντί*, 26.7.1991.

K. Μωραΐτης, *Ριζοσπάστης*, 28.7.1991.

A. Γ. Σαββίδης, *Μικρασιατικά Χρονικά*, τόμ. Κ' (1992).

*Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν*, τόμος Η' (1990-1991), σσ. 346.

B. Δημοσιεύματα τοῦ Ἀρχείου Μέλπωσ καὶ Ὀκταβίου Μερλιέ

1. Solomos, *La vision prophétique du moine Dionysios ou La Femme de Zante, Essai d'anastylose de l'oeuvre*. Introduction, traduction et commentaires par Octave Merlier, 1987, pp. 280.

Κρίσεις

Π. Δ. Μαστροδημήτρης, *Ἡ Λέξη*, τχ. 73 (Μάρτης-Ἀπρίλης 1988), σσ. 318-320.

P. D. Mastrodimitris, *Journal of Modern Greek Studies*, vol. 7, no. 1, (May 1989), σσ. 174-177.

Peter Mackridge, *Modern Greek Studies Yearbook*, vol. IV (1988), σσ. 380-384.

Δ. Ἀγγελάτος, *Ἑλληνικά*, τόμ. 40, (1989), σσ. 196-203.

2. Octave Merlier, *Solomos et Origène suivi de deux autres essais*, 1990, pp. 72.

Κρίσεις

Π. Δ. Μαστροδημήτρης, *Προοπτικές καὶ Προσεγγίσεις*, Ἀθήνα 1991, σσ. 217-225 καὶ *Journal of Modern Greek Studies*, vol. 10, No 2 (October 1992).

G. K. Μωραΐτης, *Ριζοσπάστης*, 20.6.1991.

3. Παπαδιαμάντης καὶ Σκιάθος. Φωτογραφίες ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖο Merlier, Ἀθήνα 1991. Πρόλογος Π. Μ. Κιτρομηλίδης, Εἰσαγωγή - Ἐπιμέλεια Φ. Α. Δημητρακόπουλος. σσ. 30 καὶ φωτογραφίες 83.

Κρίσεις

K. Τσαούσης, *Ἔθνος*, 10.11.1991.

N. Δ. Τριανταφυλλόπουλος, *Ἡ Καθημερινή*, 28.1.92, σ. 10.

N. Α. Φορόπουλος, *Νέα Ἑστία*, τχ. 1556 (1 Μαΐου 1992), σσ. 647-648.

## Γ. Διάφορα

Evangelia Balta, *Karamanlidika. Additions (1854-1900). Bibliographie analytique*, 1987, pp. 158.

Evangelia Balta, *Karamanlidika, XXe siècle. Bibliographie analytique*, 1987, pp. 184.

## Κρίσεις

Π. Μαστροδημήτρης, *Τὸ Βῆμα*, 27.9.1987, σ. 52.

Χ. Λαμπρινός, *Μακεδονία*, 20.10.1987.

Π. Στάθης, *Διαβάζω*, 24.4.1988, σ. 115.

N. Beldiceanu, *Turcica*, XX (1988), σσ. 280-281.

P. Stathis, B. Berkol, *Tarih ve Zoplum* 11/62 (Subat 1989), σσ. 123-124.

Χαράλαμπος Πλησιώτης, *Ἀναμνήσεις τοῦ Μετώπου (1920-1921)*, Εἰσαγωγή-ἐπιμέλεια Ματούλα Ρίζου-Κουρουπού, Ἀθήνα 1991, σσ. 305.

## Κρίσεις

Ἐλισάβετ Κοτζιά, *Ἡ Καθημερινή*, 29.3.1992, σ. 21.

Σωτήρης Ντάλλης, *Ἡ Αὐγή*, 20.5.1992.

## Δ. Ἀνατυώσεις

B. N. Τατάκη, *Ἡ συμβολή τῆς Καππαδοκίας στὴ χριστιανικὴ σκέψη*, 1960. Πρόλογος Π. Μ. Κιτρομηλίδης, Βιβλιογραφικὴ ἐνημέρωση: Λίνος Γ. Μπενάκης. Ἐπανεκδοσὴ 1989.

## Κρίσεις

Δ. Σταμέλος, *Ἐλευθεροτυπία*, 2.8.1989.

Κ. Μιχαηλίδης, *Εὐθύνη*, τχ. 220, Ἀπρίλιος 1990, σ. 190-191.

Σ. Ἀλεξίου, *Ἡ Καθημερινή*, 11.10.1989.

E. N. Μόσχος, *Νέα Ἑστία*, τχ. 1514, 1.8.1990, σσ. 1041-1042.

Ἀλ. Γ. Σαββίδης, *Τετράμηνα*, τχ. 44-45 (Ἀμφισσα 1991), σσ. 3015-3016.

Albert Failler, *Revue des Etudes Byzantines*, τόμ. 49 (1991), σ. 321.

E. Δημοσιεύματα Μουσικοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου

Μ. Φ. Δραγούμη, *Ὅγδόντα πέντε Δημοτικὲς Μελωδίες ἀπὸ τὰ κατάλοιπα τοῦ Νικολάου Φαρδῦ*, 1991, σσ. 122.

## Κρίσεις

Φ. Ἀπέργης, *Ἐλευθεροτυπία*, 11.7.1991.

## Δίσκοι

1. Χουλιάρδες. Αὐθεντικὰ ἡπειρωτικὰ τοῦ 1930 ἀπὸ τὴ Συλλογὴ Μέλπως Μερλιὲ μὲ τοὺς Γάκη Σόντη καὶ Νίκο Τζάρα. Ἐπιμέλεια Μ. Φ. Δραγούμη, 1988.

2. Τραγούδια ἀπὸ τὴν Αἴγινα. Ἀθήνα 1990.

## Κρίσεις

Φ. Ἀπέργης, *Ἐλευθεροτυπία*, 31.1.1991.

N. Μαρκογιάννης, *Εἰκόνες*, 17.4.1991.



## VIII. Ἐπιστημονικά Προγράμματα

1. Ἡ ἑλλιπὴς ἐπιστημονικὴ στελέχωση τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν εἶχε ἀνασταλτικὰ ἀποτελέσματα στὴν προώθηση τῶν ἐρευνητικῶν καὶ ἐκδοτικῶν προγραμμάτων τοῦ ἰδρύματος κατὰ τὴν περίοδο 1986-1991. Ἡ ἀνάθεση τῆς συγκρότησης τοῦ τρίτου τόμου τῆς *Ἐξόδου* σὲ ἐξωτερικὴ συνεργάτρια μετὰ τὴ σύναψη σύμβασης ἔργου, προκάλεσε σοβαρότατες καθυστερήσεις καὶ καθ' ὅλη τὴν ὑπὸ ἀνασκόπηση περίοδο ἐπιτεύχθησαν ἥκιστα ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα. Τὸ ἔργο ἀνατέθηκε μετὰ κοινὴ πρόταση τοῦ μέλους τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου κ. Ὀδυσσέα Λαμπιδῆ καὶ τοῦ Διευθυντῆ στὴ συντάκτρια τοῦ Κέντρου Ἑρένης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κυρία Μιράντα Τερζοπούλου, ἡ ὁποία ἐγκρίθη ὥς τὸ ἐνδεδειγμένο πρόσωπο λόγῳ τῆς πείρας της στὴν Ποντιακὴ λαογραφία. Τὸ γεγονός ὅμως ὅτι ἡ κυρία Τερζοπούλου δὲν μπορούσε νὰ ἀπασχοληθεῖ ἀποκλειστικὰ μετὰ τὴ διεκπεραίωση τοῦ ἔργου εἶχε ἀνασταλτικὰ ἀποτελέσματα. Σὲ συνδυασμὸ μετὰ τὸν ὄγκο καὶ τὴν ἀνισομέρεια τοῦ ὑλικοῦ ἢ ἀδιαθεσιμότητα τῆς υπεύθυνης τοῦ προγράμματος προκάλεσε τὴν καθυστέρηση στὴν πρόοδο τοῦ ἔργου. Γιὰ νὰ προωθηθεῖ τὸ σημαντικότερο αὐτὸ πρόγραμμα τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν κρίνεται ἀναγκαίᾳ ἡ ἀπόσπασή τῆς κυρίας Τερζοπούλου γιὰ ἀποκλειστικὴ ἀπασχόληση μετὰ τὸ ἔργο στὰ γραφεῖα τοῦ Κέντρου σὲ ἄμεση ἀναστροφή μετὰ τὸ ὑλικό.

2. Κατὰ τὴν ὑπὸ ἀνασκόπηση περίοδο ἡ ἐρευνήτρια τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν κυρία Ματούλα Ρίζου-Κουρουπού ἀσχολήθηκε μετὰ τὰ ἐξῆς ἐπιστημονικὰ προγράμματα. Τὸ 1987 ἄρχισε τὴν προπαρασκευὴ τῆς ἑκδόσεως τοῦ χειρογράφου ἡμερολογίου *Ἀναμνήσεις τοῦ Μετώπου (1920-1921)* τοῦ Συρναίου στρατιώτη Χαράλαμπου Πλησιώτη, ποὺ βρίσκεται κατατιθεμένο στὴ συλλογὴ χειρογράφων τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν. Ἡ ἑκδοσιὰ τελικὰ πραγματοποιήθηκε τὸ τέλος τοῦ 1991 (βλ. Ἐκδόσεις). Κατὰ τὴν ἴδια περίοδο ἡ κυρία Κουρουπού διεξήγαγε τὶς ἀκόλουθες ἐρευνητικὲς ἐργασίες:

(α) Σὲ συνεργασία μετὰ τὴν ἐρευνήτρια Εὐαγγελία Μπαλτὰ ἄρχισαν νὰ μελετοῦν τοὺς κώδικες τοῦ Ταμεῖου Ἀνταλλαξίμων ποὺ βρίσκονται στὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους. Οἱ κώδικες θὰ παρουσιαστοῦν σὲ τρεῖς ἐνότητες: α) Καππαδοκία· β) Ἀδριανούπολη - Δυτικὰ παράλια Μικρᾶς Ἀσίας· γ) Πόντος. Μέχρι τέλους τοῦ 1991 εἶχαν μελετήσει καὶ περιγράψει τοὺς ὀγδόντα ἀπὸ τοὺς διακόσιους πενήντα ἑλληνικοὺς καὶ караμανλίδικοις κώδικες, ποὺ περιέχει ἡ ἐνότητα τῆς Καππαδοκίας.

(β) Στὰ πλαίσια τοῦ προγράμματος «Συλλογικοὶ φορεῖς ὀργάνωσης τοῦ ἐλληνισμοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας» συνέλεξε συμπληρωματικὰ στοιχεῖα γιὰ τὰ ἐντυπα συλλόγων καὶ ἄλλων ὁργανώσεων τῶν Μικρασιατικῶν κοινοτήτων, τὰ ὁποῖα σκοπεῖ νὰ δημοσιεύσει ὥς προσθήκες στὴ βιβλιογραφία τῶν συλλόγων ποὺ παρουσίασε στὸ *Δελτίο ΚΜΣ*, τόμ. Γ' (1982), σσ. 149-183.

(γ) Σὲ συνεργασία μὲ τὸ βιβλιοθηκονόμο τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν κ. Γ. Γιαννακόπουλο ἄρχισε τὴν προετοιμασία τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἀρχείου τοῦ Κωνσταντινουπολίτη ἀρχιτέκτονα Περικλῆ Φωτιάδη ποὺ βρίσκεται κατατιθεμένο στὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν.

Κατὰ τὴν ὑπὸ ἀνασκόπηση περίοδο ἡ κυρία Κουρουπού ὁλοκλήρωσε τὸ σημαντικὸ ἐπιστημονικὸ ἔργο τὸ ὁποῖο τὴν εἶχε ἀπασχολήσει ἐπὶ μακρὰ σειρὰ ἐτῶν, τὸν κατάλογο τῶν ἐλληνικῶν κωδίκων τοῦ Μουσείου Μπενάκη στοὺς ὁποίους περιλαμβάνονται καὶ πολλὰ χειρόγραφα Μικρασιατικῆς προελεύσεως. Τὸ ἔργο ἐκδόθηκε μὲ τὸν τίτλο *Κατάλογος Ἑλληνικῶν Χειρογράφων τοῦ Μουσείου Μπενάκη 10ος-16ος αἰώνας*, Ἀθήνα 1991. Ἐλπίζεται ὅτι ἡ κυρία Κουρουπού θὰ παρουσιάσει σὲ εἰδικὸ ἄρθρο στὸ *Δελτίο ΚΜΣ* τὰ πορίσματα τῆς μελέτης τοῦ ὑλικοῦ αὐτοῦ σὲ ὅτι ἀφορᾷ τὰ Μικρασιατικῆς προελεύσεως χειρόγραφα τοῦ Μουσείου Μπενάκη.

3. Ἡ ἑρευνήτρια Ἰωάννα Πετροπούλου συνέχισε καὶ κατὰ τὴν ὑπὸ ἀνασκόπηση περίοδο νὰ ἐργάζεται συστηματικὰ στὸ πλαίσιο τοῦ προγράμματος «Ἀδράνεις καὶ τομὲς στὴ συλλογικὴ νοοτροπία τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μικρασιατικῆς ἐνδοχώρας». Ἀπὸ τὶς ἑρευνές της στὸ πλαίσιο τοῦ προγράμματος αὐτοῦ προέκυψαν τὰ ἑξῆς δημοσιεύματα:

(α) «Ὁ ἐξαρχαϊσμός-ἐξελληνισμός τῶν ὀνομάτων στὴν Καππαδοκία τὸν 19ο αἰώνα», *Δελτίο ΚΜΣ*, τομ. 7, Ἀθήνα 1988-1989, σσ. 141-200.

(β) «Ἡ πνευματικὴ ζωὴ στὴν Καππαδοκία τοῦ 19ου αἰώνα: Μιὰ σκιαγράφηση», *Καππαδοκία, περιήγηση στὴν χριστιανικὴν Ἀνατολή*, φωτογραφίες Λ. Ἐβερτ, Ν. Μνηαῖδη, Μ. Φακίδη, κείμενα: Α. Μπαλλιάν, Ν. Παντελεάκη, Ι. Πετροπούλου, Ἀθήνα 1991, σσ. 40-51.

Εὐρύτερος στόχος τῆς ἑρευνας τῆς κυρίας Πετροπούλου εἶναι ἡ συγγραφὴ διδακτορικῆς διατριβῆς μὲ θέμα τὸν Καππαδόκη λόγιο καὶ δάσκαλο τῆς Νεάπολης (Νέφεσεχir) Φίλιππο Παπαγρηγορίου Ἀριστόβουλο (1830-1903). Ἡ ἐργασία αὐτὴ βασίζεται σὲ μεγάλο μέρος στοὺς τέσσερες κώδικες τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Φίλιππου Ἀριστόβουλου ποὺ βρίσκονται κατατεθειμένοι στὴ συλλογὴ χειρογράφων τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, τοὺς ὁποίους ἡ κυρία Πετροπούλου ἔχει ἀποδελτιώσει καὶ μελετήσει ἐνδελεχῶς. Συνολικὰ ἔχουν ἀποδελτιωθεῖ 2630 ἐπιστολές τῶν ἐτῶν 1852-1903, ποὺ ἀνταλλάσσει ὁ Ἀριστόβουλος μὲ ἄλλα πρόσωπα καὶ οἱ ὁποῖες παρέχουν πληθώρα πληροφοριῶν γιὰ τὴν πνευματικὴ ζωὴ στὴν Καππαδοκία τὴν ἐποχὴ τοῦ «καθυστερημένου Διαφωτισμοῦ».

4. Ὁ βιβλιοθηκονόμος τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν κ. Γ. Γιαννακόπουλος ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἔργο τῆς κύριας ἀπασχόλησής του ποὺ εἶναι ἡ ἐνημέρωση, καταγραφή καὶ κατάταξη τοῦ περιεχομένου τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Κέντρου, ἔχει ἀναλάβει τὴν εὐθύνη μόνιμου προγράμματος βιβλιογραφικῆς τεκμηρίωσης ἔργων ποὺ ἀφοροῦν τὸν Μικρασιατικὸ ἐλληνισμό καὶ ἔχει ἐπίσης ἀσχοληθεῖ συστηματικὰ μὲ τὴν ἱστορία τῶν βιβλιοθηκῶν στὸ

Μικρασιατικό χώρο. 'Από τις έρευνητικές αυτές άπασχολήσεις έχουν προκύψει τὰ ἐξῆς δημοσιεύματα:

(α) «'Η βιβλιοθήκη τοῦ 'Ελληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως (1863-1922)», *Δελτίο ΚΜΣ*, τομ. 6 (1986-1987), σσ. 287-322.

(β) «'Ελληνικά βιβλία τυπωμένα στή Σμύρνη (1894-1922): Βιβλιογραφική συμβολή», *Δελτίο ΚΜΣ*, τομ. 7 (1988-1989), σσ. 247-294.

'Ο κ. Γ. Γιαννακόπουλος ἐπιμελήθηκε ἐπίσης τὴν ἑλληνική ἔκδοση τοῦ ἔργου τοῦ Gaston Deschamps, *Στοὺς δρόμους τῆς Μικρασίας*, Ἀθήνα 1990 (α' ἔκδοση: Παρίσι 1894), γιὰ τὴν ὁποία συνέγραψε εἰσαγωγή καὶ σχόλια.

5. 'Απόπειρά μας νὰ προωθηθεῖ τὸ πρόγραμμα «'Η 'Εκκλησιαστική γεωγραφία τῆς μεταβυζαντινῆς Μικρᾶς Ἀσίας (1390-1924)» μετὴν ἀνάθεση τοῦ ἔργου στὸν εἰδικὸ ἔρευνητὴ κ. Παρασκευᾶ Κονόρτα, δὲν ἐτελεσφόρησε. 'Αφοῦ ζητήθηκε ἀπὸ τὸν κ. Κονόρτα ἡ ὑποβολὴ σχετικῆς προτάσεως καὶ συνάφθηκε κατόπιν τούτου μετὰ αὐτὸν σύμβαση ἔργου, ὁ ἔρευνητὴς διαπίστωσε ὅτι τὸ ἔργο ἀπαιτοῦσε συστηματικὴ ἔρευνα καὶ ἀποδελέτιωση πέραν τῶν χρονικῶν του δυνατοτήτων καὶ ζήτησε νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὴ συμβατικὴ ὑποχρέωση ποὺ ἀνέλαβε.

6. 'Ο Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἐπικέντρωσε τὶς ἔρευνητικές καὶ συγγραφικὲς του προσπάθειες σὲ ὅ,τι ἀφορᾶ τὰ ἐπιστημονικὰ ἀντικείμενα τοῦ Κέντρου, σὲ δύο κυρίως χώρους: πρῶτον ἀσχολήθηκε μετὴν προώθηση τοῦ προγράμματος «'Εθνικὴ συνειδηση καὶ ἐθνικὴ ταυτότητα τοῦ Μικρασιατικοῦ ἑλληνισμοῦ, μετὰ εἰδικὴ ἀναφορὰ στὴν Καππαδοκία. Συγκριτικὴ μελέτη». Σὲ σχέση μετὰ τὸ πρόγραμμα αὐτὸ μελέτησε τὸ χειρόγραφο τοῦ 'Ιωάννη Κουγιουμτζόγλου *'Οδοιπορικὸ ἀπὸ τὴν Καισάρεια στὴν Ἀθήνα* (1883) (ἀρ. χειρογράφου: Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν Α/24), τοῦ ὁποίου προγραμματίζει σχολιασμένη ἔκδοση. 'Επίσης δημοσίευσε τὰ ἐξῆς ἐπιστημονικὰ ἄρθρα στὰ ὁποῖα τὰ συναφῆ ἱστορικὰ στοιχεῖα ποὺ ἀφοροῦν στὸ Μικρασιατικὸ ἑλληνισμὸ ἐντάσσονται στὸ πλαίσιο εὐρύτερων ἀναλύσεων τῶν φαινομένων τῆς διαμόρφωσης τῶν ἐθνικῶν συνειδησεῶν στὴ Νοτιοανατολικὴ Εὐρώπη καὶ τὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο:

(α) «Imagined Communities and the Origins of the National Question in the Balkans», *European History Quarterly*, τόμ. 19, τχ. 2 ('Απρίλιος 1989), σσ. 149-192. Ἀνατύπωση: *Modern Greece: Nationalism and Nationality*, ed. by Martin Blinkhorn and Thanos Veremis, Ἀθήνα 1990.

(β) «Greek Irredentism in Asia Minor and in Cyprus», *Middle Eastern Studies*, τόμ. 26, τχ. 1 ('Ιανουάριος 1990), σσ. 3-12.

(γ) «'Απὸ τὴν 'Ορθόδοξη Κοινοπολιτεία στὶς ἐθνικὲς κοινότητες: ἑλληνορωσικὲς πνευματικὲς σχέσεις», *Ἱστορικά*, τόμ. 6ος, τχ. 10, Ἀθήνα 1989, σσ. 29-46.

Δεύτερον ὁ Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἀσχολήθηκε μετὰ τὸ γενικότερο ζήτημα τῆς ἱστορίας τῶν Μικρασιατικῶν σπουδῶν

καί την ειδικότερη θέση των έρευνών του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών στο χώρο αυτό των ιστορικών έπιστημών. Σε σχέση με το θέμα αυτό δημοσίευσε το έξιξής άρθρο:

«The Intellectual Foundations of Asia Minor Studies. The R. M. Dawkins-Melpo Merlier correspondence», *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, τόμ. Στ' (1986-1987), σσ. 9-30.

Επιπλέον συνεχίζοντας τις έρευνές του για την ιστορία του πνευματικού βίου και την προσωπογραφία του Τουρκοκρατούμενου έλληνισμού, ο διευθυντής του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών έχει αρχίσει να μελετά τη δράση και τη σκέψη του ιδρυτή του Φροντιστηρίου της Τραπεζοϋντος Σεβαστού Κυμνήτη με στόχο τη συγγραφή ειδικής μελέτης. Σε σχετική ανακοίνωση έχει προβεί στο Κέντρο Βυζαντινών, Όθωμανικών και Νεοελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου του Birmingham τόν Μάρτιο του 1990 (βλ. Έπιστημονικές Δραστηριότητες).

#### ΙΧ. Έπιστημονικές Δραστηριότητες

##### *Σεμινάρια - Διαλέξεις*

Η επίπλωση και ο κατάλληλος εξοπλισμός των χώρων του μεσαίου ορόφου του οικήματος, με τη διαμόρφωση της αίθουσας διαλέξεων Α. Γ. Λεβέντη, επέτρεψε στο Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών να επιτελέσει ανετότερα τις έπιστημονικές του δραστηριότητες. Έκτός από τις τακτικές έπιστημονικές συναντήσεις του προσωπικού, στις όποιες συχνά καλούνται και καθ' ύλην άρμόδια μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου, κατά την υπό άνασκόπηση περίοδο είχαμε την εύκαιρία να φιλοξενήσουμε στο Κέντρο ειδικούς μελετητές οι όποιοι μās παρουσίασαν τὰ πορίσματα των έρευνών τους. Οι σημαντικότερες από τις σεμιναριακές αυτές συναντήσεις ήταν οι έξιξής:

*17 Ιανουαρίου 1986:* Η κυρία Έλένη Φραγκάκη του Πανεπιστημίου της Πόλεως της Νέας Υόρκης (CUNY) παρουσίασε σε συγκέντρωση συνεργατών του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών την έρευνά της για το έμπόριο της Σμύρνης τόν δέκατο όγδοο αιώνα και τις προοπτικές για επέκτασή της έρευνας ώστε να διερευνηθεί και ο δέκατος ένατος αιώνας.

*13 Μαρτίου 1986:* Ο πρωτοπρεσβύτερος π. Γεώργιος Δ. Μεταλληνός και ή κυρία Βαρβάρα Καλογεροπούλου-Μεταλληνού παρουσίασαν τόν πρώτο τόμο της έκδοσής τους *Άρχείον της Θεολογικής Σχολής της Μεγάλης του Χριστού Έκκλησίας - Ίεράς Θεολογικής Σχολής Χάλκης - Σχολαρχία Μητροπολίτου Σταυρουπόλεως Κωνσταντίνου Τυπάλδου-Ίακωβάτου 1844-1864* (Άθήνα 1985) και συζήτησαν με το προσωπικό του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών και τούς προσκεκλημένους έξωτερικούς συνεργάτες τὰ προβλήματά που παρουσιάζει το έκδοτικό αυτό πρόγραμμα.

*5 Αυγούστου 1987:* Ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βοστώνης κ. Clive Foss, εἰδικὸς Μικρασιολόγος, παρουσίασε τὰ πορίσματα τῶν ἔρευνῶν του γιὰ τὶς ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατὰ τὴ Μεσαιωνικὴ περίοδο μὲ τὸ γενικὸ θέμα: «Transformation of city life in Medieval Asia Minor».

*19 Ὀκτωβρίου 1987:* Ἡ ἑρευνήτρια τοῦ Βαλκανικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Σόφιας κυρία Nadja Danova παρουσίασε τὴν ἔρευνά της γιὰ τὸν Βούλγαρο ἐκδόστη τῆς Σμύρνης Κωνσταντῖνο Fotinov (1785-1857) καὶ τὶς ποικίλες πολιτισμικὲς καὶ συγγραφικὲς του δραστηριότητες στὸν ἄξονα τῶν ἑλληνοβουλγαρικῶν πνευματικῶν σχέσεων.

Στὴν αἴθουσα Α. Γ. Λεβέντη ὁργανώθηκαν οἱ ἐξῆς δημόσιες ἐκδηλώσεις:  
*8 Ὀκτωβρίου 1987:* Ὁ ἔγκριτος ἑλληνιστὴς καὶ Μικρασιολόγος καθηγητὴς George L. Huxley ἔδωσε διάλεξη μὲ θέμα «Continuity and Convergence in Cappadocian Hellenism», συνοδευμένη ἀπὸ προβολὴ φωτεινῶν διαφανειῶν. Στὸ πυκνὸ ἀκροατήριο περιλαμβανόταν καὶ ὁ φίλος τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν πρέσβυς τῆς Φιλανδίας στὴν Ἀθήνα κ. Paul Jyrkankallio. Τὴν ἐπαύριο 9 Ὀκτωβρίου 1987 ὁ κ. Huxley παρουσίασε σὲ στενότερο κύκλο προσκεκλημένων εἰδικῶν, σεμινάριο γιὰ εἰδικότερα ζητήματα σὲ σχέση μὲ τὸ θέμα ποὺ πραγματεύτηκε στὴ δημόσια διάλεξί του.

*3 Φεβρουαρίου 1988:* Τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ὁργάνωσε δημοσία ἐκδήλωση στὴ μνήμη τοῦ ἑλληνιστῆ καὶ μουσικολόγου Samuel Baud-Bovy, παλαιὸ συνεργάτη τῆς Μέλπως Μερλιέ καὶ διευθυντῆ τοῦ Μουσικοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου. Μετὰ ἀπὸ εἰσαγωγικὴ ὁμιλία τοῦ Διευθυντῆ τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν τὴν προσωπικότητα τοῦ Samuel Baud-Bovy παρουσίασε ἡ μουσικολόγος Δέσποινα Μαζαράκη ἐνῶ ὁ προϊστάμενος τοῦ Μουσικοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου κ. Μ. Φ. Δραγούμης παρουσίασε καὶ σχολίασε μουσικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Baud-Bovy γιὰ τὴν ἑλληνικὴ δημοτικὴ μουσική. Στὴν ἐκδήλωση παρέστη καὶ ὁ διάδοχος τοῦ Baud-Bovy στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Γενεύης καθηγητὴς κ. Bertrand Bouvier.

*4 Νοεμβρίου 1988:* Ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Birmingham καὶ Διευθυντὴς τοῦ ἐκεῖ Κέντρου Βυζαντινῶν, Ὁθωμανικῶν καὶ Νεοελληνικῶν Σπουδῶν κ. Α. Α. Μ. Bryer ἔδωσε διάλεξη μὲ θέμα «Ecclesiastical Organization in Pontos in Ottoman Times». Τὴν ἐπαύριο 5 Νοεμβρίου 1988 ὁ κ. Bryer συζήτησε μὲ κοινὸ προσκεκλημένων ἐπιστημόνων εἰδικότερα θέματα ποὺ ἀνέκυπταν ἀπὸ τὸ ἀντικείμενο τῆς διάλεξίς του. Ἡ ἐκδήλωση αὐτὴ συνδιοργανώθηκε ἀπὸ τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν καὶ τὴ Γεννάδειο Βιβλιοθήκη.

Ἐπίσης στὴν Αἴθουσα Α. Γ. Λεβέντη σὲ συγκεντρώσεις φίλων τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν καὶ δημοσιογράφων ὁργανώνονται κατὰ καιροὺς δημόσιες παρουσιάσεις τῶν ἐκδόσεων τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν (17 Σεπτεμβρίου 1987 καὶ 20 Ἀπριλίου 1989).

### Ἐπιστημονικά Συνέδρια

Κατὰ τὴν ὑπὸ ἀνασκόπηση περίοδο τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἐκπροσωπήθηκε ἀπὸ τὸ Διευθυντὴ στὰ ἐξῆς ἐπιστημονικά συνέδρια:

*Μάιος 1986*, Ἀργοστόλι Κεφαλληνίας, Ε΄ Διεθνὲς Πανιόνιο Συνέδριο. Ἀνακοίνωση: «Ἡ πολιτικὴ σκέψη τοῦ Εὐγενίου Βούλγαρη» (βλ. περιοδικὸ *Τὰ Ἱστορικά*, τόμος 7, τχ. 12-13, Ἀθήνα 1990, σσ. 167-178).

*Ὀκτώβριος 1989*, Ἐθνικὸ Ἰδρυμα Ἑρευνῶν, Ἀθήνα, Διεθνὲς Συνέδριο «Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση καὶ ὁ Νεότερος Ἑλληνισμός». Ἀνακοίνωση: «Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση καὶ ἡ Νοτιοανατολικὴ Εὐρώπη: Ἡ πολιτικὴ διάσταση» (βλ. *La Revolution Française et l'hellénisme moderne*, Ἐκδόση Κέντρου Νεοελληνικῶν Ἑρευνῶν/ Ἐθνικὸ Ἰδρυμα Ἑρευνῶν, Ἀθήνα 1989, σσ. 223-245).

*Νοέμβριος 1988*, Εὐγενίδειο Ἰδρυμα, Ἀθήνα, Διεθνὲς Συνέδριο «Χίλια Χρόνια πολιτιστικῶν καὶ οἰκονομικῶν δεσμῶν Ἑλληνισμοῦ-Ρωσίας». Ἀνακοίνωση: «Ἀπὸ τὴν Ὀρθόδοξην Κοινοπολιτείαν στὶς ἐθνικὰς κοινότητες: ἑλληνορωσικὰς πνευματικὰς σχέσεις κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν». Βλ. περ. *Τὰ Ἱστορικά*, τόμος 6, τχ. 10, Ἀθήνα 1989, σσ. 29-46.

*Ἰούλιος 1989*, Πανεπιστήμιο Σορβόννης, Παρίσι. Παγκόσμιον Συνέδριο τοῦ Ἰνστιτούτου Ἱστορίας τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως «L'Image de la Revolution Française». Ἀνακοίνωση: «La Revolution Française et le Sud Est de l'Europe. La dimension politique». Βλ. *L'image de la Revolution Française*, Paris-Oxford: Pergamon Press, 1982, vol. II, σσ. 1460-1469.

*Αὐγουστος 1991*, Μόσχα. Ἐκ μέρους τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν κατετέθη στὴ Γραμματεία τοῦ 18ου Διεθνoῦς Βυζαντινολογικοῦ Συνεδρίου περίληψη ἀνακοινώσεως τοῦ Διευθυντῆ μὲ θέμα: «Research Resources on Byzantine and post-Byzantine History. The Centre for Asia Minor Studies». Βλ. XVIIIe Congres International des Etudes Byzantines. *Resumés des Communications*, Moscou 1991, Vol. I, σσ. 546-547.

*Σεπτέμβριος 1991*, Σκιάθος, Διεθνὲς Συνέδριο «Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης». Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἀπηύθυνε χαιρετισμὸ πρὸς τὸ Συνέδριο, τὸ ὁποῖο μὲ εἰδικὸ ψήφισμά του ἐτίμησε τὸ ἴδρυμα γιὰ τὴν διαφύλαξιν τοῦ Ἀρχείου Παπαδιαμάντη καὶ τὴ συμβολὴν του στὴν προαγωγὴ τῶν Παπαδιαμαντικῶν σπουδῶν.

*Σεπτέμβριος 1991*, Τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν κλήθηκε νὰ ἀντιπροσωπευθεῖ στὸ ἕκτο Ἑλληνο-Αὐστραλιανὸ Συμπόσιο Προφορικῆς Ἱστορίας στὴ Μελβούρνη τῆς Αὐστραλίας, τὸ ὁποῖο εἶχε θέμα: «Ἕλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας στὴν Αὐστραλία». Ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ὀρίστηκε ὁ βιβλιοθηκονόμος κ. Γ. Γιαννακόπουλος, ὁ ὁποῖος ἐτοίμασε ἀνακοίνωσιν μὲ θέμα: «Τὸ Ἀρχεῖο Προφορικῆς Παράδοσης τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν». Ἐπειδὴ ἡ Γενικὴ Γραμματεία

Ἀπόδημου Ἑλληνισμοῦ παρά τὶς ἐκκλήσεις τῶν ὀργανωτῶν τοῦ συνεδρίου δὲν ἐμερίμνησε ὅπως εἶχε ὑποχρέωση γιὰ τὴν ἔκδοση τοῦ εἰσιτηρίου τοῦ κ. Γ. Γιαννακόπουλου, ἀπεστάλη τὸ κείμενο τῆς ἀνακοίνωσης τὸ ὁποῖο παρουσιάστηκε στὸ συνέδριο ἀπὸ τὸν κ. Μίμη Σοφοκλέους, ὑφηγητὴ τοῦ τμήματος Νεοελληνικῶν Σπουδῶν τοῦ Philips Institute of Technology τῆς Μελβούρνης.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἐκπαιδευτικῆς του ἀδειας στὴ Μεγάλη Βρετανία τὸ ἀκαδημαϊκὸ ἔτος 1989-1990, ὁ Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν φιλοξενήθηκε ὡς Visiting Fellow στὸ μεταπτυχιακὸ κολλέγιο Clare Hall τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Cambridge. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ πραγματοποίησε μεταξὺ ἄλλων τὶς ἐξῆς δημόσιες διαλέξεις: «Ὁ Διαφωτισμὸς καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Παράδοση» στὸ Πανεπιστήμιο Cambridge (Ἰανουάριος 1990), στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ὁξφόρδης καὶ στὸ Ἰνστιτοῦτο Ἱστορικῆς Ἑρευνας τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Λονδίνου (Φεβρουάριος 1990) ἐνῶ τὸν Μάρτιο τοῦ 1990 ἔκαμε ἐπιστημονικὴ ἀνακοίνωση στὸ Κέντρο Βυζαντινῶν, Ὁθωμανικῶν καὶ Νεοελληνικῶν Σπουδῶν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Birmingham μὲ θέμα «Ὁ Σεβαστὸς Κυμινήτης καὶ ἡ μεταβυζαντινὴ πολιτικὴ σκέψη». Οἱ ἐπαφὲς ποὺ συνόδευαν τὶς ἐπιστημονικὲς αὐτὲς ἐμφανίσεις ἔδιδαν στὸν Διευθυντὴ τὴν εὐκαιρία νὰ ἐνημερώσει ξένους συναδέλφους, ἰδίως νεοελληνιστές, τουρκολόγους, μεσανατολιστές καὶ βαλκανιολόγους στὰ βρετανικὰ πανεπιστήμια ποὺ ἐπισκέφθηκε γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν.

#### Χ. Διεθνεῖς Ἐπιστημονικὲς Συνεργασίες

##### *1. Συνεργασία τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν μὲ τὸ Laboratoire d'Ethnologie τοῦ Ε.Κ.Ε.Ε. τῆς Γαλλίας*

Στὸ πλαίσιο τῆς Ἑλληνο-Γαλλικῆς συμφωνίας γιὰ ἐπιστημονικὲς καὶ μορφωτικὲς ἀνταλλαγὲς στελέχη τοῦ Laboratoire d'Ethnologie et de Sociologie Comparative τοῦ Ἐθνικοῦ Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Ἑρευνῶν (C.N.R.S.) τῆς Γαλλίας, τὸ ὁποῖο ἐδρεύει στὸ Πανεπιστήμιο Παρισίων Χ (Nanterre), πρότειναν στὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν τὴ διεξαγωγὴ κοινῶν τριετοῦς προγράμματος γιὰ ἀλληλοενημέρωση, ἀνταλλαγὴ ἐπιστημονικῶν πληροφοριῶν καὶ τὴ συγκριτικὴ μελέτὴ ἀρχαίου ὕλικου γιὰ τὴ λαογραφία τοῦ Μικρασιατικοῦ χώρου. Ἐπικέντρο τῆς συνεργασίας θὰ ἦταν ἡ συγκριτικὴ μελέτὴ λαογραφικοῦ ὕλικου ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖο Προφορικῆς Παράδοσης τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν καὶ ὕλικου ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖο Boradav τὸ ὁποῖο ἐναπόκειται στὸ Laboratoire d' Ethnologie.

Τὸ πρόγραμμα κάλυψε τὰ ἔτη 1987, 1988 καὶ 1989 καὶ ἀπὸ πλευρᾶς τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν πραγματοποιήθηκαν οἱ ἐξῆς ἐπιστημονικὲς ἀποστολὲς στὸ Παρίσι:

- Ε. Μπαλτᾶ 24.8.1987-6.12.1987  
 Π. Μ. Κιτρομηλίδης 9.1.1988-17.1.1988  
 26.11.1988-6.12.1988  
 Γ. Γιαννακόπουλος 7.10.1989-15.10.1989

Ἀπὸ τὸ Laboratoire d'Ethnologie πραγματοποιήσαν ἐπισκέψεις γιὰ ἔρευνα στὸ ΚΜΣ ἡ ἔρευνήτρια κυρία Μαρία Κουρούκλη καὶ ἡ βιβλιοθηκονόμος κυρία Marie Dominique Mouton στὶς 7.12.1987-14.12.1987 καὶ στὶς 5.12.1988-22.12.1988.

Κατὰ τὶς ἐπισκέψεις τοὺς στὸ Παρίσι ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἐπαφές καὶ τὴ συνεργασία μὲ τοὺς ὁμολόγους τοὺς στὸ Laboratoire d'Ethnologie, ἡ μὲν Εὐαγγελία Μπαλτᾶ πραγματοποίησε συμπληρωματικὲς ἔρευνες καὶ τελικοὺς ἐλέγχους σὲ σχέση μὲ Καραμανλίδικες ἐκδόσεις, ὁ δὲ Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἔδωσε διάλεξη γιὰ τὸ ἀρχεῖο καὶ τὸ ἐπιστημονικὸ ἔργο τοῦ ιδρύματος στὸ Laboratoire d'Ethnologie (13 Ἰανουαρίου 1988) καὶ ἐπισκέφθηκε τὸ Institut d'Études Turques στὸ Πανεπιστήμιο Paris III. Γιὰ περαιτέρω λεπτομέρειες βλ. *Δελτίο ΚΜΣ*, τόμος Στ' (1986-1987), σσ. 447-450. Κατὰ τὴ δευτέρῃ του ἐπίσκεψη στὸ Παρίσι τὸν Νοέμβριο-Δεκέμβριο τοῦ 1988 ὁ Διευθυντὴς συνέχισε τὶς ἐνημερωτικὲς ἐπαφές μὲ τοὺς ὁμολόγους τοῦ τοῦ Laboratoire d'Ethnologie καὶ πραγματοποίησε ἔρευνες στὴν Ἑθνικὴ Βιβλιοθήκη τῆς Γαλλίας. Σημειώνεται ὅτι ἡ παραμονὴ στὸ Παρίσι τὴν περίοδο αὐτὴ ἔδωσε στὸ Διευθυντὴ τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν τὴν εὐκαιρίαν νὰ παραστῇ στὴν πανηγυρικὴ συνεδρίαση τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας κατὰ τὴν ὁποία βραβεύτηκε ὁ Πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν Ἀκαδημαϊκὸς Γ. Κ. Τενεκίδης (βλ. Institut de France/Académie Française, *Palmarès*, Année 1988, Παρίσι 1988, σ. 2).

Κατὰ τὴν ἀποστολὴ του στὸ Παρίσι τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1989 ὁ βιβλιοθηκονόμος τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν κ. Γ. Γιαννακόπουλος ἐπισκέφθηκε ἐπιστημονικὰ καὶ ἐρευνητικὰ ἱδρύματα τὰ ὁποῖα θεραπεύουν ἀντικείμενα συναφῆ πρὸς τὸ ἔργο τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν καὶ κατ' ἐντολὴν τοῦ Διευθυντῆ συνέλεξε βιβλιογραφικὲς πληροφορίες γιὰ ἐνημέρωση τῶν συλλογῶν τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν. Τὰ μέλη τοῦ ΚΜΣ ποὺ συμμετέσχαν στὸ πρόγραμμα τῶν ἀνταλλαγῶν συνέτασσαν ἀνελλιπῶς σχετικὲς ἐκθέσεις γιὰ τὴν ἀποστολὴ τους οἱ ὁποῖες διεβιβάστηκαν στὴν ἀρμόδια ὑπηρεσία τῆς Γενικῆς Γραμματείας Ἑρευνας καὶ Τεχνολογίας.

Ὡς πρὸς τὴ συμμετοχὴ τῶν κυριῶν Κουρούκλη καὶ Mouton στὸ πρόγραμμα σημειώνονται τὰ ἑξῆς: Οἱ διαπιστώσεις τῆς ἀρχικῆς διερευνητικῆς ἀποστολῆς τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1987 καταγράφονται σὲ σχετικὴ ἐκθεση τὴν ὁποία κατὰ παράκλησίν τους δημοσιεύσαμε στὸ *Δελτίο ΚΜΣ*, τόμ. ΣΤ' (1986-1987), σσ. 429-445. Μὲ βάση τὶς προτάσεις τῆς ἐκθέσεως αὐτῆς συμφωνήσαμε στὴν πραγματοποίησιν συγκριτικῆς ἔρευνας γιὰ τὴν ἀγιολατρεία



στη Μικρά 'Ασία. 'Η έρευνα θα προέβαινε σέ συγκριτική μελέτη ύλικού από τὸ 'Αρχεῖο Boratav καὶ τὸ 'Αρχεῖο τῆς Προφορικῆς Παράδοσης τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν. Πρὸς τὸ σκοπὸ αὐτὸ καὶ κατ' ἐξάιρεση τῆς παγίας πολιτικῆς τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν χορηγήθηκε μεγάλος ἀριθμὸς φωτοτυπιῶν ἀπὸ τὸ ὑλικὸ τοῦ ἀρχείου τοῦ Κέντρου στὴν κυρία Κουρούκλη κατὰ τὴν δευτέρα ἐπίσκεψή της στὸ ἴδρυμα τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1988. 'Απὸ πλευρᾶς της ἡ κυρία Κουρούκλη ἀνέλαβε νὰ συνθέσει σχετικὴ μελέτη μὲ ἀφετηρία τὴν ἀπὸ κοινοῦ λατρεία τοῦ 'Αγίου Χαραλάμπους ἀπὸ χριστιανικοὺς καὶ μὴ χριστιανικοὺς πληθυσμοὺς στὴ Μικρὰ 'Ασία (βλ. *Δελτίο Στ'*, σ. 436) πρὸς δημοσίευση ἀρχικὰ στὸ *Δελτίο*. Τελικὸς στόχος θὰ ἦταν ἡ συγγραφὴ εὐρύτερης μελέτης ἡ ὁποία θὰ ὑπεβάλλετο γιὰ κρίση καὶ αὐτοτελὴ ἐκδοσὴ ἀπὸ τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν. Τὰ κείμενα αὐτὰ δὲν ἔχουν παραδοθεῖ μέχρι στιγμῆς, ὁπότε παραμένει ἡ ἐκκρεμότης αὐτὴ ἀπὸ πλευρᾶς τῶν μελῶν τοῦ Laboratoire d'Ethnologie ποὺ ἔλαβαν μέρος στὸ πρόγραμμα τῶν ἀνταλλαγῶν μὲ τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν.

## 2. Συνεργασία μὲ τὸ Κέντρο 'Επιστημονικῶν 'Ερευνῶν Κύπρου

'Η συνάφεια τοῦ ἀντικειμένου, ἡ ὁποία κατοπτρίζει μιὰ βαθύτερη συνάφεια ἱστορικοῦ πεπρωμένου μεταξὺ τοῦ Μικρασιατικοῦ καὶ τοῦ Κυπριακοῦ ἑλληνισμοῦ στὴν κατ' ἀνατολὰς περιφέρεια τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, καθιστοῦν ἐκ τῶν πραγμάτων τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν καὶ τὸ Κέντρο 'Επιστημονικῶν 'Ερευνῶν Κύπρου ἀδελφὰ ἰδρύματα. Οἱ παλαιότερες τυπικὲς ἀνταλλαγὲς δημοσιευμάτων μεταξὺ τῶν δύο ἰδρυμάτων, οἱ ὁποῖες κατὰ τὰ ἔτη 1982-1987 ὀπισθοδρόμησαν σοβαρὰ λόγω ἀτυχῶν χειρισμῶν τῆς τότε διεύθυνσης τοῦ Κέντρου 'Επιστημονικῶν 'Ερευνῶν, ἀναθερμάνθηκαν αἰσθητὰ μετὰ τὴν ἀνάληψη τῆς διεύθυνσεως τοῦ ἐπισήμου ἰδρύματος ἐπιστημονικῆς ἔρευνας τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας ἀπὸ τὸν ἔγκριτο ἱστορικὸ τῆς ἐν Κύπρῳ 'Αγγλοκρατίας Δρα Γ. Σ. Γεωργαλλίδη. 'Υπὸ τὶς νέες συνθήκες λειτουργίας του τὸ Κέντρο 'Επιστημονικῶν 'Ερευνῶν ἐνέταξε στὸν ἐπιστημονικὸ του προγραμματισμὸ τὴν πρόταση τοῦ Διευθυντῆ τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν γιὰ τὴ συγκρότηση *'Αρχείου Προφορικῆς Παράδοσης τῶν Κατεχομένων Περιοχῶν τῆς Κύπρου*. Πρὸς τὸ σκοπὸ αὐτὸ ζητήθηκε ἡ συνεργασία τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν τὸ ὁποῖο ἀνέλαβε νὰ συμβάλει στὴν καθίδρυση τοῦ νέου προγράμματος μὲ βάση τὴν μακροχρόνια ἐμπειρία τῆς συγκρότησης τοῦ δικοῦ τοῦ 'Αρχείου Προφορικῆς Παράδοσης. Στὸ πλαίσιο τῆς συνεργασίας αὐτῆς ἡ φιλόλογος ἐρευνήτρια τοῦ Κέντρου 'Επιστημονικῶν 'Ερευνῶν Κύπρου κυρία Θεοφανῶ Κυπρὴ φιλοξενήθηκε ἐπὶ ἓνα μῆνα κατὰ τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1989 στὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν καὶ ἐνημερώθηκε συστηματικὰ σὲ ὅλα τὰ ζητήματα συγκρότησης καὶ λειτουργίας τοῦ 'Αρχείου Προφορικῆς Παράδοσης. 'Επίσης ἡ κυρία Κυπρὴ ἐνημερώθηκε γιὰ τὸ περιεχόμενο καὶ τὴν ὀργάνωση τῶν ἄλλων τμημάτων τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν (Τμῆμα Χαρτογραφίας, Μουσικὸ Λαογραφικὸ 'Αρχεῖο, 'Αρχεῖο Merlier). Μὲ τὴν πείρα αὐτὴ μετὰ

τὴν ἐπάνοδο τῆς στὴν Κύπρο ἀνέλαβε τὴν ὀργάνωση καὶ διεύθυνση τοῦ νέου προγράμματος τοῦ Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Ἑρευνῶν Κύπρου. Τὸ πρόγραμμα βρίσκεται τώρα σὲ πλήρη ἐξέλιξη καὶ ἀποδίδει πλούσιους καρπούς χάρη στὸ ζήλο καὶ τὴ συστηματικὴ ἐργασία τῶν συνεργατῶν τοῦ Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Ἑρευνῶν ἀλλὰ καὶ χάρη στὰ τελειότερα τεχνικὰ μέσα μὲ τὰ ὁποῖα ἐπιτελοῦν τὸ ἔργο τῆς συλλογῆς καὶ ταξινομήσεως τῶν στοιχείων. Ἡ συλλογὴ καὶ κατάταξη τοῦ ὕλικου γίνεται μὲ βάση τὸ ἐρωτηματολόγιο ποὺ ἐξεπόνησε ἀρχικὰ τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν γιὰ τὴν ἔρευνά του, κατὰλληλα προσαρμοσμένο στὶς Κυπριακὲς συνθῆκες.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν κλήθηκε νὰ συμβάλει στὴν ἑναρξὴ τοῦ ἔργου μὲ ἐπιτόπια παρουσία στὴν Κύπρο τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1990, ὁπότε ἔλαβε μέρος σὲ ἐντατικὸ σεμινάριο τῆς ἐρευνητικῆς ὁμάδας ποὺ ἀσχολεῖται μὲ τὴ συλλογὴ τοῦ προφορικοῦ ὕλικου καὶ συμμετέσχε σὲ ἐμπειρικὴ ἔρευνα συλλογῆς στοιχείων ἀπὸ πληροφόρητρια ἀπὸ τὴν Κερύνεια σὲ συνεργασία μὲ τὴν κυρία Κυπρῆ. Γιὰ τὸ ὅλο πρόγραμμα βλ. τὴν σχετικὴ ἔκθεση τῆς κυρίας Θεοφανῶς Κυπρῆ στὴν *Ἐπετηρίδα* τοῦ Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Ἑρευνῶν, τόμ. XVIII (1991), σσ. 23-33.

Μὲ βάση τὰ ἔως τώρα ἀποτελέσματα τοῦ προγράμματος μπορεῖ ἀνεπιφύλακτα νὰ λεχθεῖ συμπερασματικὰ ὅτι πρόκειται γιὰ μιὰ ἐξαιρετικὰ γόνιμη περίπτωσις ἐπιστημονικῆς συνεργασίας, ὅπου ἡ συγκεκριμένη πείρα ἑνὸς ἐρευνητικοῦ ἰδρύματος ἀξιοποιήθηκε στὸ μέγιστο δυνατό βαθμὸ χάρη στὴ σοβαρότητα καὶ ὑψηλῆς ποιότητος ἐργασία τοῦ συνεργαζομένου ἐπιστημονικοῦ φορέα. Ἐλπίζουμε ὅτι ἡ πρόοδος τῆς ἐργασίας γιὰ τὴ συγκρότηση τοῦ Ἀρχείου Προφορικῆς Παράδοσης τοῦ Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Ἑρευνῶν Κύπρου θὰ ἐπιτρέψει μελλοντικὰ ἀκόμη στενότερη συνεργασία μὲ τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν μὲ τὴ διοργάνωση κοινῶν σεμιναρίων γιὰ τὴ συγκριτικὴ μελέτη τοῦ ὕλικου τῶν δύο ἀρχείων.

#### XI. Ἐκθέσεις

Οἱ πίνακες τῆς μεγάλης ἔκθεσης τοῦ ἔργου τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν τὴν ὁποία διοργάνωσε ὁ Octave Merlier τὸ 1974 μὲ τὸ γενικὸ τίτλο «Ὁ τελευταῖος Ἑλληνισμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας», ἀποτελοῦν μιὰ σημαντικὴ παρακαταθήκη ὀπτικοῦ ὕλικου καὶ πληροφορικῶν στοιχείων γιὰ τὴν παρουσία τοῦ ἑλληνισμοῦ στὶς διάφορες περιοχὲς τοῦ Μικρασιατικοῦ χώρου. Ἐπιλογὲς πινάκων ἀπὸ τὴν ἔκθεση διατίθενται περιοδικὰ ἀπὸ τὸ Κέντρο κατόπιν σχετικῶν αἰτημάτων γιὰ νὰ παρουσιάζονται σὲ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος, ὡς συμπλήρωμα ἐκδηλώσεων μνήμης γιὰ τὶς Μικρασιατικὲς πατρίδες τῶν Ἑλλήνων. Κατὰ τὴν ὑπὸ ἀνασκόπηση περίοδο πίνακες ἀπὸ τὴν ἔκθεση «Ὁ τελευταῖος Ἑλληνισμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας» διατέθηκαν γιὰ τὴν πραγματοποίησιν ἐκθέσεων ὡς ἑξῆς:

*Αὐγούστος 1987:* Πολιτιστικὸ Κέντρο τοῦ Δήμου Πατρέων, Πάτρα.

*Σεπτέμβριος 1987*: Ίωνική Έστία Δήμου Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη.

*Σεπτέμβριος 1991*: Δήμος Νέας Έρυθραίας Άττικής στο πλαίσιο τών εκδηλώσεων «Άλλοτινές Πατρίδες».

Ή εμφάνιση τής έκθεσης τού Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών κατά κανόνα χαιρετίζεται στόν τύπο καί γίνεται πάντοτε δεκτή μέ ένθουσιασμό από τò κοινό.

Σέ πραγματοποίηση παλαιότερης σχετικής υπόσχεσης τού Octave Merli-er μιá πλήρης σειρά τής εκθέσεως «Ό τελευταίος Έλληνισμός τής Μικράς Άσίας» σέ πιστό αντίγραφο τού πρωτοτύπου πού φυλάσσεται στο Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, παραχωρήθηκε ως καταπίστευμα μέ τόν ρητό όρο νά εκτεθεί στούς χώρους τού Μουσείου τού Έλληνισμού τής Άνατολής στη Νέα Σμύρνη. Σχετικό έγγραφο υπέγραψε ό άείμνηστος Άντιπρόεδρος Γ. Π. Κουρνούτος τήν 19 Δεκεμβρίου 1989 (άρ. πρωτ. ΚΜΣ 720) καί τò πρωτόκολλο παραδόσεως υπεγράφη από τήν κυρία Α. Α. Άγιουτάντη στις 19.12.1989. Έβδομήντα όκτώ πίνακες παρελήφθησαν από εκπροσώπους τού Μουσείου τού Έλληνισμού τής Άνατολής, οί όποιοι ανέλαβαν τήν όποχρέωση τής προσεκτικής συντήρησης τού ύλικού καί τής δημόσιας εκθέσεώς τους σέ κατάλληλους χώρους. Τò Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών διατηρεί τήν κυριότητα τού ύλικού αύτου καί επιφυλάσσει εις έαυτό τò δικαίωμα νά ανακαλέσει τò καταπίστευμα άν τò ύλικό δέν τύχει τής κατάλληλης αξιοποίησης.

### ΧΙΙ. Μουσικό Λαογραφικό Άρχείο

Τò Μουσικό Λαογραφικό Άρχείο είναι τò παλαιότερο καί ιστορικότερο τμήμα τού Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών. Άποτελεί τήν έρευνητική μονάδα ή όποία υπήρξε ή άφετηρία τών έρευνών τής Μέλπωσ Μερλιέ σέ σχέση μέ τή μουσική παράδοση καί τò λαϊκό πολιτισμό τού ελληνικού κόσμου. Τò ύλικό, μουσικές ήχογραφήσεις καί χειρόγραφα, πού βρίσκεται αποθησαυρισμένο στο Μουσικό Λαογραφικό Άρχείο συνιστά σέ μέγιστο ποσοστό μέρος τού πολυτιμότερου πλούτου πού φυλάσσεται στο Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών. Σημειώνεται ότι τò μουσικολογικό ύλικό πού φυλάσσεται στο Μουσικό Λαογραφικό Άρχείο δέν αναφέρεται μόνο στη Μικρά Άσία άλλα καλύπτει όλες τς περιοχές τής Ελλάδας καθώς καί άλλα τμήματα τού ελληνισμού. Για τούς λόγους αύτους τò ενδιαφέρον μας για τò Μουσικό Λαογραφικό Άρχείο καί ή σημασία πού αποδίδουμε στην όσο τò δυνατόν καλύτερη λειτουργία του αποτελούν μιá από τς πρωταρχικές μέριμνες τού έργου τής διεύθυνσης τού Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών.

Οί λεπτομέρειες τής δραστηριότητας τού Μουσικού Λαογραφικού Άρχείου κατά τήν περίοδο 1986-1991 παρουσιάζονται στην έκθεση τού προϊσταμένου τού Μουσικού Λαογραφικού Άρχείου κ. Μ. Φ. Δραγούμη, ή όποία δημοσιεύεται άμέσως έν συνεχεία στόν παρόντα τόμο τού Δελτίου.

Ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς τῆς διευθύνσης τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν θὰ ἤθελα νὰ ἐπισημάνω ἐδῶ τρία μόνον ζητήματα σὲ σχέση μετὰ τὴ λειτουργία τοῦ Μουσικοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου. Πρῶτον σημειώνεται μὲ ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση ἢ μετὰ μακρὰ διακοπὴ ἐπαναδραστηριοποίηση τῆς σειρᾶς τῶν δημοσιευμάτων τοῦ Μουσικοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου μετὰ τὴν ἐκδόσιν τῆς μελέτης τοῦ Μ. Φ. Δραγούμη, *Ὀγδόντα πέντε δημοτικὲς μελωδίαι ἀπὸ τὰ κατάλοιπα τοῦ Ν. Φαρδῶ*, Ἀθήνα 1991 (βλ. Ἐκδόσεις). Ἐλπίζουμε ὅτι ἡ ἐξεύρεσις τῶν ἀναγκαίων πόρων θὰ μᾶς ἐπιτρέψει νὰ πραγματοποιήσουμε καὶ ἐπανεκδόσεις ὀρισμένων ἀπὸ τὰ παλαιότερα δημοσιεύματα τοῦ Μουσικοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, τὰ ὁποῖα ἐξακολουθοῦν νὰ ἔχουν ζήτηση ἀπὸ τοὺς μελετητές.

Δεύτερον αἰσθάνομαι ὅτι ὀφείλω νὰ σημειώσω καὶ ἀπὸ αὐτὴ τὴ θέση τὴ διαπίστωση στὴν ὁποία ἔχουμε ἀπὸ πολλοὺ καιροὺ προβεῖ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τὸν κ. Φ. Μ. Δραγούμη σχετικὰ μετὰ τὴν ἐπείγουσα ἀνάγκη νὰ διευρυνθεῖ ἡ στελέχωση τοῦ Μουσικοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου μετὰ τὴν πρόσληψη σὲ σταθερὴ βάση ἐνὸς βοηθοῦ ἐθνομουσικολόγου. Τοῦτο ἐπιβάλλεται τόσο γιὰ νὰ βοηθηθεῖ ὁ κ. Δραγούμης στὸ ἔργο του, ὅσο καὶ γιὰ νὰ ἐπιτευχθεῖ ἡ πληρέστερη ἀξιοποίηση τοῦ πλούσιου ὕλικου τοῦ Μουσικοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου καὶ ἡ ἐνεργότερη παρουσία τοῦ τμήματος αὐτοῦ τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν στὸ *Δελτίο*. Ἐλπίζεται ὅτι θὰ ὑπάρξουν οἱ πιστώσεις γιὰ νὰ καταστεί δυνατὴ ἡ κάλυψη τῆς ἀνάγκης αὐτῆς, ποὺ θὰ ἐπιτρέψει στὸν κ. Δραγούμη νὰ ἐκπαιδεύσει ἕνα νέο στέλεχος στὸ Μουσικὸ Λαογραφικὸ Ἀρχεῖο.

Τρίτον ἀναφέρω μὲ αἰσθήματα πραγματικῆς χαρᾶς τὴ βράβευση τοῦ προϋσταμένου τοῦ Μουσικοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου κ. Μ. Φ. Δραγούμη ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν κατὰ τὴν πανηγυρικὴ συνεδρίαση τῆς 30ῆς Δεκεμβρίου 1991. Τὸ σκεπτικὸ τῆς βράβευσης τοῦ κ. Δραγούμη ἀπὸ τὸ ἀνώτατο πνευματικὸ ἴδρυμα τῆς χώρας ἀναφέρει ὅτι τὸ βραβεῖον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἀπονέμεται «εἰς τὸν βυζαντινο-ἐθνομουσικολόγον κ. Μάρκον Δραγούμην, διὰ τὴν ἐπὶ δεκαετίας συμβολὴν του εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ προβολὴν τῆς ἐθνομουσικολογίας τῆς χώρας μας.»

Ἡ τιμὴ αὐτὴ πρὸς τὸ πρόσωπο τοῦ κ. Δραγούμη ἀντικατοπτρίζεται φυσικὰ καὶ στὸ ἔργο τοῦ Μουσικοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου καὶ ἀποτελεῖ ἀπὸ τὴ μαρτυρία τῆς γενικότερης ἀπήχησης τῆς προσφορᾶς τοῦ τμήματος αὐτοῦ τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν στὴν πολιτιστικὴ ζωὴ τοῦ τόπου. Οἱ συνάδελφοι τοῦ κ. Δραγούμη στὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν συγκαίρως εἰλικρινῶς γιὰ τὴ βράβυσή του, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν τρίτη διάκριση ποὺ ἀπονέμει ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν στὸ ἴδρυμά μας μετὰ τὴν ἀπονομὴ τοῦ βραβείου Κώστα καὶ Ἐλένης Οὐράνη στὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν γιὰ τὴν προαγωγὴ τῆς ἐλληνικῆς λαογραφίας τὸ 1972 καὶ τὴν ἀπονομὴ τοῦ Χαλκοῦ Μεταλλίου τῆς Ἀκαδημίας πρὸς τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν τὸ 1983 μετὰ τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἐκδόσεως τοῦ Β' τόμου τῆς *Ἐξόδο* (βλ. *Δελτίο Ε'*, σσ. 582-583).

## XIII. 'Αρχείο Μερλιέ

Τὸ 'Αρχεῖο Μέλπωσ καὶ 'Οκταβίου Μερλιέ ἀποτελεῖ ἰδιαίτερο τμῆμα τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν καὶ στεγάζεται σὲ εἰδικὰ διαμορφωμένο χώρο τοῦ οἰκήματος, ὅπου φυλάσσονται τὰ γραφεῖα καὶ ἄλλα προσωπικὰ ἐνθύμια τῶν ἰδρυτῶν. Περιεχόμενα τοῦ ἀρχείου εἶναι τὰ κατάλοιπα καὶ ἡ ἐκτενέστατη ἀλληλογραφία τῶν ἰδρυτῶν καθὼς καὶ χειρόγραφα καὶ ἀρχεῖα-κὸ ὑλικὸ σημαντικῶν ἐκπροσώπων τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας ποῦ εἶχε συγκεντρώσει ὁ Octave Merlier. Μεταξὺ τοῦ ὑλικοῦ αὐτοῦ ἐξέχουσα θέση κατέχουν τὰ χειρόγραφα τοῦ 'Αγγελοῦ Σικελιανοῦ καὶ τὸ 'Αρχεῖο 'Αλεξάνδρου Παπαδιαμάντη.

Κατὰ τὴν ὑπὸ ἀνασκόπηση περίοδο ὁλοκληρώθηκε πλήρως ἡ τακτοποίηση καὶ κατάταξη τοῦ 'Αρχείου Merlier ἀπὸ τὶς κυρίες Α. Α. 'Αγιουάντη καὶ 'Ελένη Παπανικολάου. 'Η κυρία Παπανικολάου συνέταξε ἐπίσης χῆρσιμον εὑρετήριο τῶν χειρογράφων τοῦ 'Αγγελοῦ Σικελιανοῦ ποῦ ἐναπόκειται στὸ 'Αρχεῖο Μερλιέ. Τὸ ὑλικὸ τοῦ 'Αρχείου Μερλιέ, ἐκτὸς ἀπὸ ὀρισμένα τμήματα ἀλληλογραφίας, εἶναι ἀνοικτὸ στὴν ἐρευνα καὶ προσιτὸ σὲ κάθε ἐρευνητὴ ποῦ ἐπιθυμεῖ νὰ τὸ χρησιμοποιήσῃ γιὰ ἐπιστημονικὴ μελέτη. 'Αδεια δημοσίευσης δίδεται κατόπιν σχετικῆς αἰτήσεως στὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν.

Μὲ βάση τὰ πρωτογενῆ στοιχεῖα τοῦ 'Αρχείου Μερλιέ, ὁ Διευθυντὴς συνέθεσε τὶς βιογραφίες τῶν ἰδρυτῶν τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν Μέλπωσ καὶ 'Οκταβίου Μερλιέ πρὸς δημοσίευση στὸ *Παγκόσμιον Βιογραφικὸν Λεξικὸν* τῆς 'Εκδοτικῆς 'Αθηνῶν, τομ. 6 ('Αθήνα 1987), σσ. 147-148.

'Η σύνθεση τῶν βιογραφικῶν αὐτῶν κειμένων ἀπὸ τὸν Διευθυντὴ καθὼς καὶ ἡ ἀνάρτηση τῶν ὀρειχάλκινων μεταλλίων τῶν ἰδρυτῶν στὴν αἴθουσα ἐκδηλώσεων τοῦ Κέντρου συνιστοῦν μαρτυρίες τῆς ἀπαρασάλευτης ἀφοσίωσός μας στὴ μνήμη τους καὶ μικρὰ δείγματα τῆς εὐγνωμοσύνης ποῦ τρέφουμε πρὸς τὴν προσφορά τους.

Κατὰ τὴν ὑπὸ ἀνασκόπηση περίοδο τὸ ὑλικὸ τοῦ 'Αρχείου Μερλιέ μελέτησαν οἱ ἐξῆς ἐρευνητές:

*'Απρίλιος 1988:* 'Η καθηγήτρια στὸ College Year in Athens, Terese Sellers γιὰ μιὰ ἐκδοση σχετικὴ μὲ τὴν Εὐὰ Σικελιανοῦ, τὴν οἰκογένειά της καὶ τὶς Δελφικὲς 'Εορτές.

*'Ιούνιος 1988:* 'Η μεταπτυχιακὴ φοιτήτρια Μαρία Λιάπη γιὰ ἐργασία της σχετικὴ μὲ τὸ Γαλλικὸ 'Ἰνστιτοῦτο 'Αθηνῶν καὶ τὴ διδασκαλία τῆς γαλλικῆς στὴ Μέση 'Εκπαίδευση στὸ διάστημα τοῦ μεσοπολέμου.

*'Ιούνιος 1988:* 'Η φιλόλογος 'Αννα Κατσιγιάννη γιὰ μελέτη της σχετικὴ μὲ τὰ πεζὰ σχεδιάσματα ποιημάτων τοῦ 'Αγγελοῦ Σικελιανοῦ.

*Σεπτέμβριος 1988:* 'Αντιπρόσωπος τῆς ἐταιρείας Telerama ΕΠΕ ἐπέλεξε ὑλικὸ γιὰ νὰ χρησιμοποιηθεῖ σὲ σειρὰ ἐκπομπῶν μὲ θέμα «τὴ γενιά τοῦ Mataroa».

*Σεπτέμβριος 1988:* Ἡ κοινωνιολόγος Σταυρούλα Γάκη-Πανταζή πήρε στοιχειὰ γιὰ τὴν ἐκπόνηση τῆς διατριβῆς της στὸ Πανεπιστήμιο Paris X (Nanterre) μὲ θέμα «Μορφὲς τῆς Ἑλληνικῆς διανόησης στὸ Παρίσι μετὰ τὸ Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (1945-1955)».

*Σεπτέμβριος 1988:* Ὁ κ. Ἑμμανουὴλ Χ. Κάσδαγλης, μελέτησε τὸ ὑλικὸ τοῦ Ἀρχείου γιὰ ἐντοπισμὸ στοιχείων σὲ σχέση μετὰ τὸ βιβλίο του, *Γιάννης Κεφαλληνός, ὁ χαρακτήρας*, Ἀθήνα 1991.

*Ὀκτώβριος 1988:* Ἡ φιλόλογος κ. Εὐθαλία Παπαδάκη γιὰ μελέτη της σχετικῆς μετὰ τὶς Δελφικὲς γιορτὲς 1927-1930.

*Μάρτιος 1989:* Ἡ μεταπτυχιακὴ φοιτήτρια τοῦ St. Cross College τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης Sarah Ekdawī μελέτησε χειρόγραφα ποιήματα τοῦ Σικελιανοῦ γιὰ τοὺς σκοποὺς τῆς μελέτης της μὲ θέμα «The poetic practice of Sikelianos».

*Μάρτιος 1989:* Ὁ φιλόλογος κ. Γιώργος Νικολόπουλος γιὰ τὴ μελέτη του μὲ θέμα: «Σικελιανὸς καὶ Δελφικὲς ἑορτὲς».

*Μάιος-Ἰούνιος 1991:* Οἱ φιλόλογοι κύριοι Φ. Α. Δημητρακόπουλος καὶ Γεώργιος Χριστοδοῦλου μελέτησαν ἐνδελεχῶς τὸ Ἀρχεῖο Παπαδιαμάντη καὶ ἐντόπισαν πολλὰ σημαντικὰ νέα στοιχεῖα. Σὲ σχετικὴ ἀνακοίνωση προέβησαν στὸ διεθνὲς συνέδριο γιὰ τὸν Ἀλέξανδρο Παπαδιαμάντη στὴ Σκιάθου στίς 20-24 Σεπτεμβρίου 1991. Λεπτομέρειες γιὰ τὸ περιεχόμενο τοῦ Ἀρχείου Παπαδιαμάντη ἐκτίθενται στὴν εἰσαγωγὴ τοῦ ἀριθμ. 3 Δημοσιεύματος τοῦ Ἀρχείου Μέλπως καὶ Ὀκταβίου Μερλιέ, *Παπαδιαμάντης καὶ Σκιάθος. Φωτογραφίες ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖο Μερλιέ*, Ἀθήνα 1991, σσ. 11-28.

Μὲ ἱκανοποίηση σημειώνουμε ἄλλωστε ὅτι ἀπὸ τὶς ἐρευνες τῶν μελετητῶν ποὺ ἔχουν κατὰ καιροὺς ἐργαστεῖ στὸ Ἀρχεῖο Μερλιέ τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἔχουν προκύψει σημαντικὲς ἐκδόσεις καὶ ἀξιόλογα φιλολογικὰ δημοσιεύματα ποὺ ἐμπλουτίζουν τὴ νεοελληνικὴ φιλολογικὴ ἐπιστήμη. Μνημονεύουμε ἐνδεικτικὰ τὸ βιβλίο τοῦ ἀειμνήστου ἀκαδημαϊκοῦ Παντελῆ Πρεβελάκη, *Ἀγγελος Σικελιανός. Τρία κεφάλαια βιογραφίας καὶ ἓνας πρόλογος* (Ἀθήνα 1984), στὸ ὁποῖο ἐκδίδονται τρία ἀνέκδοτα γράμματα τοῦ Σικελιανοῦ πρὸς τὸν Ν. Καζαντζάκη, προερχόμενα ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖο Μερλιέ, τὸν Ε' τόμο τῶν *Ἀπάντων* τοῦ Ἀγγέλου Σικελιανοῦ, *Πεζὸς Λόγος (1945-1951)*, ἐπιμέλεια Γ. Π. Σαββίδη (Ἀθήνα 1985), ὅπου δημοσιεύονται ἐπίσης ἀνέκδοτα πεζὰ κείμενα τοῦ Σικελιανοῦ ποὺ ἐντόπισε ὁ καθηγητὴς Γ. Π. Σαββίδης στὸ Ἀρχεῖο Μερλιέ, τὸ μελέτημα τοῦ Γ. Π. Σαββίδη, «Ἀνέκδοτοι στίχοι τοῦ Σικελιανοῦ, Β'», *Μολυβδοκοנדυλοπελεκητής*, τχ. Ι (Ἀθήνα 1989), σσ. 116-121 καὶ τέλος τὴν ἐκδοσὴ τῆς *Ἀλληλογραφίας* τοῦ χαρακτὴ Γιάννη Κεφαλληνοῦ, μὲ ἐπιμέλεια Ε. Χ. Κάσδαγλη ἀπὸ τὸ Μορφωτικὸ Ἰδρυμα τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος (Ἀθήνα 1991), ὅπου δημοσιεύονται δύο γράμματα τοῦ Κεφαλληνοῦ πρὸς τὸν Octave Merlier, προερχόμενα ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖο Merlier (σσ. 216-217).

Συστηματικὴ βοήθεια ἐπίσης προσέφερε τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν

Σπουδών από τα στοιχεία του 'Αρχείου Μερλιέ στην πραγματοποίηση της νέας κριτικής έκδοσης των *Ἀπάντων* και της *Ἀλληλογραφίας* του Ἀλέξανδρου Παπαδιαμάντη που παρουσιάζει ὁ ἐκδοτικός οἶκος «Δόμος» με φιλολογική ἐπιμέλεια τοῦ κ. Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλου, με τὴν ἀποστολὴ φωτοαντιγράφων καὶ ἄλλων πληροφοριῶν ὅσας μᾶς ἐζητοῦντο. Ἡ σχετική ἀλληλογραφία μετὰ τὰ συγκεκριμένα αἰτήματα τοῦ κ. Τριανταφυλλόπουλου βρίσκεται ἀρχειοθετημένη στὸ *Ἀρχεῖο Μερλιέ* ὡς τεκμήριο τῆς συμβολῆς τοῦ ιδρύματος στὴ σημαντικὴ αὐτὴ ἐκδοτικὴ πρωτοβουλία.

Τέλος θὰ πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι κατὰ τὴν ὑπὸ ἀνασκόπηση περίοδο τὸ *Ἀρχεῖο Μέλπω* καὶ *Ὁκταβίου Μερλιέ* ἐγκαινίασε σειρὰ Δημοσιευμάτων ποὺ παρουσιάζουν μετὴν κατάλληλη φιλολογικὴ ἐπεξεργασία ὑλικὸ ποὺ βρίσκεται ἀποθησαυρισμένο στὸ *Ἀρχεῖο*. Οἱ σχετικὲς λεπτομέρειες ἐκτίθενται στὸ τμήμα VII τοῦ παρόντος Ἀπολογισμοῦ (Ἑκδόσεις). Ἡ ἐναρξὴ τῆς νέας αὐτῆς ἐκδοτικῆς σειρᾶς τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, ἡ ὁποία κατὰ κοινὴ ὁμολογία ἐμπλουτίζει τὴ νεοελληνικὴ φιλολογικὴ βιβλιογραφία (βλ. π.χ. τὶς σχετικὲς κρίσεις τοῦ καθηγητῆ τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν κ. Π. Δ. Μαστροδημήτρη στὸ βιβλίο του, *Προοπτικὲς καὶ Προσεγγίσεις*, Ἀθήνα 1992, σσ. 211-225), κατέστη δυνατὴ χάρις στὴ γενναιοδωρία τοῦ Ἰδρύματος Κώστα καὶ Ἑλένης Οὐράνη τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ποὺ ἀνέλαβε τὴ δαπάνη τῆς ἐκδόσεως τοῦ πρώτου ἔργου τῆς σειρᾶς, τῆς κριτικῆς «ἀναστήλωσης» τοῦ ἔργου τοῦ Διογυσίου Σολωμοῦ *Γυναικὰ τῆς Ζάκυθος* ἀπὸ τὸν Octave Merlier.

#### Ἀντὶ Ἐπιλόγου

Ἡ παρούσα ἔκθεσις τῶν πεπραγμένων τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν κατὰ τὴν περίοδο 1986-1991 ἀποτελεῖ σὲ μεγαλύτερο ποσοστὸ χρονικὸ προβλημάτων καὶ δυσκολιῶν, παρὰ ἐξιστόρηση νέων ἀνοιγμάτων καὶ ἐκκινήσεων. Στὴν κατακλείδα λοιπὸν τοῦ ἀπολογισμοῦ ἐπιβάλλεται νὰ ἐπιχειρηθεῖ πρῶτον μίᾳ γενικὴ στάθμιση τῶν ὧν ἐπιτελέστηκαν καὶ δεύτερον νὰ διαγραφεῖ ὁ ἐπιστημονικὸς ὀρίζοντας πρὸς τὸν ὁποῖο πρέπει νὰ κατατείνει, παρὰ τὰ προβλήματα, τὸ ἔργο τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν. Ὡς πρὸς τὸ πρῶτο ζητούμενο, τὴ γενικὴ ἀξιολόγηση τῶν πεπραγμένων, θὰ μπορούσαν νὰ ἐπισημανθοῦν τὰ ἑξῆς: Κατὰ τὴν ὑπὸ ἀνασκόπηση περίοδο τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν λειτούργησε κυρίως ὡς κέντρο τεκμηρίωσης καὶ ὡς ἐκδοτικὸς ὀργανισμός. Στοὺς δύο αὐτοὺς τομεῖς συντελέστηκαν γενικῶς ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα. Ἡ τεκμηρίωση ποὺ διαθέτει τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν πλουτίστηκε οὐσιαστικὰ ἰδίως χάρις στὶς ἐνισχύσεις τοῦ Ἰδρύματος Ν. Demos ἐνῶ συγχρόνως πραγματοποιήθηκαν σημαντικότερες ἐργασίες συντήρησης τοῦ ὑλικοῦ καὶ ἐκσυγχρονισμοῦ τοῦ τρόπου χρήσης τῆς διαθέσιμης τεκμηρίωσης μετὰ τὴ μηχανοργάνωσή της. Τέλος προχώρησε σοβαρὰ τὸ μέγα ἔργο τῆς μικροφωτογράφησης τοῦ ἀρχείου τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν χάρις στὴ γενναιοδωρία τοῦ Ἰδρύματος

Α. Γ. Λεβέντη. Τὰ ἔργα αὐτὰ ἔκαναν τὸ ὑλικὸ τοῦ Κέντρου πρὸ λειτουργικὸ καὶ αὐτὸ φαίνεται καὶ ἀπὸ τῆ διεύρυνση τοῦ κοινοῦ τῶν ἐρευνητῶν καὶ ἄλλων μελετητῶν πρὸς τὸ χρησιμοποιοῦν.

Στὸν τομέα τῶν ἐκδόσεων συνεχίστηκε κανονικὰ ἡ συγκρότηση καὶ ἔκδοση τοῦ *Δελτίου* τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, τοῦ ὁποῖου ἐκδόθηκαν τρεῖς ὁγκώδεις τόμοι μὲ σημαντικὲς μελέτες, ὁρισμένους ἀπὸ αὐτὲς πραγματικὲς μονογραφίες, καὶ ἄλλο πρωτότυπο ὑλικό. Ἐπίσης ἐγκαινιάστηκε ἡ σειρά τῶν Δημοσιευμάτων τοῦ Ἀρχείου Μερλιέ ἡ ὁποία παρουσίαζε ἤδη τρεῖς τίτλους καὶ ἐκδόθηκαν σημαντικὰ ἐργαλεῖα τῆς ἔρευνας ὅπως οἱ δύο τόμοι τῆς Καραμανλίδικης βιβλιογραφίας. Στὸν τομέα τῶν ἐκδόσεων ὅμως αὐτὸ πρὸς ἔχει βαρύνουσα σημασία δὲν εἶναι τὸ ποσοτικὸ ἀλλὰ τὸ ποιοτικὸ ἀποτέλεσμα. Αὐτὸς ἄλλωστε ὑπῆρξε ἐξ ἀρχῆς καὶ ὁ σταθερὸς γνώμονας τῆς ἐκδοτικῆς πολιτικῆς τοῦ ιδρύματος. Ὡς πρὸς τὸ κριτήριο αὐτὸ τὰ ἀποτελέσματα τῶν προσπαθειῶν μας μποροῦν νὰ κριθοῦν ὡς ἀπολύτως ἱκανοποιητικά. Τὸ *Δελτίο* θεωρεῖται τόσο στὴν Ἑλλάδα ὅσο καὶ στὸ ἐξωτερικὸ ὡς ἓνα ἀπὸ τὰ σημαντικότερα ὄργανα ἱστορικῆς ἔρευνας πρὸς παράγει ἡ χώρα. Αὐτὸ καταφαίνεται ἰδίως ἀπὸ τὴν σταθερὴ προσέλκυση συνεργασιῶν τόσο ὄριμων καὶ διακεκριμένων ἐπιστημόνων ὅσο καὶ νεότερων ἐρευνητῶν, οἱ ὁποῖοι τὸ θεωροῦν τιμὴ τοὺς νὰ δημοσιεύσουν κείμενά τοὺς στὸ *Δελτίο*. Ἡ ἔκδοση κάθε τόμου τοῦ *Δελτίου* χαιρετίζεται ὡς ἐπιστημονικὸ γεγονός τόσο στὸν ἑλληνικὸ τύπο, ὅσο καὶ σὲ εἰδικὰ διεθνή περιοδικά. Στους κύκλους τῆς διεθνούς ἔρευνας τόσο τῶν νεοελληνικῶν θεμάτων ὅσο καὶ τῶν Μεσανατολικῶν σπουδῶν, ὅπως δείχνουν οἱ σχετικὲς βιβλιοκρισίες σὲ ἔγκυρα ἐπιστημονικὰ περιοδικά, τὸ *Δελτίο* τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἀξιολογεῖται εὐνοϊκὰ ὡς ὄργανο προαγωγῆς τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσης. Ἡ ἀναγνώριση τῆς σημασίας τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου πρὸς ἐπιτελεῖ τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν ἀποδελτίωση τῶν δημοσιευμάτων τοῦ σὲ σοβαρὰ ὄργανα τῆς διεθνούς ἔρευνας ὅπως ὁ *Turkologischer Anzeiger* τῆς Βιέννης, καθὼς καὶ ἀπὸ γενικά σχόλια ἔγκυρων διεθνῶν περιοδικῶν, ἐπιπλέον τῶν συγκεκριμένων βιβλιοκρισιῶν τῶν ἐπὶ μέρους ἐκδόσεων τοῦ ιδρύματος. Ἐνδεικτικὰ εἶναι τὰ ὅσα γράφονται στὸ *European History Quarterly*, τόμος 19, τχ. 2 (Ἀπρίλιος 1989), σ. 273. Τέλος ἡ παρουσία τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν στὴ διεθνή ἐπιστημονικὴ κοινότητα ἔχει καὶ ἐπισήμως καθιερωθεῖ μὲ τὴν τακτικὴ συμπερίληψή τοῦ ἀπὸ τοῦ 1989 στὸν ἔγκυρο παγκόσμιον ὁδηγὸ ἐπιστημονικῶν ιδρυμάτων *The World of Learning*, πρὸς ἐκδίδοι ὁ οἶκος Europa Publications στὸ Λονδίνο. Τὰ βασικὰ στοιχεῖα πρὸς συνθέτουν τὴν ἐπιστημονικὴ φυσιογνωμία τοῦ Κέντρου, ἐνημερωμένα ἐπὶ ἐτήσιας βάσεως, δημοσιεύονται στὴν ἐτήσια αὐτὴ ἐπισκόπηση τῶν ἀκαδημαϊκῶν καὶ ἐρευνητικῶν ὁργανισμῶν ὅλων τῶν χωρῶν τοῦ κόσμου.

Θὰ πρέπει τώρα νὰ σημειωθοῦν καὶ οἱ τομεῖς ἐκεῖνοι τῆς δραστηριότητάς μας, ὅπου τὰ ἀποτελέσματα δὲν μποροῦν νὰ κριθοῦν ἱκανοποιητικά. Πιστεύω ὅτι ἡ σημαντικότερή μας ἀποτυχία σημειώθηκε στὸ χῶρο τῆς ἐκπαί-



δευσης προσωπικού. Κατά την εξαετία 1986-1991 κατορθώσαμε να εκπαιδεύσουμε ένα μόνο νέο στέλεχος, ενώ παραμένουν κενές τρεις από τις πέντε θέσεις έρευνητών που προβλέπει ο έσωτερικός κανονισμός του ιδρύματος. Στο σημείο αυτό φαίνεται με απόλυτη σαφήνεια η επένεργεια της οικονομικής στενότητας ως ανασταλτικού παράγοντα του επιστημονικού έργου. 'Η αδυναμία μας να διαθέσουμε τις αναγκαίες πιστώσεις δεν μᾶς αφήνει ούτε τη διέξοδο της ανάθεσης συγκεκριμένων ερευνητικών προγραμμάτων σε νέους επιστήμονες με τη μορφή της συμβάσεως έργου, ώστε να έμπλακούν στην προβληματική της μελέτης του Μικρασιατικού ελληνισμού και να εξοικειωθούν με τὸ μοναδικό υλικό που έχει αποθησαυριστεί στο Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών. Δεν μπορεί ἄλλωστε να κριθεῖ ικανοποιητική και ἡ παραγωγικότητα του υπάρχοντος επιστημονικού προσωπικού. Τόσο ἡ τακτική παρουσία στο *Δελτίο*, ὅσο και ἡ συμμετοχή σὲ συνέδρια γιὰ προβολή του υλικού και της θεματικής του Κέντρου θὰ μπορούσαν νὰ εἶναι ἐνεργότερες. 'Η ἀνεπάρκεια στη στελέχωση ἀποστερεῖ τὸ Κέντρο ἀπὸ τὴ δυνατότητα νὰ προωθεῖ τὰ προγράμματα και τὶς ἐκδόσεις του δι' ἰδίων δυνάμεων και νὰ διασφαλίζει ἀντίστοιχα στὸν χῶρο τῆς ειδικότητάς του τὴν ἐπιθυμητή παρέμβαση στὸν επιστημονικό διάλογο. 'Εδῶ ἐντοπίζεται και τὸ κρισιμότερο πρόβλημα πὸν πηγάζει ἀπὸ τὴν καχεξία του Κέντρου και ἀφορᾷ τὴν καλλιέργεια τῶν Μικρασιατικῶν σπουδῶν στη χώρα μας.

Τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἀποτελεῖ τὸν μόνο ἑλληνικό φορέα με τὴν ἱστορία, τὴν πείρα, τὴν επιστημονικά συγκροτημένη τεκμηρίωση και τὴν ἀνταπόκριση πρὸς τὰ μέτρα τῆς διεθνούς ἐπιστήμης, πὸν θὰ μπορούσε νὰ προαγάγει ἀποτελεσματικά τὴ μελέτη τῆς Μικρᾶς 'Ασίας και ειδικότερα τὸν μεταβυζαντινὸ ἑλληνισμό στη Μικρασιατική χερσόνησο. 'Ενῶσω οἱ οἰκονομικοὶ περιορισμοὶ ὅμως ἐπενεργοῦν ἀνασταλτικά με ὅσους τρόπους ἔχουν περιγραφεῖ στὸν παρόντα ἀπολογισμό, τὸ ζητούμενο αὐτὸ δὲν ἐπιτυγχάνεται. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἐκεῖνο πὸν βλέπουμε νὰ συντελεῖται σήμερα ὡς πρὸς τὴν καλλιέργεια τῶν Μικρασιατικῶν σπουδῶν. 'Η μὲν ἐνασχόληση με τὶς παλαιότερες φάσεις τῆς ἱστορίας, περιλαμβανομένης τῆς Βυζαντινῆς, με τὰ μνημεῖα τῆς ἑλληνορωμαϊκῆς ἀλλὰ και τῆς βυζαντινῆς τέχνης και ἡ σοβαρὴ ἀρχαιολογικὴ ἐρευνα ἔχουν ἀφεθεῖ κατὰ μέγιστο ποσοστὸ σὲ ξένους επιστήμονες και ὀργανισμούς. 'Η δὲ μελέτη του Μικρασιατικὸ ἑλληνισμού στη μεταβυζαντινὴ ἐποχὴ και μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς ἐξόδου ἔχει ἀφεθεῖ σὲ ἑρασιτέχνες και ἐπιτηδεῖους, πὸν γνωρίζουν νὰ ἐκμεταλλεῖναι τὶς ἔθνικες εὐαισθησίες. 'Ετσι βλέπουμε σήμερα τὴν περιαγωγή τῆς μελέτης τῆς Μικρᾶς 'Ασίας στη χώρα μας σὲ ἕναν γραφικό φολκλорισμό ἢ στὴν ἐρειπιολογία τῆς κατὰ κανὸνα ἀνιστόρητης φωτογραφικῆς ἀποτύπωσης. Εἶναι δὲ πρᾶγματι θλιβερό νὰ σκέπτεται κανεὶς τὴν καθοδικὴ πορεία τῶν Μικρασιατικῶν σπουδῶν ἀπὸ τὶς κορυφές τῆς ἑλληνικῆς ἱστοριογραφικῆς ἐπιστήμης, τὸν Κωνσταντῖνο Ἀμαντὸ και τὸν Νίκο Βένι, πρὸς τὴν ὑποβάθμιση πὸν ἔχει καταστήσει ειδικότητα τουριστικῶν ξεναγῶν ἢ πεδίο ἡμιμαθοῦς λογοκοπίας.

Ἡ δωδεκαετής πείρα μου στὴν ὑπηρεσία τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν μὲ πείθει ὅτι μόνο ἡ ἐνίσχυση τοῦ ιδρύματός μας, ποὺ θὰ τοῦ παράσχει τὰ μέσα γιὰ ἐνεργὸ παρέμβαση στὴν ἐπιστημονικὴ ζωὴ τοῦ τόπου μὲ τὴν ἐκπαίδευση νέων ἐρευνητῶν, θὰ μπορούσε νὰ ἀνατρέψει αὐτὴ τὴν ἀνησυχητικὴ τάση. Τόσο ἡ σύνθεση τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, στὸ ὁποῖο μετέχουν οἱ κατὰ τεκμήριον κορυφαῖοι εἰδικοί, ὅσο καὶ ἡ σὲ βάθος γνώση τοῦ ἀντικειμένου τῆς μικρασιολογίας σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν ἑλληνισμό ἀπὸ τὸ μικρὸ ἀλλὰ ἔμπειρο ἐπιστημονικὸ δυναμικὸ τοῦ Κέντρου, ἐγγυῶνται ὅτι τὸ ἴδρυμα διαθέτει τὴ δυνατότητα νὰ ἀποβεῖ κυψέλη θεραπείας καὶ προαγωγῆς τῆς σοβαρῆς γνώσης τοῦ Μικρασιατικοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ χώρος καλλιέργειας τῆς εἰδικότητος αὐτῆς, ἀπ' ὅπου θὰ μπορούσαν νὰ διοχετεύονται ἐκπαιδευμένα στελέχη πρὸς τὴν εὐρύτερη ἐπιστημονικὴ κοινότητα τῆς χώρας. Τὸ ζητούμενο αὐτὸ ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ προωθηθεῖ ἐνός ἡ ἐπιχορήγηση τοῦ ἑλληνικοῦ δημοσίου πρὸς τὸ ἴδρυμα ἀκολουθεῖ τὴν πτωτικὴ τάση ποὺ παρατηρήθηκε τὰ τρία τελευταῖα χρόνια (1989, 1990, 1991) καὶ ἐνὸς ὃ Μικρασιατικὸς κόσμος τῆς χώρας παραμένει ἀδιάφορος πρὸς τὴ μακροπρόθεσμη κατοχύρωση τῆς ὑψηλῆς ποιοτικῆς στάθμης τῶν Μικρασιατικῶν σπουδῶν.

Ἐπειδὴ τὸ τελευταῖο αὐτὸ ζητούμενο ἐπιβάλλεται νὰ ἀποτελεῖ τὸ στόχο κάθε βιώσιμης ἐπιστημονικῆς στρατηγικῆς, ὡς κατακλείδα τοῦ παρόντος ἀπολογισμοῦ θὰ ἤθελα νὰ ἐκθέσω μερικὲς διαπιστώσεις σὲ σχέση πρὸς τὴν ἐνδεδειγμένη πορεία τῆς ἔρευνας τοῦ μικρασιατικοῦ ἑλληνισμοῦ, μὲ εἰδικὴ ἀναφορὰ στὸν ἐπιστημονικὸ προγραμματισμὸ τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν. Ἡ ἐπιστημονικὴ βιωσιμότητα τῆς μελέτης τοῦ Μικρασιατικοῦ ἑλληνισμοῦ μπορεῖ νὰ διασφαλιστεῖ μόνο ἐὰν ἡ θεραπεία τοῦ εἰδικοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ἐνταχθεῖ σὲ εὐρύτερους χώρους ἐπιστημονικοῦ προβληματισμοῦ καὶ διαλόγου. Ἡ ἐνταξὴ αὐτῆς θὰ παράσχει τὴ διέξοδο γιὰ τὴν προσέγγιση τῶν εἰδικῶν θεμάτων μας μὲ τὴν ἀρμόζουσα καὶ διεθνῶς ἀποδεκτὴ μέθοδο, ἡ ὁποία διαλαμβάνει δύο στοιχεῖα: πρῶτον τὴ σύνδεση τοῦ εἰδικοῦ θέματος μὲ γενικότερους θεωρητικοὺς προβληματισμοὺς οὕτως ὥστε ἡ μελέτη του νὰ συμβαδίζει μὲ τὴν πρόοδο τῆς ἐπιστήμης καὶ δεύτερον τὴ συγκριτικὴ του ἀνάλυση καὶ ἑρμηνεία ὥστε νὰ ἀποφεύγεται ὁ θεμελιώδης σκόπελος τῆς ἐπιστημονικῆς κατανόησης, ποὺ εἶναι ἡ παγίδευση στὴν ἐντύπωση τῆς ἰδιαιτερότητας ἢ τῆς μοναδικότητος ἐνὸς ἐρευνητικοῦ ἀντικειμένου, ἐντύπωση ποὺ ὁδηγεῖ τὴν ἔρευνα σὲ στασιμότητα καὶ ἐπαρχιωτισμὸ.

Γιὰ νὰ εὐοδωθοῦν τὰ δύο αὐτὰ ζητούμενα τῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου στὴν περίπτωσιν τῆς μελέτης τοῦ Μικρασιατικοῦ ἑλληνισμοῦ πιστεύω ὅτι ἡ ἀκολουθητέα στρατηγικὴ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποβλέπει στὰ ἑξῆς: Πρωταρχικὸ ζητούμενο θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ ἐνεργότερη ἐνταξὴ τῆς σχετικῆς ἔρευνας στὸ εὐρύτερο πεδίο τῶν *Ὁθωμανικῶν σπουδῶν*. Στὸ χῶρο αὐτὸ ἡ μελέτη τῶν ἱστορικῶν φαινομένων τοῦ συλλογικοῦ βίου τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας θὰ προσέθετε τὴν ὀπτικὴ ἐκ τῶν κάτω, ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῶν ὑπόδουλων λαῶν καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τους, στοιχεῖα ποὺ τείνουν νὰ

άγνοούνται όταν ή έρευνα διεξάγεται μόνο από τη σκοπιά τών κυριάρχων και βάσει μόνο τών δικών τους πηγών. Αυτή ή προσέγγιση τής ιστορίας του Μικρασιατικού έλληνισμού τέμνεται με την ιστορία τών βαλκανικών λαών υπό 'Οθωμανική κυριαρχία και εντάσσει τη σπουδή του χριστιανικού πληθυσμού τής Μικράς 'Ασίας στο ευρύτερο πλαίσιο τής ιστορίας τής Νοτιοανατολικής Εύρώπης.

Δύο άλλες παράμετροι τής μελέτης του Μικρασιατικού ελληνισμού που θα μπορούσαν νά αναδειχθούν με την κατάλληλη επεξεργασία του προσφερομένου πραγματολογικού υλικού, προσδίδοντάς του γενικότερο θεωρητικό ενδιαφέρον, θα ήταν άφ' ενός ή συγκριτική μελέτη τών 'Ορθόδοξων κοινοτήτων τής Μικράς 'Ασίας στο πλαίσιο τής μελέτης τών μειονοτήτων σέ πολυεθνικές κοινωνίες και ειδικότερα στο πλαίσιο τής *έρευνας τών μειονοτήτων στο χώρο τής Μέσης 'Ανατολής*. Τό θέμα συνάπτεται άφ' έτέρου με τό κρίσιμο ζήτημα τής διαμόρφωσης τής *έθνικής ταυτότητας*, που βρίσκεται στο έπίκεντρο τής σύγχρονης ιστοριογραφίας. 'Η περίπτωση του Μικρασιατικού ελληνισμού προσφέρεται ως κλασικό παράδειγμα τής μελέτης τών φαινομένων αυτών, πρós έλεγχο θεωρητικών υπόθεσεων και προτάσεων. 'Απόπειρες πρós την κατεύθυνση αυτή άποτελούν τά άρθρα που μνημονεύονται στο κεφάλαιο VIII, παράγραφος 6 άνωτέρω, ιδίως τό υπ' αριθμό (α) για τό όποιο πρβλ. τά σχόλια του ειδικού Μικρασιολόγου καθηγητή Α. Μ. Bryer στο ειδικό αφιέρωμα «'Η 'Οδύσσεια τών 'Ελλήνων του Πόντου» του περιοδικού *Journal of Refugee Studies*, τόμ. 4, τχ. 4 (1991), σ. 331.

Τέλος στη μελέτη του Μικρασιατικού ελληνισμού ένυπάρχει μιá πρακτική διάσταση που τη συνδέει με την ένεργó πολιτική και την έπικαιρότητα. Πρόκειται για τό πασιφανές γεγονός που τείνει δυστυχώς συχνά νά άγνοείται ακόμη και από «ειδικούς» ότι τό άντικείμενο τής έρευνας του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών άποτελεί τό υπόβαθρο για την κατανόηση τών 'Ελληνοτουρκικών σχέσεων. 'Η λειτουργία του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών ως μονάδας τεκμηρίωσης για τό κρίσιμο αυτό ζήτημα τής ελληνικής έθνικής πολιτικής θα έπρεπε νά είναι μεταξύ τών προτεραιοτήτων μας και εύρίσκεται μέσα στις δυνατότητές μας από την άποψη τής διαχείρισης του σχετικού υλικού που θα μπορούσε νά συγκεντρωθεί και νά αξιοποιηθεί με φορέα τό ίδρυμά μας.

'Η προδιαγραφή αυτής τής ευρύτερης έπιστημονικής στρατηγικής δέν σημαίνει ότι θα παραμεληθούν οι παραδοσιακοί χώροι τής έρευνας του Κέντρου, όπως π.χ. ή ιστορία τών κοινοτήτων, ή ιστορία τής παιδείας και ή λαογραφία του Μικρασιατικού ελληνισμού. Ούσιώδες ζητούμενο τών Μικρασιατικών σπουδών παραμένει ό συγκερασμός τών προσεγγίσεων ώστε νά προσδοθεί θεωρητικό και συγκριτικό ενδιαφέρον στη μικρασιολογική έρευνα χωρίς νά έξασθενίζει τό πραγματολογικό της υπόβαθρο και ή ιστορική της θεμελίωση.

Για την πραγμάτωση τών στόχων αυτών τό Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών άναμένει την ένίσχυση του Μικρασιατικού κόσμου αλλά και τής

πολιτείας. Ἐντὶ νὰ φυτοζωεῖ ὡς ἀποθέτης ἑνὸς πλούσιου ὕλικου ποὺ κινδυνεύει νὰ καταστεῖ ἀνενεργὸ ἐλλείψει πόρων γιὰ τὴν ἀξιοποίησίν του, τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἀναζητᾷ τὴν ὕλική καὶ ἠθικὴ ἐνίσχυση γιὰ νὰ ἀτενίσει πρὸς τὸ ἐνδεδειγμένο ἐπιστημονικὸ του μέλλον καθὼς ἡ ἐλληνικὴ κοινωνία προσεγγίζει τὸ κατώφλι τοῦ εἰκοστοῦ πρώτου αἰῶνα.

ΠΑΣΧΑΛΗΣ Μ. ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΗΣ